DE VREEMDE STORM

Henri van Hoof

DE VREEMDE STORM

Opgedragen aan den Heer A. de Graaf, in dank voor het verstrekken van authentieke bijzonderheden uit het verleden en aan mijn zoon, wien de toekomst behoort.

K 1675

DE VREEMDE STORM

Een verhaal over

„DE EXODUS VAN IJMUIDEN"

door

HENRI VAN HOOF

Nederlandsche Nationaal-Socialistische Uitgeverij
„N.E.N.A.S.U." Rotterdam, November 1941.

Van dezen schrijver verschenen:
In 1932: „Voor 10 minuten naar Amerika" *
In 1940: „Z. 66" (39e druk)*

* Uitgave: Scheltens en Giltay, Amsterdam.

TEN GELEIDE.

Een beeld van de vijf tragische dagen waarin de groote ontreddering van ons land gebleken is, geeft dit boek heel eenvoudig maar ook onweerstaanbaar weer, al wordt alles slechts gezien vanuit IJmuiden.

Doch het is niet alleen ontreddering wat de schrijver ons te zien geeft. Naast de wanhopige uittochten en waanzinnige angsten wordt hier tegelijk naar waarheid de groote heldenmoed beleefd, die de taaie, voor niets terugdeinzende redders ten onzent kenmerkt.

In dit boek staat door alles heen óók ons stoerste volk in zijn eigen innerlijke gróótheid geteekend. En daarom is dit boek zoo kennelijk w a a r.

Uit alle bladzijden geurt de zeewind U tegen, terwijl het geschreven is met diezelfde stoere eenvoud — echt Hollandsch kenmerk — die ook het wezen is van elken waren held.

Voor wie de taaiheid en de zwijgende moed totterdood van ons echte eenvoudige Hollandsche volk wil leeren kennen, is dit boek een onweerstaanbaar document.

ERNST VOORHOEVE.

EEN WOORD VOORAF

In dit boek „De Vreemde Storm", dat hier voor U ligt, heb ik getracht de gebeurtenissen te verhalen, die zich in IJmuiden tijdens de woelige dagen van Mei 1940 hebben afgespeeld.

Hierbij heb ik gebruik gemaakt van de gegevens, die voor het vervaardigen van dezen roman noodzakelijk waren en die door den heer A. de Graaf met de meeste zorg en nauwkeurigheid werden verzameld.

Voor het verstrekken van dit kostbare materiaal ben ik genoemden heer bijzonder dankbaar.

In dit boek zijn echte IJmuidenaren aan het woord, zoodat de hoofdpersonen in werkelijkheid bestaan, alleen de namen werden door mij veranderd.

Den lezer zou ik willen adviseeren de gebeurtenissen en de reacties daarop te willen zien in het licht van het moment, waarop een en ander zich heeft afgespeeld.

Tot besluit van dit „woord vooraf" spreek ik de hoop uit, dat men na het lezen van dit boek een duidelijk beeld gekregen zal hebben van al het verschrikkelijke, dat hier bij de duinen en de zee heeft plaats gevonden, wat schippers, visschers, reeders en andere bewoners van IJmuiden, van den oorlog, „Den Vreemden Storm", hebben ondervonden.

HENRI VAN HOOF

I.

VUURTOREN EN FORT

DE slanke, roode gestalte van den hoogen vuurtoren verheft zich op een eenzamen duintop aan den kop van de haven en tuurt over een kleineren broeder heen naar de golven van de wijde zee in de richting van de brulboei, die verderop in het grijsgrauwe water te dobberen ligt.

Als twee machtige steenen armen van een geweldigen reus steken lange pieren uit, dwingen met hun onbuigzame basaltkracht den stroom en vormen zoodoende de veilige opening van de haven, die ze beschermen tegen verzanding.

Aan de verste punt van de pieren stoot vaak het woedend element in een brullend lied zijn oerkracht te pletter tegen groote, zware steenblokken, als het ware uit protest tegen den wil van den mensch, die dit bruischende watergeweld aan banden legde met dijken en dammen, pieren en sluizen.

Hier, aan het ruime einde van het trotsche, breede Noordzeekanaal gaapt, zoo te zeggen, de mond, waaruit Nederland over alle landen en zeeën der aarde den roep van zijn durf en ondernemingsgeest verkondigt. En langs het kanaal verrijzen in steen en staal de vaste vormen van deze vaderlandsche hoedanigheden: de hoogovens, cementfabrieken, de papierfabrieken en walsbedrijven.

De kracht van de electrische centrale, die in de nabijheid van

deze groote bedrijven in de buurt van de met helm beplante duinen gebouwd is, bedient de grootste sluizen van de wereld, die zoo vaak enorme zeekasteelen doorlaten voor den tocht naar verre deelen der aarde, of het eerst de hooge oceaanstoomers verwelkomen, even voor het eindpunt van vele mijlen, even voor Amsterdam.

Hier lijkt het, of de zeewind door de masten van de groote gevaarten den groet uit warme, groene landen bij den evenaar over Hollands polders blaast, tot in het handelscentrum van een klein, maar nijver land, met zijn oude patriciërshuizen aan mooie, stille grachten, zijn hooge kantoren en beursbedrijvigheid en dit, dank zij dien veiligen wachter aan het einde van het breede kanaal, dank zij de geweldige sluizen en de baggermolens, die de diepte op peil houden, dank zij vooràl de Nederlandsche waterbouwkunde.

Langs het glinsterende water van het kanaal glimmen de rails van de spoorbaan, die uitkomt in het stationnetje naast de haven, waarachter de enorme lengte van de vischhallen begint en doorloopt tot bijna heelemaal aan het koepelvormig fort, dat juist het tegenovergestelde beoogt, dan de vuurtoren aan den overkant, maar toch óók een wachter is, niet slank en hoog, niet fel-rood en fier, maar gedoken in het duinzand, vol versleten kracht en grimmige onverzettelijkheid.

Hier bij het stationnetje blijkt ineens, dat aan deze zijde de hartslag anders klopt. De rails vertellen van groote bedrijvigheid bij de hallen en erin; want ze zijn over een breeden baan doorgetrokken tot naast dit vierkante gevaarte, waardoor het mogelijk is tientallen wagons er heen te rangeeren.

Zoo liggen dan 's morgens in den ragfijnen zeenevel, die rond alles hangt, aan de eene zijde van de hal, in het water van de haven, trawlers, loggers, botters en kotters, waaruit de vangsten worden gelost. Aan de andere zijde de goederenwagons, die

met de in manden en kisten verpakte visch worden geladen en deze vervoeren naar alle deelen van het land en tot ver over zijn grenzen.

Hier heerscht de echte geest.

In de cafétjes naast de hallen zitten de mannen, in kleeren die ruiken naar visch en zee, te drinken op een goeden verkoop en bespreken de waarde en de grootte van de vangsten, die in den morgen werden verhandeld.

Enkele straten verder steken boven kantoorgebouwen van reederijen en machinefabrieken de witte ijsfabrieken en koelhuizen omhoog en bruischt het leven voort, luid voort, in dienst van de zee, voor de vruchten der zee, die door stoere, wakkere kerels worden aangevoerd en in de rumoerige drukte van schreeuwende kooplui en vischknechten in de hal worden afgeslagen.

Al die opeenvolging van gebouwen, van rookende fabrieksschoorsteenen, opgericht tusschen de duinen en om de havens, al deze steenen kolossen, groot en verweerd in den zeewind, die hier eeuwig schijnt te zingen, maar ook vaak hoog en gierend tot een machtigen storm aanzwelt en de golven voortstuwt tot ver op het strand, tot aan den voet van den duinenrand, al deze drukte en bedrijvigheid op de kaden, in de hallen en de kantoren, teekent in felle lijnen hoe een klein plaatsje bij de kust groeide uit het vele goede, dat de zee te bieden heeft. Feitelijk groeide uit den echten Hollandschen visscher een zeerob, die eerst in kleine, wankele zeilscheepjes onder de kust zijn vangsten trok en later met moderne trawlers niet ver van den poolcirkel de visschen halen ging.

Hier ademde met den wind de zucht naar het avontuur, die velen uit andere deelen van het land naar dit plaatsje lokte en wier komst nog werd aangemoedigd toen de groote sluis werd gebouwd en de hoogovens werkkrachten vroegen, maar vooral

toen in den wereldoorlog de opbrengsten der vangsten tot fabelachtige hoogte stegen en enorme winsten opleverden. Daardoor komt het misschien dat de bevolking hier zoo vermengd is, dat er van echte IJmuidenaren feitelijk geen sprake is, maar men onder de zeelieden er aantreft, die uit andere plaatsen, uit Egmond, Zandvoort, Nieuwendiep en nog veel meer, naar de kust trokken, terwijl de arbeiders aan de sluizen en in de fabrieken aan den noordkant van het kanaal eveneens hier bleven en zoo ook de provincies Drente, Friesland en Limburg vertegenwoordigen.

Dat was de exodus náár IJmuiden, dat was de roep van de zee, van het werk en van het goud.

Maar jaren van moeilijkheden kwamen en vielen dubbel zwaar na dien gulden tijd. Meer en meer nam de machine het werk van menschenhanden over, de prijzen hielden verband met grootere bedrijfskosten, de winsten werden minder en minder, de loonen lager en tolmuren verkleinden den export van visch, terwijl in het eigen land de belangstelling voor de producten der zee niet kon opwegen tegen de grootte der vangsten. Nu kwamen ook de uitwassen, nu werd terrein verloren, nu ontstonden conflicten en braken er stakingen uit; de ontevredenheid groeide.

Maar de taaisten, die hun hart verknochtten aan de zee en in wie de echte Germaansche pioniersgeest doorleefde, bleven en plantten dezen geest over op hun zonen, die ook op zee hun element vonden en op drijvende fabrieken hun armenkracht uitleefden.

Jaren kwamen en gingen....

De vuurtoren echter bleef trouw op zijn post en tuurde onvermoeid over de zee en de haven, pal tegen stormen, den weg wijzend naar den veiligen ingang van de haven en de breede, koele kaden.

Maar aan den anderen kant herleeft de gescheurde en versleten kracht van dien anderen wachter. Daar tuurt over het helm-veld het fort, dat zijn spieren verstrakt na jarenlange rust en vergetelheid.

Een nieuwe, zoo lang niet gekende storm begint op te steken. Donkere wolken pakken zich samen en spannen een dreigenden koepel over het kleine, als het ware uit de golven gerezen, land, van kust tot grens, van noord naar zuid.

In deze dreigende kracht verbleekt het vroolijke rood van den stralenden vuurtoren, maar glimt als een herborene het fort, dat aan den noordkant de haven beheerscht. Dit fort wordt het stalen begin van een machtigen zig-zag-muur van prikkeldraad en stellingen, van waterwerken, van kazematten en loopgraven en hoog boven de taaie, stugge helm, die de duinen begroeit, duiken ineens groene helmen van staal op en boren dreigende kanonnenmonden waarschuwend naar de lucht.

Met zoo'n storm, die komt opdoemen blijven de schepen binnen en de schippers en visschers trekken hun zware, vette laarzen uit en hun grauwe kielen en glimmende voorschoten en verwisselen die voor leeren schoenen met ijzerbeslag en voor grijsgroene pakken met bronsbruine knoopen, wikkelen puttees om de harde kuiten en marcheeren, de vuurwapenen geschouderd, langs de wegen naast de duinen naar plaatsen waar ze zich melden moeten.

Nu klinkt het lied van de zee nog schooner in hun ooren onder den zwaren helm en nóg lokkender roept de wind, die in de zomerwarmte al krachten verzamelt om den herfst te verkondigen. Anderen siert het marineblauw, de platte matrozenpet en de hardgesteven braniekraag. Voor hèn roept de zee anders, maar biedt ook zóó bekoring, want in de stramme lijven, die de discipline richten zal, kloppen de harten het rhythme van den golfslag mee. Ook zij melden zich, want deze vreemde storm heeft wachters gevraagd.

Op het stationnetje is een drukte, die de perrons nog uit den goeden tijd kennen. En de hallen liggen vergeten voor het fort.

De trawlers deinen langs de balken voor de kademuren en schuren hun ijzeren rompen tegen het harde hout, door het spel van het water in de haven bewogen. Sierlijk zweven vele meeuwen door de warme zomerlucht en krijschen schril en aanhoudend, alsof ze den storm ook voelen, maar in het water verlokt een vischje toch nog tot een feilloos zekeren duik.

Afscheid op het perron en tranen, tranen die blinken in de avondzon, die al bloedrood in de zee ondergaat.

Troostwoorden op het perron, uitgesproken door harde, zware zeemansstemmen, die in de kleine visscherswoningen zoo vaak opbeuring brachten, maar nu minder vast en overtuigend klinken, omdat er zooveel zijn, die hier hetzelfde zeggen en omdat deze storm zoo heel anders dreigt dan de stormen die ze zoo dikwijls bevochten en overwonnen hebben.

Zooals de vrouwen tezamen vaak bij de havens gestaard hebben naar vertrekkende trawlers en loggers, of met angst gewacht op het binnenkomen van de schepen na een slapeloozen nacht van luisteren naar het geloei van golven en wind, zoo turen ze nu den laatsten wagon van den trein na en wuiven naar de armen, die uit de ramen zwaaien. Als de trein uit het gezicht verdwenen is, staan de vrouwen nog lang bij elkaar en praten samen, maar hooren nog de laatste woorden van afscheid en het verre geluid van den trein, dat vager wordt. Voelen den ruwen, innigen druk van een warmen zoen nog branden op de lippen. Met hoofden, zwaarder van zorgen en denken, gebogen, vinden ze minuten later den weg naar de kleine huisjes bij de duinen terug....

II

BETROKKEN LUCHT

LANGS de wegen trekken de grijsgrauwe troepen en denken aan wat ze verlaten en gissen over wat komen gaat.

Een vreemde spanning drukt.

De troepen worden in lange treinen verplaatst naar alle deelen van het kleine, stormbedreigde land.

Mannen met zeebeenen voelen het ergst de onwennigheid van lange, warme marschen en zweeten onder zware lasten, die ze mee moeten torsen naar stadjes en dorpen.

Ver weg van de zee trekken ze. De zee moesten ze den rug toekeeren, door den dwang van een plotseling bevel en door plichtsgevoel, dat overal door groote plakkaten op de aanplakzuilen naast de wegen is wakker geschud.

Zwaar dreunen de stappen op de keien en het asfalt en de menschen blijven nieuwsgierig staan. De ouderen denken aan den vorigen keer, toen eveneens troepen naar grenzen en kusten trokken en vier jaren lang het geweer bij den voet hielden.

Daar deinen nu weer ruggen van mannen in de regelmatige golving van het tempo der marsch en blinken de loopen van karabijnen en geweren in de gouden pracht van de warme zomerzon, die de groene landen gevangen houdt in een glans van vol-leven en zware vruchtbaarheid.

Kooistra staat voor het witte hekje van zijn tuintje en ziet de voorbijtrekkende soldaten, die blootshoofds langs zijn klein huisje, verscholen in het groen van klimop en liguster, stappen en hij leest de bedruktheid van het onzekere op de bezweete koppen en in de oogen, die hem aankijken.

Onder zijn arm houdt Kooistra, de vischexporteur, het ochtendblad, dat in dubbeldikke zwarte letters van de gebeurtenissen verhaalt en de noodzakelijkheid der maatregelen in uitvoerige commentaren bespreekt. Alleen de onheilspellende woorden, die zich vetgedrukt op het witte papier naar voren dringen, heeft hij gelezen en de foto's van het afscheidnemen van den soldaat met het traditioneele dochtertje op den arm heeft hij even bekeken, zijn grijs hoofd geschud, mompelend in zijn breede snor: „Wordt de wereld dan nooit wijzer?"

Niet eens heeft hij dezen morgen het eerst de visscherijberichten gelezen, omdat hij wel begrijpt, dat er niets over besommingen en vangsten in zal staan. De berichten die gisteren nog Kooistra's humeur bepalen konden, zijn nu geheel verdrongen door de enorme belangrijkheid van het gebeuren van vandaag. Dit heeft op alles zijn stempel gedrukt en een ieder uit zijn gewone doen gehaald. Daarom is Kooistra ook niet in zijn kantoor op de galerij van de vischhal, waar hij anders op dit uur al volop telefoongesprekken zou voeren met Berlijn, met Bern, Parijs, Londen en zoo vanuit zijn kantoor den verkoop van de gekochte vischvoorraden op den afslag regelt in de zenuwachtige bedrijvigheid van iederen dag.

Hij is ook uit zijn gewonen doen van jaren, ook al heeft hij dit, heel vaag natuurlijk en zonder vaste gronden, voelen aankomen en reeds begrepen uit de traagheid van den handel met het buitenland.

Maar het is alleen nog maar mobilisatie en ook dezen keer zal het gevaar wel voorbij Hollands grenzen en kusten glijden.

Wie zou er immers belang hebben bij een oorlog met ons land? Maar toch, de vorige week nog, toen hij het met den ouden Prins in „Kamperduin" over politiek heeft gehad, heeft hijzelf toch nog gezegd, dat áls er dezen keer oorlog zou komen, Holland er niet buiten zou blijven.

Nog steeds trekken de soldaten op straat voorbij in den vroegen morgen en blijft Kooistra kijken naar deze verschijning, die hem herinnert aan bange jaren in het verleden. Dieper groeft een denkrimpel in de gele huid van Kooistra's voorhoofd en nu ziet hij de soldaten niet meer want zijn gedachten zijn bezig met de vorige mobilisatie. Toen werd er verdiend in IJmuiden. Sjonge, sjonge, als hij daar nog aan terugdenkt! In dien gouden tijd werd de grondslag voor zijn zaak gelegd en daar rust zij nog op, nu steviger, hechter, door het wijs en voorzichtig beleid van vele jaren.

Misschien.... misschien....?

Neen, daar wil hij toch niet op doordenken, maar.... toch kon het nu wel wéér eens zoo goed worden, tenslotte.... handel is handel! Hierover filosofeerend geeft Kooistra gehoor aan den zooveelsten roep van zijn vrouw die vraagt of hij nu eindelijk eens binnen wil komen; het ontbijt kan toch niet den heelen morgen op tafel blijven staan.

Op andere dagen ontbijt hij altijd op zijn kantoor.

Over het krakende grint stapt hij op het huis af.

Aan tafel komen toch de ongewilde gedachten van daareven terug. Maar, is het wel eerlijk zoo te denken, vraagt hij, dat is toch tegen het gezonde sociale begrip, dat hij meent te hebben. Moet er nu juist mobilisatie of oorlog komen, alvorens het enkelen goed kan gaan? Zijn het niet juist de kleine machtige groepen als wapenfabrikanten en dergelijke, die profijt trekken uit den volkerenkrijg? Is dat nu niet juist een van de redenen geweest waarom Kooistra zich indertijd heeft aangesloten bij

een andere kleine groep die zich hiertegen verzetten wil en ook tegen de sociale ontaardingen, die zelfs in het rustige Nederland om een rechtvaardige verandering schreeuwen? Als het den arbeider maar beter gaat, denkt Kooistra en wat meer begrip getoond zal worden voor de hooge waarden van het werk. Hij kan het niet allemaal zoo mooi zeggen maar hij voelt het zoo, hij wil het zoo goed, hij gelooft erin met dezelfde taaiheid waarmede hij zich geeft aan het dagelijksch werk. In dezen eigen kring, zijn eigen bedrijf, is hij de leider en daar past hij in het klein maatregelen toe, die hij zoo graag in het groot in alle bedrijven en ondernemingen zou willen zien. Daarom mag zijn personeel hem graag en is het tevreden.

Maar, omdat het niet overal zoo gesteld is, trekken nu buiten nog steeds de troepen voorbij en klinkt in de kamer van Kooistra de zware gang van soldaten, geregeld en gelijk door commando's, die luid klinken in den ijlen morgenlucht die door het raam naar binnen zucht.

Dan bemerkt Kooistra dat hij zit te suffen en haastig begint hij zijn morgeneitje te onthoofden en zijn ontbijt te nuttigen. De koffie is wat lauw geworden maar smaakt zoo pittiger in de keel. Veel honger heeft hij vanmorgen niet.

Zijn vrouw is niet uit haar gewone doen geraakt, want in de zijkamer zoemt het eentonige gezeur van den stofzuiger.

„Zoo is het vrouw", denkt hij „niet bij de pakken neerzitten. Ben je mal, waarom ook? Over een paar dagen marcheeren die daar buiten weer terug naar hun huizen en hun werk...."

Werk.... werk....!

In Kooistra's hart tikt de plicht dringend en zijn hersenen bezinnen, dat hij toch eigenlijk ongelijk heeft zoo de dagelijksche volgorde te laten verstoren en Kooistra herhaalt zijn gedachten van daareven: „Niet bij de pakken neerzitten".

Als hij opstaat en zijn pantoffels verwisselt voor de schoenen

die hij bij zijn stoel gepoetst klaar vindt staan, mompelt hij halfluid tot zichzelf: „Kom Kooi, er is werk te doen!"....

In het veerhuis bij den kop van de haven rookt Leendert, de veerman, zijn pijp en kijkt met harde, blauwe oogen, waarin de zee weerspiegelt naar het zwierige gedoe van de meeuwen. Hiernaar te kijken vermoeit Leendert nooit. Die mooie vlucht van de fraaie witte vogels werkt op zijn fantasie en vertelt hem iets van het wijde begrip: vrijheid, zoo vaak slechts als een frase gehoord, maar goed uitgesproken dwingt dit woord toch altijd tot applaus.

Nee, Leendert klapt niet in zijn ruwe vereelte handen.

Als Leendert iets goed vindt, gromt hij heel diep in zijn keel, verplaatst zijn pijp van den eenen mondhoek naar den anderen en blaast een dikke rookwolk rond zijn vierkanten kop.

Ook nu hij naar de vogels kijkt en hun zweven bewondert gromt Leendert en neemt zijn pijpje voorzichtig in de harde knuist en rekt zich kreunend uit zoodat zijn breede borst zwelt onder de openhangende leeren jas. Met volle teugen snuift hij den frisschen zeewind op.

Binnen op de bank leest Barend, een van Leendert's mannen die mede den veerdienst onderhouden, met de vuisten gebald tegen de slapen de krant die hij van thuis meegenomen heeft.

Zoo nu en dan roept Barend het nieuws naar Leendert, die eens een keer knikt of zijn schouders ophaalt en dan vindt dat het: „Zoo'n vaart niet zal loopen. Als de dag van gisteren zie ik me nog vertrekken naar Brabant, da's nou, 'ns kijken, al ruim vierentwintig jaar geleden. Vier jaar lang mobilisatie. Toen dacht iedereen dat we oorlog zouden krijgen en heel vaak was het er dicht bij ook, dat zeg ik je, maar ik zei altijd, zoo ver komt het niet, dat gaat aan ons wel voorbij. Vier jaar duurde

het grapje toch. Dezen keer niet Barend, dezen keer niet. Dat weet ik zeker...."

Zooveel achterelkaar spreekt Leendert niet vaak en of hij zich dit nu herinnert zwijgt hij ineens en rookt rustig verder, ongestoord, onbewogen door de dingen van gisteren, van vandaag en misschien van morgen. Maar toch denkt hij aan dit alles en vraagt het binnen in hem hoe het dezen keer verloopen zal. Want in zichzelf gelooft hij toch niet heelemaal wat hij zoo juist aan Barend vertelde. De tijden zijn zoo heel anders geworden in die vijfentwintig jaren en er is zoo veel gekomen waar de eenvoudige Leendert niet bij kan, maar waarover hij zijn eigen gedachten heeft zonder die ooit uit te spreken. Die bommen bijvoorbeeld die ze hebben uitgevonden en het gas en de vliegmachines, de groote kanonnen en de tanks die hij in groote massa's op het witte doek van de film heeft zien aanstormen.

Dat alles was er vroeger ook wel, maar niet als nu. Als er weer eens een oorlog komt, wat moet die dan wel verschrikkelijk zijn. Maar er zal geen oorlog komen, dat zal God niet toelaten. Leendert gelooft in God met de onwankelbaarheid van een ronden zeeman die van de geweldigheid der natuur houdt en de grootschheid onbewust bewondert van een wilde zee en een vliegenden storm.

Leendert stopt een nieuwe pijp en Barend leest gebogen verder.

Verderop aan de zuidzijde waar de trawlers en de loggers gemeerd liggen, staan op de kaden de achtergebleven visschers bij elkaar en bespreken met hun rauwe stemmen de dingen van den dag die hun uitvaren hebben tegengehouden. Nu lezen ze de groote plakkaten waardoor hun maats werden opgeroepn voor een anderen dienst, voor den dienst aan het vaderland.

De schippers met de platte petten houden de handen op den rug en verkondigen met méér gewicht hun meeningen, dan de visschers doen.

„Dat had ik niet gedacht Jaap" zegt schipper Van Buuren en duwt met zijn tong de sappige tabakspruim naar de andere wang, „dat had ik nooit gedacht, dat zoo iets nog 'ns terug zou komen" en hij wijst op de vette letters: Mobilisatie.

„Waar moet dat heen! Heeft '14—'18 nu nog niet genoeg geleerd?"

„Dit is geen mobilisatie Cor", verkondigt de kraakstem van Jaap en de visschers luisteren gespannen toe, want uit die woorden vangen ze wat hoop op, die ze nog vaag in hun harten hebben bewaard. Jaap weet heel veel dingen vóór iemand anders ze weet en waar hij zijn wetenschap steeds vandaan haalt is een raadsel. Dezen keer niet; nu vertelt hij de bron erbij: „M'n zwager is gisteren ook op moeten komen en die heeft de vorige week al tegen me gezegd, Jaap, zei-ie, vandaag of morgen krijgen we hier een algeheele proefmobilisatie. Ze moeten in Den Haag toch weten of alles klopt als het 'ns noodig zou zijn. Zoo'n gedeeltelijke mobilisatie zooals we al een tijdje hebben gehad is niet genoeg; er is zooveel veranderd sedert den vorigen keer. Je zal zien Jaap, zei m'n zwager, vandaag of morgen moeten we opkomen voor proef". Jaap kijkt den kring zijner toehoorders rond en vervolgt: „En nou zijn ze opgekomen, maar jullie zult es zien hoe gauw ze weer terug zijn". Jaap knikt voortdurend met zijn zwaren kop als hij praat en misschien komt het daardoor dat zijn woorden altijd zoo gauw geloof vinden.

Maar Cor is het niet met hem eens en wijst op de toestanden die den laatsten tijd in de couranten beschreven werden en weer net hetzelfde dreigen als in veertien: „Nee, ditmaal wordt het ernst en waar motten we dan heen? We kunnen toch maar hier

niet op de kaai blijven, er moet brood op de plank wezen, dat zeg ik maar". De visschers voelen de ernst uit deze woorden en denken aan den oorlog, die ze niet kennen, maar weten nog van de vorige mobilisatie hoe bijna zeshonderd makkers door den oorlog op zee omkwamen door de mijnen. Toen deden we zelf nog niet eens mee!

De lange Dirk weet het ook: „Kalm afwachten moeten we, dan zullen we wel zien waar we ons aan te houden hebben!"

De auto van den baas komt om den hoek aangereden en de mannen groeten den ouden reeder, die een somberen korten knik teruggeeft en zijn wagen stopt voor zijn reederijkantoor.

„Op het fort komen soldaten" zegt Hein, die tot nu toe alleen maar heeft toegeluisterd, „dat ouwe kreng kunnen ze toch niet meer gebruiken, één houten bom erop en het geval ligt in mekaar...."

„Hij praat nou al van bommen" grijnst de „Rooie", „Jongens, wat staan we te smoezen, ben je mal, 't zal wel losloopen. Ga je mee Arie, naar „Zeemansrust" een partijtje biljarten? Laat die ouwe wijven elkaar hier maar opwarmen".

De mannen gaan uit elkaar, loopen in groepjes doorpratend langs de trawlers en de dokken en verspreiden zich over de straten van IJmuiden, dat op de hoogte van de duinen verder gebouwd ligt en waar de klok van den grijzen watertoren waarschuwt voor den middagpot.

Kooistra sluit zijn bureau af en pakt wat papieren in zijn bruine actetasch. Het is warm in het lage kantoortje. Ongewoon warm. Ook het personeel maakt voorbereidingen tot vertrek en de een na den ander gaat groetend van Kooistra weg en daalt langs de ijzeren wenteltrap van de galerij naar de vischhal, die over de volle vloerbreedte betegeld is met groote vier-

kante tegels, die heel in de verte bij den uitgang uitkomen en overgaan in de klinkers van de kade.

Kooistra sluit zijn kantoor af en vertrekt het laatst met een gevoel van onvoldaanheid omdat deze morgen zoo vreemd was en er zoo weinig te doen en zoo veel te denken en te piekeren is geweest. Met korte pasjes wandelt hij zijn dagelijkschen middaggang naar het stationnetje, dat in de zon te blakeren ligt. In de wachtkamer vergeet hij zijn gewonen kop koffie te bestellen en de buffetchef, die hem er toch maar een brengt, kan Kooistra dezen keer niet betrekken in de gebruikelijke gedachtenwisseling over koetjes en kalfjes en over.... visch. In den trein die hem naar den oostkant, naar het nieuwe gedeelte van IJmuiden brengt kijkt Kooistra naar buiten en ziet de blauwe lucht met de weinige witte wolkjes boven de duintoppen en het zonbeschenen geel van het zand. Maar de onvoldaanheid blijft en zelfs de gedachte aan een lekker smakelijk middaghapje kan deze niet doen verdwijnen.

De middagstilte hangt over IJmuiden, over de haven en rond den vuurtoren. Maar in de scholen van het plaatsje is drukte, ongekende drukte en bedrijvigheid. Niet van joelende, stoeiende kinderen maar van sjouwende en sleepende soldaten. De scholen zijn in militaire macht, zijn kazernes geworden. In de smalle straten walmen de keukenwagens en bereiden de koks den middagpot, die door rijen mannen met blikken eetketels wordt leeggehaald. Voor de groote, zware hekken van de scholen kijken de menschen toe en de kinderen dartelen om alles heen en zijn niet weg te slaan van de mannen in uniform en met kwartiermutsen op. Er staan er nog in burgerkleeren in de rijen, die moeten het grijs-groen nog ontvangen en zóó doen ze vreemd aan temidden van de soldaten die gisteren ook nog burgers waren en hun dagelijksch werk verrichtten. De

tredmolen van de militaire machine is weer begonnen na vijfentwintig jaar rust. Maar zelfs nu hangen er al lui tegen de deurstijlen geleund alsof ze nooit iets anders hebben gedaan, alsof ze niet gisteren nog zwoegden van de eene stad naar de andere om hun artikelen te verkoopen, of achter de toonbank stonden en hun koopwaar aanprezen, alsof ze niet enkele uren geleden nog zaten te zweeten over een niet-kloppende maandbalans, of steenen sjouwden, of timmerden, of verfden, of zware trailers over de wegen voerden, kilometers achter elkaar, of meubels sjouwden bij een verhuizing en wanden behingen met papieren vol moderne dessins, of zwoegden in fabrieken en pakhuizen.

Er staan er hun soep te lepelen met gedachten aan de vacantie die zoo abrupt eindigde maar niet overging in den sleur van allen dag, er staan er te commandeeren terwijl ze gisteren nog tranen in de oogen hadden van de onbevattelijke schoonheid van een eersten telg, er staan er te lachen en te praten die plezier hebben nu het nietsdoen van weken, maanden en soms jaren voorbij is en het stempelen en de werkverschaffing afgeloopen zijn. Anderen bepraten met ernstige monden de mogelijkheden op gauw naar huisgaan, want er is nog zooveel dat hun verantwoordelijkheid eischt en dat onbeëindigd op hun terugkomen te wachten ligt.

Toch zijn ze allemaal eender in het grauw van hun pak en in den band van vaderlandsche plicht, in de gehoorzaamheid aan de stem die geroepen heeft. Allen samen, de slager en de bakker, de kastelein en de sjouwer, de dokter en de advokaat, de boer.... en de visscher. In scholen samen en bekeken door menschen in een plaats waar ze nooit eerder waren.

Nu weven gedachten onzichtbare draden van de kust naar de grens, van de Wadden naar de Meierij, van Zeeuwsche eilanden naar Drentsche zandgronden, gedachten met veel liefs

en veel vragen, die morgen misschien beantwoord zullen worden.

Maar morgen gaat voorbij en overmorgen en dan....

De zomer gaat voorbij en de zee brult langs de kusten en beukt op de pieren. Het schelle licht van den vuurtoren flitst in een regelmatigen zwaai over de diepe, dreigende donkerte van witbeschuimde golven. De vliegende storm rukt aan masten, joelt wild en slaat neer wat kracht mist om te keeren.

De herfst komt en schildert de somberheid van den oorlog tusschen de geallieerden en het Duitsche Rijk en vertelt van de ijzige sneeuwvelden in het verre Finland, waar ook de oorlog raast.

In de wildheid van het water in de haven varen Leendert en zijn mannen met motorbooten heen en weer en onderhouden den dienst van de symophoor, die bijna iederen dag van kwaad weer en hooge zee vertelt, naar het fort dat nu grimmiger dan ooit naar de woelige haven zijn kracht gespannen houdt. Soms is de herfst als de lente en probeert de zon opnieuw haar stralenspel.

De soldaten zijn weer eens komen kijken naar de duinen en naar de zee en hebben in de huisjes bij de kust de vreugde van het weerzien gebracht en juichende kinderstemmen gehoord, waarvan de kleinste heeft gevraagd: „Heeft pappie ook wat meemeneem?".

De verloven hebben de dreiging van den storm weggenomen en daarvoor een punt van verwachting geschapen, totdat de winden het gevaar dichter bij de grenzen dreven en de verloven worden ingetrokken, dan alles weer gewoon wordt en iedereen meer en meer went aan den toestand, die in het begin alles zoo verstoorde: de mobilisatie.

De herfst gaat voorbij.

Kooistra ziet het aan het kaalworden van de struiken en de planten in zijn tuin en hoort het aan het mopperen van zijn vrouw, die over de vuiligheid van voetstappen aanmerkingen maakt en klaagt over de rheumatiek, die teruggekomen is.

De natuur verandert, evenals de trawlers in de haven, die het roodbruin van roest en menie verwisseld hebben voor het doffe oorlogs-grijs. Mijnenvegers en kustbewakingsvaartuigen worden ze nu genoemd. De vreedzame netten zijn vervangen door licht geschut en mitrailleurs en de bemanning bestaat uit matrozen. De overgebleven trawlers verraden hun herkomst met groote hel-witte letters: „Holland" en door de drie kleuren van de vaderlandsche vlag, die er aan bak- en stuurboordzijde opgeschilderd zijn.

De enkele trawlers die met een kleinere bemanning dan anders toch ter vischvangst zijn uitgevaren omdat bij de pakken neerzitten een visscher vreemd is en zooals Jaap zei: „er toch brood op de plank moet zijn", brengen niet zoo veel visch binnen, dat een vlotte handel mogelijk is en daarom zitten reeders en handelaren bij elkaar en vergaderen in een zaal, die uitziet op de haven en de veranderde trawlers langs de kade. De prijzen worden hooger door den minderen en onregelmatigen aanvoer. De export ondervindt meer en meer de moeilijkheden van den oorlog tusschen de twee partijen, die elkaar nu al weken en maanden zonder actie van noemenswaardige beteekenis in de gaten houden en grimmig wachten op het losbarsten van de volle wreede hevigheid.

Vooral de handel op Engeland geeft enorme risico. De schepen, die uit Rotterdam naar het Britsche eiland moeten varen, zakken langs de kust tot ter hoogte van België om op het smalste punt over te steken, 's nachts, verduisterd en omringd door doodelijke mijnen. Ook zijn er al Nederlandsche

schepen naar den bodem van de zee getrokken door de explosieve macht van den geweldigen, ijzeren dood.

Al deze dingen bepraten de mannen en ook het vele, dat ze in de havenplaats hooren vertellen en ze zijn somber gestemd, temeer nu er alweer eens, voor den zooveelsten keer, een alarmtoestand is ingetreden.

Zou dan toch....?

De handelaren grijpen naar propaganda, om daarmee nog een weg te banen voor den handel in visch, die nu bijna niet naar het buitenland te voeren is.

Het leger dan. Dat kan visch eten, ...maar het ambtelijk domme potlood heeft een verbod geschreven....

En de winter komt.

Heviger dan ooit tevoren, strenger en venijniger, dan men zich herinneren kan. De breede haven wordt overspannen met een dikke ijslaag, die de ijzeren rompen van de gemeerde schepen in haar kouden greep gevangen houdt.

Winter en alarmen.

Winter en kerstverloven en Nieuwjaarsreizen.

Winter met vele wenschen en gebeden, met beloften en angst.

Lang duurt deze winter, maar toch wenkt in de verte reeds de nieuwe lente, die het ijs verbreken zal en het jonge groen op boomen en struiken tooveren kan.

Maar er hangt wat in de lucht.... er hangt wat in de lucht.

Kooistra voelt het en Leendert en Barend en Jaap en de oude reeder. Nog heviger voelen ze het wanneer een trawler onverwachts van de vangst op zee binnenloopt en de visschers hebben verteld van den panischen schrik, die ze hebben uitgestaan, toen ze inplaats van visch een mijn in hun net gevangen hadden en het net hebben moeten kappen en aan de golven prijs geven, om het schip weer veilig binnen de pieren te brengen.

Meer en meer voelen de IJmuidenaren de spanning, die tegelijk met de lente komt.

Ze hebben gehoord en gelezen, hoe, ver in het binnenland, gegraven is aan verdedigingswerken. Hoe dag en nacht koortsachtig de paraatheid, in courantenkolommen genoemd, in beton en ijzer wordt omgetooverd. Hoe vreemde vliegtuigen de grenzen schenden en tezamen met harde woorden van diplomaten en ministers de bedrijvigheid aan de fronten toeneemt.

Van vreemde gebeurtenissen in het eigen land hebben ze gehoord. Veel begrijpen ze niet van dit alles maar zij voelen duidelijk, dat er iets dreigt, dat er iets in de lucht hangt....

III

STORMBAL GEHESCHEN

DE kok van de school roert met een grooten houten lepel in den zwarten dampenden kookketel, waar de brei van erwtensoep vaster en vaster wordt.

In het lage houten gebouwtje met slechte ventilatie dat in de militaire stukken de „keuken" heet, maar door den kok zelf de „Lucifersdoos" is gedoopt, hangt de wasem als een bijna ondoorzichtige grijze massa en zoekt langzaam een uitweg door de openstaande deur en voert den geur van snert mee naar buiten.

Klaas, de kok, kent zijn werk en waardeert zijn brouwsels. Dat verraadt de dikke buik die rond en welgedaan onder het smoezelige voorschoot verborgen is.

De kok roert in de snert en fluit een lied over prikkeldraad, dat zoo nu en dan onderbroken wordt om nog eens den smaak van de soep te probeeren uit een welgevulden lepel, waarin toevallig ook nog een flink stuk spek gevangen wordt.

Dan neuriet Klaas zijn onderbroken lied kauwend verder; want de soep is goed en hij zou geen echten kok zijn, wanneer hij daar geen plezier in had.

Nog méér verheugt hij zich nu hij het van den kapitein gedaan heeft weten te krijgen, dat hij op de Pinksterdagen met verlof mag gaan.

De menagemeester en de bijkok benijden hem daarom. Klaas heeft toch altijd geluk.

Een paar straten verder dan die waarin de school gelegen is, staat zijn kleine woning en wachten iederen avond vrouw en dochtertje op zijn thuiskomst.

Je moet maar boffen, om in de plaats waar je woont te dienen. Niet alleen boffen, je moet er ook lef voor hebben, want Klaas heeft maar wat een moeite gedaan om van Naarden overgeplaatst te worden naar IJmuiden. Op den eersten dag van de mobilisatie begon hij daaraan al te werken en bij den dokter heeft hij, op het eerste ziekenrapport, een verwarde opsomming gegeven van de kwalen die hij allemaal zou hebben maar die wel ongelooflijk moet geklonken hebben bij de aanschouwing van zijn breede, zware corpus. Maar toch heeft de dokter hem voor onderzoek naar Leiden gezonden, ja, en dan moet je over IJmuiden reizen, tenminste, dat vond Klaas.

Vanuit Leiden werd hem bevolen naar Den Haag door te reizen, waar hem wat bloed werd afgetapt en hij de mededeeling kreeg over een week maar eens terug te komen voor den uitslag. Die extra week van wachten heeft Klaas natuurlijk maar in IJmuiden doorgebracht en vanuit Den Haag, waar hij na een week naar toe ging, keerde hij maar weer naar IJmuiden terug. Eindelijk werd het hem zelf toch te bar en ging hij zich in Leiden melden.

Daar werd hij kok en een paar weken later, toen enkele mannen uit het depôt-bataljon van Leiden naar IJmuiden zouden worden overgeplaatst, prijkte boven aan de lijst van vertrekkenden: Klaas Groen, de mobilisatiekok.

Iederen avond thuis en nu met de Pinksteren een paar volle dagen.

Ja, je moet maar boffen en hooger schrilt het gefluit van Klaas door de keuken.

Maar daar komt al de eerste ploeg etenhalers en nu wordt het druk voor Klaas, nu is hij heer en meester en verdeelt met vaardige hand de porties onder het waakzame oog van den menagemeester.

De korporaal, commandant van deze eerste ploeg etenhalers die overdag op het compagniesbureau bij den kapitein zit en omdat de S.M.A. het te druk heeft de verlofpasjes uitschrijft, krijgt een extra-groote portie van Klaas. Dat is tactiek, want het kan beteekenen vroeger dan toegestaan het pasje te ontvangen en dus eerder naar huis te mogen vertrekken. Voor de zekerheid vraagt Klaas of de korporaal nog weet, dat „kokkie" met verlof gaat. Maar de man met de gele strepen, die wel begrijpt waarom zoo'n volle lepel vette soep in zijn eetketel verdwijnt, schudt langzaam het hoofd en zegt met een somberen klank in zijn stem: „Als de verloven maar weer niet ingetrokken worden voor dien tijd!"

Daar schrikt Klaas toch even van. Tot nog toe heeft hij geen hinder ondervonden van het intrekken van verlof en stel je voor dat het nu juist met de feestdagen, waar hij zoo op telt, eens zou gebeuren.

De volgende eten-haler krijgt een kleinere portie waarvan bovendien nog een gedeelte naast het etensbakje wordt gekwakt hetgeen natuurlijk protesten uitlokt in kernachtige soldatentermen waar een scherpe opmerking van den menagemeester aan Klaas' adres op volgt.

Als alle etenhalers hun soep hebben ontvangen en in de schoollokalen ervan genieten, reinigt Klaas de vettige gamellen en vraagt: „Zouden de verloven wéér ingetrokken worden, sergeant?" De sergeant weet er niets van, maar vindt dat het er wel naar uitziet.

Thuis is Klaas stiller dan anders en daar ergert hij zich over

want hij vindt zelf toch dat hij zich wat te voorbarig door het geklets van dien korporaal heeft laten beïnvloeden.

Maar als hij voor het avondappèl zich meldt bij den wachtcommandant, hoort hij het:

„De verloven zijn ingetrokken!"

Dien dag zingt Klaas in zijn keuken niet....

„De verloven zijn weer eens ingetrokken, vrouw" zegt Kooistra tegen zijn eega, waarmee hij in de avondschemer op de nieuw gelakte, witte tuinbank voor zijn huisje zit.

„Alle verloven zijn nu ingetrokken" zegt De Bruin, de kale reeder den volgenden morgen tegen zijn secretaresse, „Als het dezen keer maar niet scheef loopt". Dat hoopt de secretaresse ook, want heel ver bij de waterlinie, vervult haar verloofde zijn dienst, waardoor een lang voorbereid huwelijk plotseling moest worden uitgesteld.

„Met Pinksteren geen verlof" leest Barend voor aan Leendert in het veerhuis. Leendert vindt dat niets goed en kijkt somber naar de zee in de verte....

De commandant van het fort heeft aan de manschappen van de bezetting bekend laten maken dat alle verloven met het oog op de toenemende spanningen ingetrokken moesten worden, hetgeen de stemming van de mannen in het fort en op het logementsschip „Heemskerk" doet dalen en waardoor vele brieven maar niet worden verzonden.

's-Avonds ruischt de zeebranding kalm langs de kust en tegen de pier en velen liggen er te luisteren naar dit stille lied van het water en te turen naar het licht uit den vuurtoren, dat de kalme golfslag met korte tusschenpoozen beschijnt,

De sterren glimmen in de heldere lente-nacht-lucht en de maan schijnt vriendelijk tusschen de wolken.

Stil is het overal bij de duinen. Alleen klinkt af en toe het geloei van de brulboei.

Rust ligt over het slapende IJmuiden....

Leendert heeft nachtdienst en zit in een ouden rieten stoel van het kleine plankenhuisje bij den kop van de visschershaven. Het schamele petroleumlicht schijnt in het vertrek, dat maar enkele ruw-houten meubels bevat en een paar gescheurde reclame-platen tot wandversiering heeft. In een hoek bij de deur, die openstaat en de nachtlucht vrij binnenlaat, hangt een oude telefoon en daarnaast een kaart van de havens van IJmuiden waarop ook de sluiswerken zijn aangebracht. Eerst de oude sluis, dan de midden-sluis en daarachter de grootste van de wereld, de Noorder-sluis.

Leendert heeft geen kaart noodig. Hij kent de havens van IJmuiden beter dan wie ook.

Het wordt kil binnen en de veerman klimt uit zijn ouden stoel en sluit de deur, die piepend in zijn verroeste hengsels dicht slaat. Een oude wekker op de tafel tikt eentonig den gang der minuten af en ineens gaat ratelend de alarmschel over en schrikt Leendert wakker uit een lichten doezel, waarin hij even is weggezakt.

„Da's natuurlijk weer iets van Barend", gromt hij „Wie draait er nou de schel van den wekker op, als dat ding alleen maar voor klok wordt gebruikt?"

Nu is Leendert weer klaar wakker en probeert in het valsche licht wat te lezen in een krant van een paar weken geleden.

Buiten begint het al lichter te worden en aan de lucht kan Leendert zien, dat er een mooie, stralende lentedag zal volgen.

Ineens vernemen zijn geoefende ooren een zwaar geronk,

dat uit de lucht schijnt te komen en dat lijkt op het lawaai van een vliegtuig dat erg laag over de kust vliegt van Zuid naar Noord.

In de opening van de deur van het veerhuis staat Leendert en tuurt naar den zeekant waar hij tot zijn verbazing inderdaad een vliegtuig voorbij ziet razen. Dat was geen Hollandsch vliegtuig, die kent Leendert te goed, dat was een buitenlander, dat, ja.... dat lijkt wel een Duitscher te zijn; want op het staartvlak meent Leendert de zwarte vormen van een hakenkruis te hebben gezien. Hij wil naar binnen gaan om deze waarneming aan den commandant van het fort te melden, maar dan hoort hij wéér een vliegtuig naderen in den vroegen morgen. Dezen keer is het een Hollandsche jager, Leendert heeft het direct gezien. De oude veerman tuurt ernaar met vragenden blik; want de Hollander schiet de andere in wilde vaart voorbij en er gebeurt niets, er wordt niet geschoten op den vreemdeling of tot een daling gedwongen. Zou Leendert zich dan achteraf toch vergist hebben? Was dat eerste vliegtuig dan misschien eveneens een Hollander? Leendert schudt zijn hoofd en begrijpt er niets van.

Worden zijn oogen soms slechter? De ouderdom komt met gebreken! Plotseling gaat luid de telefoon in het veerhuis en over de moeilijke steenen holt Leendert van den havenkop terug en neemt hijgend den hoorn.

In de verte verdwijnt het geluid van vliegtuig-motoren.

„Hallo!" schreeuwt de harde zeemansstem en aan den anderen kant van de lijn hoort Leendert den Commandant van het fort, die heel opgewonden schijnt te zijn. „De overste is vroeg op vandaag", denkt Leendert nog, maar de mededeeling, die hem gegeven wordt, brengt de reden van die vroege aanwezigheid van den grijzen commandant: „Gereed houden met alle motor-

booten en voorbereidingen treffen voor alle eventueele gebeurtenissen!"

„Jawel overste", zegt Leendert dof „'t komt in orde" en hij hangt den haak op. „Eventueele gebeurtenissen" herhaalt hij. „Is het dan al zóó ver? Zou dat misschien iets te maken hebben met de vliegtuigen van daareven?"

Leendert begrijpt daar nu nóg minder van.

Maar lang denken doet hij nooit, vooral niet als er gehandeld moet worden. Als hij naar buiten gaat ontmoet hij een visscher aan den kant, en vraagt dien den mannen van de verschillende motorbooten te gaan zeggen, direct naar het veerhuis te komen op bevel van den overste van het fort.

Maar in IJmuiden zelf hoeven de mannen van Leendert niet meer gewekt te worden. Door het zware motorgeweld in de lucht zijn de slapende bewoners wakker geschrikt en hebben in den huiverigen lentemorgen al gauw begrepen, dat er iets aan de hand is. Maar wát, weten ze niet. Een enkeling moppert over de onzinnigheid om op zulk een vroeg uur oefeningen in de lucht te houden.

Maar de vijf dreunende vliegmonsters, die in den prillen morgen, niet hooger dan tweehonderd meter uit Zuid-Oostelijke richting naderbij komen en boven de daken van IJmuiden cirkelen, vertellen dat dit geen oefeningen zijn.

Het zware lawaai trilt door naar beneden en wordt opgevangen door de velen die nu al in de straten samenloopen of uit de ramen hangen en op de balconnetjes staan, de meesten nog met verwarde ongekamde haren en in de nachtkleeren, huiverend van de vroege morgenkoelte en de angst die om de harten slaat.

Schipper Mulder tuurt de monsters in de lucht na en als ze boven de haven gekomen zijn bemerkt hij, dat uit

de vliegtuigen iets naar beneden valt. Hij denkt dat het parachuten zijn en ziet dat er onder iets aanhangt, een zwart voorwerp, dat zwaar moet zijn; want de val is snel naar beneden, naar den havenmond bij de pieren. Een daverende knal vertelt wat er onder de parachuten gehangen heeft.

De vliegers hebben mijnen naar beneden geworpen in den open bek van de haven en één, op de ruwe steenen van den pier terecht gekomen, ontploft en werpt een grooten schrik over het water en de duinen naar IJmuiden.

Meer vliegtuigen komen en grooter groeit de angst en de ontsteltenis onder de toekijkende menigte van heen en weer loopende en elkander luid toeschreeuwende menschen: ....„Het is oorlog ....we zijn in oorlog....!"

Uit het zuid-oosten vliegt een donkere wolk van een vreemden storm naar de kust. Een dreigende, snelle wolk vol hevig geraas.

Op geringe hoogte naderen vliegtuigen, grootere dan de eerste, die iemand in de straat: „troepentransport-vliegtuigen" noemt.

Mulder denkt, dat het er wel tweehonderd zijn. Dat denkt Leendert ook, die nu op een daverende wijze uit de lucht vernomen heeft dat hij zich niet heeft vergist.

De zon klimt hooger en hooger en al is het nog zeer vroeg, heel IJmuiden is wakker en ginds langs de hallen fietsen mannen, die Leendert naar het veerhuis heeft laten roepen.

Vrouw Groen is ook vroeg gewekt door het helsche lawaai in de lucht en heeft Marijke al aangekleed. Klaas' vrouw voelt, dat er nu iets ergs gebeurt boven IJmuiden en hevig geschrokken van den luiden knal, weet ze het zeker. Allang heeft ze iets voelen aankomen, vooral toen Klaas haar op een avond kwam

vertellen, dat hij met de Pinksterdagen geen verlof kon krijgen, dat niemand verlof kon krijgen.

Over de schutting van het achterplaatsje waar Klaas een schuurtje getimmerd heeft hoort ze de stem van de buurvrouw en nadat ze Marijke een stuk brood in de knuistjes gegeven heeft, snelt ze door het smalle keukentje naar buiten en draait in het voorbijgaan het gas onder den fel-stoomenden waterketel uit. Weer klinkt de dringende stem van de buurvrouw en even later hoort Marie het ontstellende, het bange gebeuren, waarvoor ze vreesde en waarvan ze droomde en dat nu, op dezen vroegen, mooien morgen, bittere waarheid geworden is.

Een dreigende vreemde storm is losgebarsten boven het kleine land bij de zee, ook boven het wakkergeschudde IJmuiden.

De menschen zijn op straat en op het breede plein staan ze in groepen bij elkaar. Opgewonden gesprekken worden er gevoerd, nu door de radio werd verteld, dat de Duitschers de Nederlandsche grenzen zijn gepasseerd en dat er dus oorlog in het eigen land gekomen is.

Zou het nu werkelijk oorlog zijn?

Men heeft hooren vertellen dat er zelfs bij de grenzen al gevochten wordt en ginds bij de groote garage zakt, als ze dit hoort, een vrouw met een zachten gil bewusteloos ineen.

De menschen staan bij elkaar en hun oogen zeggen: „Dat kan toch niet". Weer worden er tranen vergoten, als op den eersten mobilisatiedag, maar men weet toch nog niet precies wat er nu feitelijk gaande is.

De visschers zijn nu niet bij de haven maar óók hier op het plein (waar de jonge boomen fleuren met nieuw groen en op het perkje pralen in de gulle vroege lentezon). Ze staan te praten met de schippers en met de reeders; door de plotselinge komst van het gevaar tezamen gebracht.

IV

„MON-DIEU!"

BIJ het fort en aan de zuidzijde van de haven niet ver van den vuurtoren wordt door de mannen van de kustbewaking munitie aangevoerd, verpakt in sterke kisten, terwijl anderen de batterijen in stelling hebben gebracht en gericht op de strak-blauwe lucht. De bedieningsmanschappen zitten gereed om de stalen monsters in werking te stellen, wanneer het gevaar verschijnt. Een zenuwachtige bedrijvigheid heerscht bij het fort en op de „Heemskerk", het logementsschip, dat daar in de nabijheid ligt en onderdak biedt aan de mannen die nu de kust verdedigen moeten.

Leendert heeft de motorboot in gereedheid laten brengen en wacht op de dingen die komen kunnen, wacht op „eventueele gebeurtenissen". Van Barend heeft hij gehoord wat de radio gemeld heeft over wat er in het oosten van het land bij de grenzen is geschied en op zijn beurt heeft Leendert verteld hoe hij in den vroegen morgen omtrent vier uur een Duitsch vliegtuig heeft gezien, laagvliegend over de branding. Dat dit vreeselijke komen zou, heeft Leendert nooit durven denken en nu het er is klemt er een angst om zijn hart, nee, niet dat hij vreesachtig is maar als hij denkt welke slagen de oorlogen ook aan de burgerbevolking kunnen toebrengen, zooals hij in de couranten heeft gelezen, dan denkt hij aan zijn vrouw en vier

kinderen daar ginds achter den watertoren. Ja, daaraan denkt Leendert nu, hier op den kop van de visschershaven en vergeet den brand in zijn pijp te steken.

„Ze liggen klaar, Leendert", meldt een van de mannen en duidt op de booten. Leendert knikt.

Even later zitten ze dan bij elkaar in het veerhuis en praten over dat eene, waarvan ieders gedachten vervuld zijn.

Heel aan den anderen kant klinken zware stappen van ijzerbeslagen schoenen op den tegelvloer van de hal. Drie soldaten en een officier loopen de lange ruimte binnen in snellen pas. De soldaten dragen de karabijnen in de handen en de bajonetpunten steken scherp naar voren. De jonge luitenant houdt een revolver dreigend in de vuist en commandeert meer spoed. Uit de vischpakhuizen, die in de hal onder de galerij zijn gebouwd, kijken enkele werklieden den kleinen troep militairen na en volgen op een afstand. Bijna aan het einde van de nieuwe hal, die van hier reikt tot ongeveer bij den overweg van het station, houden de soldaten halt en klimmen langs de trap naar boven, waar ze terecht komen voor de deur van het kantoor van de firma C. Zwart & Zoon. Met de harde kolven van de wapens wordt de deur opengestooten en stappen de soldaten de kantoorruimte binnen. Beneden staart een verbaasde groep vischknechten omhoog en begrijpt niet, wat er aan de hand is. Ook de luitenant, die bleek ziet en de revolver trillend in de hand houdt, is bij de firma Zwart binnengestapt en wordt met groote oogen van verbazing door den ouden handelaar aangestaard. De man is geschrokken van het plotselinge, ruwe binnenkomen en ook zijn zoon, die, in een blauwen kiel gekleed, juist een dikke ordner terug wilde schuiven in de kast, draait zich verwonderd om en laat met een harde klets de ordner op den grond vallen. Nu probeert Zwart uit zijn stoel

op te komen: ......„Hij wil toch wel eens weten, wat dit te beteekenen heeft" en met een lichten angst nog in zijn oogen ziet hij de dreigende mondingen van de drie karabijnen en de blauwe staalpunten van de bajonetten, die naar hem wijzen. De luitenant heeft hem ruw teruggeduwd in zijn stoel, die kreunt onder het vallende gewicht.

„Bent U C. Zwart?" vraagt hij onvast en ruw.

„Jawel, die ben ik, wat wilt U van mij? Zoudt U me willen verklaren wat hier feitelijk de bedoeling van is?" en Zwart wijst op de mannen, die hem dreigend en zwijgend omringen. „Dat zal jij niet weten" tutoyeert de officier nu.

„Nee, ik snap er inderdaad niks van" bromt Zwart. "Ziet U, ik ben gewend dat men op minder luidruchtige wijze het kantoor hier binnenkomt!" „Nou geen praatjes verder, dat is voor lui van jouw slag vanaf vandaag afgeloopen, begrepen, en vooruit ga nou maar mee naar het politiebureau en probeer je niet te verzetten!"

„Naar het politiebureau....?" verder komt de oude niet, want twee paar soldatenhanden hebben hem stevig bij de schouders gegrepen en wild uit den stoel getrokken.

Maar op dit oogenblik heeft de jonge Zwart, in IJmuiden noemen ze hem „kleine Cor", hoewel hij met hoofd en schouders boven zijn vader „groote Cor" uitsteekt, zijn bezinning teruggekregen en als een lenigen tijger stort hij zich op de twee soldaten, die zijn vader hebben beetgepakt. Wit van woede en zonder de gevaarlijke karabijnen en bajonetten te zien beuken zijn knuisten op de beduusde soldaten los. In een draai neemt hij hijgend den bureaustoel op als een veer en slingert die tusschen de mannen, die nu zijn vader moeten loslaten. Maar „groote Cor" behoudt zijn verstand ook op dit oogenblik. Hij weet dat „kleine Cor" als hij werkelijk over zijn drift heen raakt, niet weet wat hij doet. En al is zijn woede-

uitbarsting begrijpelijk, toch beseft „groote Cor" dat er op deze manier nog meer ongelukken kunnen gebeuren. „Schei uit, Cor!" schreeuwt hij „schei uit, zeg ik je" en dan: „Verzet je maar niet, mij zal niets gebeuren, maar zorg jij, dat je naar je moeder komt!"

Nu bedaart „kleine Cor" toch en als de mannen hem ook willen grijpen, glipt hij tusschen hen door naar de openstaande deur en wil op zijn klompen de vlucht nemen naar de hal en naar huis. Maar buiten staat de derde soldaat op post en deze grijpt hem nog juist bij den kiel., zoodat verdere pogingen nutteloos zijn ook al spartelt hij wild heen en weer en slaat met de armen zwaaiend in het rond. Nu zijn „groote" en „kleine Cor" in de macht van het militaire gezag, waarvan de vertegenwoordigers een onderzoekingstocht beginnen door het kantoor, de kasten en bureauladen verbreken en papieren wild dooreengooien, zoodat in weinige minuten de heele ruimte een onbeschrijflijken rommel geworden is. Met de bajonetten worden de stoelzittingen doorstoken op zoek naar.... Ja, naar wat! „Groote Cor" vraagt het zich af en „kleine Cor" stelt de vraag hardop, maar krijgt een por tusschen de ribben tot antwoord.

Dan verlaten de soldaten en de officier het kantoor van C. Zwart & Zoon en voeren in hun midden de beide firmanten mee. „Kleine Cor" heeft maar één klomp aan, de andere ligt verloren tusschen de papieren chaos van het verlaten kantoor, waarvan de deur is blijven openstaan.

Ineens heeft Kooistra de oorzaak gevonden van zijn neerslachtigheid gedurende de laatste weken; want hij heeft door de radio gehoord, dat Nederland in den oorlog betrokken is. Deze wetenschap echter geeft hem geen opluchting, integendeel, hij voelt zich nu gegrepen door het ontzettende droeve van

dit gebeuren, dat in honderdentien jaren niet binnen de grenzen van het land kwam. Ook zijn vrouw is diep onder den indruk van dezen ineens begonnen oorlog en zit in de voorkamer bij haar man, dien ze om uitleggingen vraagt. Maar Kooistra weet geen antwoorden te vinden. Dit heeft hij toch nooit gedacht, feitelijk nooit dúrven denken. En nu, nu de bange gedachten van negen lange en spannende maanden, hun overgang gevonden hebben in de schrille bittere werkelijkheid, nu groeit er ook iets van angst in Kooistra's hart omdat hij wel beseft dat de politiek die hij volgt zooveel overeenkomst vertoont met de gedachten en uitwerkingen in het land waarmede Nederland ,zich nu in oorlog heeft verklaard. Hieruit trekt Kooistra een logische conclusie die nog begrijpelijker is, wanneer hij zich vele artikelen in de couranten herinnert, die nog niet zoo heel lang geleden uitvoerige verhalen deden over geheimzinnige gebeurtenissen die zich in de verdedigingslinies zouden hebben afgespeeld en die gevaar zouden kunnen opleveren voor de veiligheid van het land. Ook wezen de couranten de daders hiervan soms duidelijk, soms insinueerend aan. Kooistra bemerkt dat zijn vrouw aan hetzelfde zit te denken en samen bereiden ze zich voor op de komst van militaire onderzoekers, die ook bij andere bewoners van de straat het speuren beoefenen. Kooistra en zijn vrouw wachten met de rust van diegenen, die zich niets te verwijten hebben. Daarom is de vischexporteur ook kalmer dan men van hem verwacht zou hebben, wanneer even later soldaten inderdaad bij hem in de kamer staan en vragen naar zijn wapens. Maar Kooistra heeft er geen. Waarom ook? Dan vraagt de vaandrig, die het commando voert, waar zijn hakenkruisvlag verborgen ligt, maar de verbaasde Kooistra heeft er geen. Ook hier wordt de kamer doorzocht en eindelijk vinden de militaire speurders, tusschen de particuliere correspondentie van hun slachtoffer

een brief uit Duitschland. Kooistra verklaart, dat hij als visch-exporteur al jaren lang ook met Duitschland zaken doet en dat het dus zeer begrijpelijk is, dat over deze aangelegenheid ook gecorrespondeerd werd. Maar misschien denkt de vaandrig, dat de vischnamen in den brief en de omschrijving der bestellingen met de getallen van prijzen geheimschrift vormen; want als dienstdoend officier van piket heeft hij zoovele nachten doorgebracht met het lezen van spannende detective-verhalen waarin nog veel vreemdere gebeurtenissen en geheimzinnigheden worden verhaald. Daarom wordt Kooistra gearresteerd, maar zijn vrouw mag thuis blijven, al wordt haar verboden naar buiten te gaan. Buiten moet Kooistra de handen omhoog houden en met de dreigende vuurmonden op den lichtgekromden rug gericht, drijven de soldaten hem naar een autobus, die al half gevuld met andere „arrestanten" den tocht naar het politiebureau begint.

Op het plein staan nu, later op den morgen, in grootere groepen de menschen bijeen en vergeten totaal de dingen van allen dag.

De dichtste drukte is voor het houten bord, dat eens het eerst vermeldde, dat de mobilisatie was begonnen, later biljetten droeg over militaire vorderingen en bepalingen met betrekking tot den staat van oorlog.

Nu hangt er naast de oude vergeelde plakkaten, een nieuw, dat er versch opgeplakt is en dat de groote, indrukwekkende letters „Proclamatie" draagt. De visschers lezen de duidelijke woorden van den inhoud en vernemen, dat de regeering ook nu haar plicht zal doen en dat van een ieder verwacht wordt zulks ook te betrachten op de plaats waar hij is gesteld, onder aansporing tot waakzaamheid en tot innerlijke rust en overgave, waartoe een rein geweten in staat stelt....

Ineens schreeuwt de „Rooie", die boven de menigte uitsteekt met harde, luide stem, iets van „Landverraders" en wijst naar de autobus, die voorbij rijdt en waarin enkele IJmuidenaren onder gewapend geleide worden vervoerd. Meteen slaat deze roep over op de anderen.

Luide kreten klinken wild dooreen, vol bedreiging, waardoor de inzittenden van de autobus het ergste vreezen. Wat zal dat zijn? Op zijn minst deportatie en anders misschien den dood door den kogel, zooals immers in oorlogstijd werkelijke landverraders gestraft moeten worden?

Ze weten niet wat ze misdaan hebben. Ze roepen dit terug tot de schreeuwers. Ze roepen hun onschuld uit!

Maar hun woorden gaan verloren in de dreigende menschenmassa, die niet weet, wat ze precies roept, omdat ze door de spanning van dezen vreeselijken lentemorgen ver over haar zenuwen is geraakt.

In het kleine veerhuisje bij den havenkop, is het stil en de mannen van Leendert zitten bij elkaar in de avondschemering, die langzaam begint te vallen en waardoor de verschrikkelijke hardheid van het gebeuren op dezen dag in Mei wordt verzacht.

Buiten stoot het water tegen den steenen rand van de kade en het silhouet van den langen, eenzamen wachter verheft zich hooger dan de contouren van de stalen loopen der afweerbatterijen. De wachter staat er nog, maar hij is blindgeslagen.

Wat wilde natuurstormen niet vermochten, bereikte de vreemde storm, die vandaag onder de menschen is losgebarsten en waardoor het vuur in den toren werd gedoofd.

Wie zal nu den veiligen haveningang vinden en de gevaarlijke pieren vermijden?

Het is warm in het wachthuis, waar Barend zich niet stoort aan de gesprekken van de anderen en gebogen zit te slapen

met het hoofd op de armen, die gevouwen op de houten tafel liggen. Maar Leendert is nog steeds wakker, ook al heeft hij nachtdienst gehad en niet geslapen en voelt hij anders altijd, juist in deze eerste avonduren, daartoe den grootsten drang. Hij kijkt voor zich uit en rookt zijn pijp, waarvan de rookgeur in het geheele vertrekje hangt.

De anderen sabbelen een pruimpje of rooken een zelfgedraaide sigaret uit zware shag.

Onverwacht wordt in dreunende hevigheid de stilte om het veerhuis verscheurd, door het enorme lawaai van een luide explosie, die van den zeekant klinkt. Barend springt wild overeind en volgt de andere mannen, die naar buiten hollen. Aan den overkant van de haven zien ze in den lichten avondschemer hardloopende menschen naar den kop gaan, waar een groot schip verschijnt. Leendert herkent aan den bouw en het geschut een torpedojager, terwijl de vlag hem zegt, dat het een Engelschman is. Hij en Barend en de anderen loopen naar de punt van de haven en zien hoe het schip de pieren komt binnengedraaid. Stoomend en puffend vaart de groote, grijze reus naderbij, maar dan klinkt plotseling duidelijk en laag en steeds dichterbij komend het zware geronk van een vliegtuig en voordat de mannen beseffen wat er gaat gebeuren, davert het bombardement. Een bom ontploft weer voor de pierpunt, terwijl de andere rakelings naast den Engelschen torpedojager in het water terechtkomen.

Vrijwel onmiddellijk klinkt een donderend antwoord, dat overgenomen wordt door de batterijen aan den zuid- en noordkant van de haven en nu davert aan alle kanten het geschut, ook dat van de „Heemskerk". Meer en meer nadert de torpedojager den toeristensteiger en Leendert heeft met zijn scherpe oogen bemerkt, dat hij aan dek gehavend is.

Wanneer de jager eindelijk bij den steiger, waar het volk te

hoop geloopen is, gemeerd ligt, klinkt vanaf het fort een luid gejuich ter verwelkoming van de Engelsche bondgenooten, om wier hulp werd gevraagd en die nu gekomen zijn om te helpen. Het gejubel wordt door de samengestroomde menschen overgenomen.

Inmiddels is de loopplank uitgelegd en honderdvijftig gewapende Engelsche soldaten komen, verwelkomd door de Hollanders, aan wal. Het blijken genie-soldaten te zijn, die nu op den steiger klimmen en zware kisten van het dek naar de kade sjouwen.

Met tweeën dragen ze de kisten van boord en brengen ze naar de vischhal. Kisten met springstof zijn het en anderen dragen eenige dreigende, zware mitrailleurs. Onvermoeid juicht het volk, maar schrikt toch als het die gevaarlijke werktuigen van den oorlog ziet, dat is geen kinderspeelgoed en onderstreept duidelijk den grooten ernst van het gebeuren.

De Engelschen handelen snel en gehaast. Direct als de mannen klaar zijn licht de torpedojager het anker en vertrekt weer in de richting van de pieren, waarachter de zee onzichtbaar is.

Leendert hoort vertellen, dat de torpedojager ter hoogte van Zandvoort door een Duitsch vliegtuig werd aangevallen en getroffen en dat vijf mannen, door de kracht van een halftreffer, overboord werden geslagen. Dat was dus de knal, die ze gehoord hadden. Weer verschijnt het Duitsche vliegtuig en gooit opnieuw enkele bommen uit, waardoor een plotse waterzuil omhoog spat en het dek van het wegkoersende schip overspoelt. Ook klinkt dan weer het gezamenlijk geschut, maar het vliegtuig raast te laag om door het te zware geschut van het fort getroffen te kunnen worden, en de andere batterijen treffen eveneens geen doel. Wanneer het vliegtuig nog

uit zijn mitrailleur geschoten heeft op den Engelschen jager, verdwijnt het in de verte.

„'t Zijn er niet te veel, hè Leendert?" vraagt Barend, duidend op de aan wal gezette soldaten.

„Er zullen er wel meer komen" zegt iemand uit het volk.

De torpedojager verlaat de haven en koerst langzaam naar zee, waar de horizon bontgekleurd is door den laatsten stralengloed van de ondergegane zon.

Nu is het weer stil bij de haven, waar het duisterder en duisterder wordt en meer en meer de zwarte schaduwen van het fort en van de duinen verdwijnen en in elkaar oplossen tot een somber geheel.

Alleen de zee zingt nog haar eentonig lied, dat niet onderbroken kon worden door den wilden dag, die voorbij gedonderd is.

De duisternis hangt rond de stille huisjes en in de straten van IJmuiden, waar nu ook het plein verlaten ligt.

De rust van buiten is echter niet doorgedrongen tot achter de kleine ramen en de keukens van de huizen, die in lange rijen doorgebouwd zijn tot waar het terrein van de duinen begint.

Een vrouw zit bij de radio, die alsmaar berichten doorgeeft, maar haar gedachten zijn heel ergens anders en een kind huilt om zijn vader, die weggevoerd is.

In de school, waar de soldaten gebleven zijn, gaan gedachten naar huizen in heel andere plaatsen en naar wapenbroeders op andere posten, waar het nu misschien gevaarlijker is en in den afgeloopen dag nog meer leed is rondgestrooid.

De avond valt dieper en het blijft stil, angstig stil, nu de storm zoo daverend tekeer is gegaan en men beseft, dat dit geweld nog niet uitgewoed kan zijn.

Nu heeft Barend de wacht in het veerhuis en Leendert slaapt

thuis bij de vrouw. In zijn slaap houdt hij haar gevangen in zijn sterke armen en zucht heel diep en zwaar. Boven liggen zijn vier meisjes in den rozigen slaap van gezonde en zorgelooze jeugd, maar de vrouw van Leendert staart omhoog, waar ze nog vaag het plafond kan zien, luistert naar het zware ademhalen van Leen en denkt aan haar broer, die ver weg bij de grens zijn plicht moet doen.

Ze denkt, dan bidt ze en vindt eindelijk ook rust in een zachten slaap.

De secretaresse van De Bruin, den ouden reeder, Ansje Borgdijk, kan den slaap niet vinden, omdat duizenden gedachten in haar hoofd warrelen en er een pijn is·in haar hart en ook angst. Vragen dringen naar voren, vele bange vragen, waarop geen antwoord gegeven kan worden. Nu is de gevreesde oorlog dan toch gekomen. De Bruin was er al bang voor toen de verloven ingetrokken werden. Nu is het werkelijkheid. Een langen dag al heeft het oorlogsgeweld gewoed en hoeveel onbeschrijfelijk leed heeft het al rondgezaaid? Leed en ook verliezen, waarvan nog niets bekend is, maar die nooit, nooit kunnen worden hersteld. Daar durft Ansje niet verder op door te denken. Haar Dirk...... waar is die nu, wat doet hij, zou hij nu ook aan haar denken of......?

De stilte heerscht drukkend in het kleine meisjesvertrek, waar een ijle geur van parfum en poeder hangt en het tikken van den wekker op het nachtkastje zachtjes klinkt.

„Oh, jongen, waarom heeft alles toch zóó moeten loopen?" kreunt Ansje en dan schokt haar lichaam van het ingehouden snikken en ze drukt haar heet gezicht diep in de kussens, die nat worden van tranen.

Vrouw Groen heeft eerst Marijke nog eens ondergestopt. Haar dochtertje had geroepen om pappie, die onverwacht tegen

den avond in zijn uniform kwam binnengestapt. Daarna is ze weer naar beneden geloopen, naar de kamer, waar Klaas in zijn hoekje zit en zijn bleek gezicht bij haar binnenkomen opheft. Nu is Marie niet angstig meer of zwak en daarom klinkt haar stem vastberaden als ze zegt: „We moeten dit dragen, Klaas. Ik wil dat je direct teruggaat naar de school, dáár hoor je nu te zijn, niet hier. De anderen doen ook hun plicht en, jongen, ik zou het erg vinden als jij de jouwe niet deed!"

Klaas heeft de waakzaamheid van den wacht weten te verschalken en is even naar huis gewipt; daarginds kon hij het niet meer uithouden. De jongens vertelden zooveel verhalen die hij niet verwerken kon. Zooveel vreeselijke verhalen over bloed en dood en vechten. Klaas is kok en al is hij niet bang uitgevallen en kan hij zijn mannetje best staan, aan vechten heeft hij een broertje dood. God, nu moeten ze misschien vechten; want het is oorlog. Oorlog tegen een sterkeren tegenstander! Klaas vertelt zijn vrouw, dat zij voor hem meer beteekent, dan het heele vaderland.

Maar Marie houdt haar hand voor zijn mond, zoodat hij niet verder zeggen kan, wat zij voelt, dat hem op het hart ligt. Zij kent haar Klaas en weet hoezeer hij aan huis hangt, aan haar en vooral aan Marijke, daarvoor heeft hij immers indertijd zelfs het varen eraan gegeven en is aan den wal blijven werken.

Maar ze weet òòk, wat nu van mannen wordt verlangd. Och, Klaas is heusch geen lafaard, heeft hij enkele jaren geleden, voor zij getrouwd waren, niet nog zijn leven gewaagd om dat van anderen uit de kokende golven van de zee te redden? Hoe vaak heeft Klaas gevochten tegen den noord-wester, met zijn volle stevige body? In IJmuiden kennen ze Klaas als een sterke, ronde kerel en een goed zeeman, die van de zee houdt en er zich op thuis voelde. Men betreurt het, dat hij niet meer meegaat.

Maar soldaat, echt soldaat, nee, dat is Klaas niet, dat weet Marie ook wel. Matroos zou hem beter gelegen hebben, ofschoon kok hem ook niet slecht past, doch plicht is plicht en, oh, al zou ze hem nu zoo graag in haar armen genomen hebben, haar groot, eerlijk en trouw kind, ze weet, dat ze op dit oogenblik niet week mag zijn, maar hem wijzen moet op zijn plicht.

„Je wilt toch zeker geen lafaard wezen, niet?" vraagt ze zacht. Maar norsch werpt hij tegen: „'k Heb anders liever, dat ze zeggen „daar loopt laffe Klaas" als „daar ligt dooie Klaas".

Dan huilt Marie toch opeens en drukt zich tegen hem aan: „Zoo erg zal het wel niet worden, jongen, geloof me, het loopt wel goed af en dan kom je weer terug en kunnen we weer gelukkig zijn, zoo met ons drietjes...." Ze speelt met haar handen door zijn haren en dwingt hem zachtjes tot gaan. Klaas stapt op, starend voor zich uit trekt hij zijn tuniek aan en geeft Marie ineens een warmen zoen. Maar dan laat hij haar los en loopt zachtjes op de teenen de trap op naar Marijke's kamer. Marie is hem nageloopen en om den hoek van de deur kijken beiden naar het lieve, blozende kinderkopje met de blonde krullen, dat boven het witte lakentje uitsteekt en naar het kleine tuitmondje, waarin heel losjes een duimpje rust.

Hier is vrede....

Voorzichtig sluit Klaas de deur van de kinderkamer en op het smalle overloopje drukt hij Marie tegen zich aan, ruw en sterk en dan begrijpt zij, dat hij een besluit genomen heeft.

Hij richt zich op, hoog en breed, klopt zijn vrouw op den schouder en zegt: „Je hebt gelijk, wijf, het zal wel weer voor mekaar komen. 'k Ben een sufferd. Pas goed op jezelf en op Marijke, hoor. Ajuus!"

Stil doet Klaas, als hij gaat, de voordeur dicht en zoekt in het duister zijn weg terug naar de kameraden in de school.

Op de commandopost van het fort is koortsachtige drukte. Als een ononderbroken lawine volgt het eene bericht het andere. Ook op de „Heemskerk" is geen rust. De matrozen zijn op hun post en kennen hun taak wanneer die wordt gevraagd. Bij de batterijen, die vandaag voor het eerst hun donderend lied hebben uitgegalmd, zoo, dat het voortrolde over de duinen, zitten de bedieningsmanschappen in spanning.

Een stille oorlogsnacht. Over enkele dagen is het Pinksteren.

Hier aan de kust is het nog wel veilig en aan den overkant van de zee, die rustig rimpelt in de duistenis, ligt het machtige Engeland, dat nu bondgenoot is. De mannen turen in de donkerte en probeeren er door heen te zien in de hoop, dat er weer Engelsche schepen zullen binnenvaren.

Dat eene van vanmiddag was wel weer gauw vertrokken. Ook de Engelsche soldaten staan op wacht en zeker gaan ook hun gedachten naar den „overkant".

· Bij de havens en rond de gebouwen klinken stappen van eenzame wachtposten en snelle patrouilles rijden door de leege straten.

Droomerig wiegen de trawlers aan de kade heen en weer en het geluid van schurende kabels verbreekt de stilte.

Het is alweer lichter buiten als Leendert het veerhuis binnenstapt en Barend aflost. „Wat bijzonders geweest vannacht, Barend?" vraagt hij met zware stem. „Nee, niks" mompelt Barend slaperig terug: „Hoe is het in IJmuien?"

„Ook alles gewoon" zegt Leendert en stopt zijn eerste pijp. „Alleen worden de kaden en de havens streng bewaakt door onze soldaten. Laat me nou die kleine, je weet wel, die soldaat waarmee we hier laatst nog koffie gedronken hebben, mij met z'n geweer dwingen halt te houden. Ik moest me legi....

legi...., hm, nou, ik moest vertellen wie ik was. Ik zeg: „Je weet toch zeker wel wie ik ben, ik ben Leendert, van de veerboot". Maar ik moest het hem bewijzen en ik geef 'm m'n papieren. Hij kijkt ze door en ik moest zoo lang maar met m'n armen in de hoogte staan, want dat commandeerde die snoeshaan me.

Toen hij m'n papieren doorgezien had, mocht ik naar hier toe. Nou vraag ik je, heb je ooit van je leven?"

Leendert is kwaad, anders zou hij niet aan Barend zoo uitvoerig zijn avontuur hebben verteld. De andere mannen komen nu ook binnen en hebben dezelfde ervaring gehad als Leendert. „Och" zegt Maarten, die altijd de rustigste is van allemaal, een echte ijskoude ,die niet zoo gauw uit zijn humeur te slaan is: „Vergeet niet, we zijn in oorlog en ik zeg maar zoo, als we niet méér hoeven te doen dan een halve minuut met onze vlerken in de lucht te staan en ons te legitimeeren, zal het zoo'n vaart nog niet loopen". De anderen lachen en vinden, dat Maarten toch eigenlijk gelijk heeft.

De morgenzon schijnt nu vroolijk op de duinen en over het water. De stemming in het veerhuis leeft wat op. Niet voor lang echter, vooral niet als er een het legerbericht voorleest. Dat doet Arie, die het heeft overgenomen van de radio waardoor het werd verspreid. Het is een gewoonte van Arie wat hij hoort te noteeren; dat heeft hij nog geleerd van zijn vader, toen hij nog een kleine jongen was en nog tanden bezat. Nu heeft hij een ingevallen oudmannenmondje en als hij lacht is alleen in zijn bovenkaak één eenzame, zwarte tand te zien. Voetbaluitslagen op Zondagmiddag neemt hij ook altijd over en andere dingen, die hij onthouden wil. „Schrijf op wat je hoort", was Arie's vader's raad. Dan kun je er later over meepraten en het beter onthouden". De anderen luisteren naar Arie, die slissend van een scheefgescheurd bloknootblaadje legerbericht no. 1 van het Algemeen Hoofdkwartier in Den Haag voorleest:

„In het binnenland zijn door vijandelijke vliegtuigen landingspogingen gedaan en op eenige plaatsen zijn parachutisten neergelaten en vliegtuigen gedaald. De landingspogingen zijn deels mislukt, de parachutisten zijn omsingeld en worden vernietigd. . . ."

Het is stil in het veerhuis.

De zeemanskoppen verwerken deze woorden, die het gebeuren van gisteren beschrijven.

Een ieder denkt van dit eerste oorlogsbericht het zijne, maar de mannen kunnen op dit moment nog niet den vollen omvang van de woorden beseffen. Leendert leest het bericht nog eens door en, als hij het aan Arie teruggeeft, zegt hij: „Dat lijkt me toch wel fantastisch, ik geloof er geen draad van!"

De anderen kijken hem aan, maar antwoorden niet; het blijft even stil in het veerhuis.

„Het is anders toch wat, hè, die parachutisten" zegt Maarten.

„Ja lui" gromt Wout, „onze jongens zullen het in het „binnenland" hard te verduren hebben, reken maar. Toch verdomd beroerd zoo'n oorlog".

Barend schudt zijn hoofd: „Wat is een oorlog toch duivelsch. Ja, Wout, 't is rot voor onze jongens, maar ook voor die Duitschers, 't zijn toch ook kerels, als wij en die springen nou uit de lucht in een vreemd land. Ik zeg maar, daar moet je lef voor hebben, mij niet gezien!"

De anderen knikken en rooken en praten nog wat door over het legerbericht van Arie. Wat zullen de volgende voor vreeselijks te melden hebben. Uit dit eerste bericht hebben ze niets gehoord over hoe het met onze soldaten gaat en hoe ver de vijand al bij de grenzen gevorderd is.

De morgen gaat rustig voorbij en niets verraadt hier, zoo vlak bij de zee, van de verbeten gevechten in het binnenland en van

de stalen bruggen, die met geweldige knallen in de lucht vliegen en van de schrik en ontzetting, die verweg heerschen.

In den middag komen met zwaar gebrom vliegtuigen toch iets melden van die gebeurtenissen, waarin het gansche land is gevat.

Buiten voor het huis zien Leendert en zijn mannen drie stippen naderen, die grooter en grooter worden en groeien tot vliegmachines, die in de richting van het fort vliegen.

In het fort zelf heeft de bezetting de naderende vliegtuigen ook waargenomen en groeit de nervositeit, die hier door het voortdurende wachten toch al opgevoerd is.

De commandant krijgt de melding door en daarna ontvangen de mannen bij de batterijen opdracht tot vuren zoodra de vliegtuigen genaderd zijn. Bijna tegelijkertijd overbuldert even later het geweld van de vuurmonden het razen van de motoren in de lucht, maar vrijwel op hetzelfde oogenblik verneemt de commandant door de telefoon, dat de vliegtuigen, waarop heftig gevuurd wordt, van de Fransche bondgenooten zijn. De machines dalen iets lager en nu kunnen zelfs Leendert en zijn mannen de kenteekenen van het Fransche luchtwapen onderscheiden. De vliegtuigen zijn gekomen om de, door de Duitschers neergelaten mijnen te verwijderen.

Nog blaft een enkel afweergeschut door, maar dan houdt het vuren op en verdwijnen de Fransche vliegtuigen in de verte.

In den middag is het bepaald warm geworden, als op een zomerdag en later valt het zonlicht over de golven van de zee en keert meer en meer naar den westkant toe.

Wanneer weer bijna een oorlogsdag ten einde is, zien de kerels in het veerhuis eenige schepen de pieren indraaien en stoomen verscheidene oorlogsbodems de haven binnen.

Daar komt dan de verwachte rest van de Engelsche vloot. Uit de richting van het fort is het gejuich tot hiertoe te hooren.

De telefoon rinkelt dringend en Leendert luistert. De mannen zijn stil en kijken vragend naar Leendert als deze, met de pijp in zijn mond het telefoongesprek met een kort: „komt in orde, Overste" eindigt.

„Mannen we moeten met alle booten naar de oude sluis, om vluchtende Engelschen en Franschen aan boord te nemen en naar de geallieerde destroyers, die jullie juist hebt zien binnenloopen, overbrengen". Leendert zegt het rustig en de anderen gehoorzamen direct, ook al zijn ze teleurgesteld, nu ze uit de woorden van hun baas begrijpen, dat de binnengekomen schepen niet de verwachte meerdere hulptroepen brengen, maar gekomen zijn om vluchtelingen aan boord te nemen. Ze maken de motorbooten gereed om hulp te verleenen aan menschen die vluchten willen voor het geweld van den oorlog. Achter elkaar puffen de booten weg naar de buitenhaven bij de sluis, waar gemeerd wordt.

Zij, die langs den grooten weg wonen en in den avond nog wat van de lentelucht inademen, die nog warm hangt tusschen de boomen en de huizen, hooren het geluid van vele auto's naderbij komen. Het zijn allemaal autobussen, volgeladen met menschen.

Bovenop de gele en groene, roode en zilver-kleurige wagens, waarmede het vorige jaar nog vroolijke Pinkstertochten werden ondernomen, liggen koffers en manden, doozen en dekens.

De vluchtelingen komen!

In de bussen hangt een drukkende warmte; want de vrouwen en mannen zitten bijeengepakt in de kleine ruimte en er klinkt gehuil van kinderen boven het geluid van den motor.

Maar het einddoel nadert!

Het water in het kanaal ligt te glinsteren en verder zijn schepen, groote schepen, die koers zullen zetten naar het vader-

land aan den overkant van de wijde zee, of naar het zuiden, naar Frankrijk, waar, in Bretagne en in Toulouse en bij Parijs, familieleden, vrienden en kennissen in spanning wachten op hun komst.

In de buurt van de sluis stoppen de bussen naast elkander. De vluchtelingen springen naar buiten en grijpen naar de koffers en de pakken, waarin ze de weinige dingen hebben gepropt, die ze op hun vlucht naar het vaderland kunnen meenemen.

In een andere taal klinken nerveuse stemmen. In het donker van den avond, die nog dieper gevallen is, wordt gehaast gezocht naar deze eigendommen en de groepjes, die door het lot zijn samengekomen, hebben zich weer gevormd. Het zenuwachtige praten van de vrouwen klinkt in de duisternis en het gehuil van kinderen vertelt van het bange en ongewone van dezen plotselingen exodus.

Leendert ziet de mannen en vrouwen als donkere gestalten. Silhouetten bepakt en beladen. Hij hoort de vertwijfeling, die uit de stemmen klinkt en in de duisternis schudt hij meewarig zijn kop.

Juist als de laatste bus door de inzittenden verlaten is, joelt, giert en snerpt voor den eersten keer het waarschuwend geschreeuw van sirenes. Heel dichtbij, lang en aanhoudend en in de verte, als een echo, van den duinenkant en uit de buurt van den watertoren. Het gilt alles tegelijk over IJmuiden.

Direct daarop een onheilspellend gedreun uit de donkere lucht van onzichtbare monsters, die laag en fluitend boven de boomen en de daken vliegen.

Een ware razernij grijpt de Franschen aan. De koffers worden voor een deel losgelaten, of ruw over de harde keien van de kaden meegesleurd.

„Mon Dieu!!!"

In een wilde vaart zoeken ze een heenkomen in de smalle

straten en zijstraten in de buurt van de sluis. Vrouwen gillen en kinderen schreeuwen, maar al deze verwarde geluiden worden overdonderd door het zware geraas van vliegtuigmotoren in de lucht.

In de portieken van de huizen drukken de lijven van menschen hijgend tegen steenen muren, in de gooten, tegen den hardsteenen rand hebben ze zich neergegooid en houden de hoofden gedrukt tegen de keien en zoeken dekking voor het geweld, dat boven hen raast.

Maar, gelukkig, het angstige lawaai wordt zwakker en zwakker en eindelijk is het weer stil in de donkere lucht. Nu volgt een opgewonden gezoek en in het Fransch klinkt geroep om bekenden en weer vormen de groepen zich.

Tenlaatste zijn de vluchtelingen eindelijk aan boord van twee sleepbooten gekomen. De „Hector" en de „Stentor" vangen de zwarte massa op en brengen hun bange passagiers naar de oorlogsschepen, die verderop onder stoom liggen. Daar klimmen de menschen, tastend in het donker aan boord, want nu is het gevaar onder hen, in het donkere water, dat onheilspellend tegen de ijzeren rompen van de torpedobooten klotst. Maar ongedeerd komen allen toch aan boord. Dit alles heeft Leendert in donkere schimmen aan zich voorbij zien gaan en weer schudt hij zijn kop.

In IJmuiden is het stil.

De huizen zijn donker en geen vriendelijk licht schijnt door de ramen naar buiten.

Doodsch is het hier nu aan den waterkant en IJmuiden weet niet van den exodus, die langs zijn deuren en vensters trok.

Uit de duisternis ziet Leendert een schuit opdoemen en vlak bij hem meeren. Het blijkt een Engelsch vrachtbootje te zijn. De groote schepen hebben het anker al gelicht en zijn reeds ver-

trokken in de verte, hun weg zoekend door den breeden mond van het Noordzeekanaal naar de zee.

Bovenop de kade zijn alweer nieuwe bussen aangekomen en hebben nieuwe menschen gebracht, die als de vorigen met pakken en koffers beladen zijn. Uit de taal, die ze spreken, hoort Leendert, dat het dezen keer Engelschen zijn en hun aantal schat hij wel op driehonderd.

Of het afgesproken is.... daar klinkt voor de tweede maal opnieuw de felle toon van het luchtalarm en er volgt nogmaals een vlucht door de straten. Dezen keer zijn de vliegtuigen gelukkig snel voorbijgedreund en de Engelschen komen terug naar de kade, waar ze opgenomen worden door het vrachtbootje, dat onmiddellijk vertrekt. Voor dit alles hebben ze Leendert niet noodig gehad en nog dobbert hier het motorbootje met zijn schipper, die op zijn post is in dezen nacht, die het vele leed, dat voorbijgevaren is gevangen houdt in de veilige omarming van zijn donkerte.

Aan dezen kant van het Noordzeekanaal is nu weer rust, maar in Leendert's ooren klinkt nog een scherp „Mon Dieu" en hoort hij nog in den luiden gil van sirenes het motorgeronk naklinken in zijn hoofd.

V.

HELDEN!

HEEL aan den anderen kant van het breede kanaal, dat dwars door de polders zijn weg zoekt en zich dringt, door den duinenrand, naar de zee, in de stad bij het IJ, heerscht een groote drukte bij de aanlegsteigers, waar de „Van Renselaer" van de K.N.S.M. onder stoom ligt en passagiers-vluchtelingen, gepakt en gezakt over de smalle zwiepende loopplank zich aan boord begeven.

Daar is een krioelende drukte en een doffe sfeer, een zwaren druk van voelbaren angst.

Het is al ver in den avond en in de verte, hoog boven de huizen van het donkere Amsterdam, klinkt met een diepen slag van een torenklok de tijd voor vertrek. Een luide zilveren waarschuwing, dat de minuten voortgaan en voor de vluchtelingen een aansporing tot grooteren spoed.

De „Van Renselaer" vertrekt en uit zijn schoorsteen stooten dikke rookwolken, die oplossen in het duister van den avond.

Het schip zet koers naar de zee en naar den overkant.

Op de brug geeft de kapitein zijn bevelen door en langzaam stoomt de boot langs de slapende poldervelden van Holland.

De machines dreunen in gelijken gang en zwijgend zitten op het dek de vluchtelingen bijeen in de spanning van het gebeuren en hopen op het einde van de pas begonnen reis, die velen, na een moeilijk genomen besluit, zijn begonnen.

Verschillende menschen, één gedachte: „Weg.... weg van hier.... weg!"....

De kapitein staat somber gestemd op de brug, vanwaar hij nauwelijks de menschen in het duister kan onderscheiden.

Een zwarte massa is het, een vreemde last, een groote vracht voor dezen zeeman, die er de geweldige verantwoordelijkheid voor voelt. In de verte, aan de rechterzijde van het kanaal, doemen de grillige vormen van de hoogovens op en het silhouet van den toren van een papierfabriek.

De „Van Renselaer" nadert nu de sluizen. De kapitein is moe van de gedachten die door zijn hoofd spoken. Hij vaart in een roes, een droom, een bangen, vreemden droom. Dan geeft hij een bevel naar beneden door, want het schip ligt nu voor de sluizen en moet geschut worden. Over de reeling zien de vluchtelingen deze laatste hindernis voor de zee, het laatste obstakel. Als die ijzeren, zware poorten geopend zijn, zal de breede ruimte van de pieren volgen en daarna de zee, de wijde, goede zee en dan het einde van een angstigen tocht door de duisternis....

Wanneer de klok, op de brug bij den kapitein, drie uur aanwijst en het buiten wat helderder geworden is, omdat de maan door de wolken breekt, is de „Van Renselaer" door de sluis en ligt een vrije doorvaart open.

Leendert is toch maar teruggekeerd naar het veerhuis, toen hij uit de richting Amsterdam een groote boot zag naderen. Weer een boot, die wel volgeladen zal zijn met vluchtelingen, door het oorlogsgeweld voortgedreven.

In het wachthuis houdt de veerman zijn kop in de handen; het vele leed en de angst van dezen nacht hebben hem aangegrepen. Leendert is wel een ruwe zeebonk, maar zooals dat zoo vaak bij zulke kerels het geval is, er klopt onder den ruigen

bolster een warm hart en een gevoelige ziel. Hij ziet nóg voor zich de radelooze menschen op de kade en hun wild vluchten voor de vliegtuigen.

Er is een diepere groef bij den mond van Leendert bijgekomen, alsof hij ouder geworden is in dezen eenen nacht, maar dat kan ook zoo maar lijken, door het getemperde gele licht van de petroleumlamp, dat schuin over zijn kaken schijnt.

De „Van Renselaer" is geschut en daar nadert het kleine bootje, dat den loods van boord zal halen. Het gaf een gevoel van veiligheid, toen in Amsterdam de loods aan boord kwam. Nu, na zijn vertrek, zal spoedig het eindpunt van een bangen kanaaltocht bereikt zijn en dan komt de zee......

De vracht-passagier-boot zal naar den overkant varen en daar zijn de vluchtelingen geheel veilig en, al klopt er in menig hart nog de vrees voor de gevaarlijke mijnen, waarmee de zee bezaaid is en voor aanvallen van vijandelijke vliegtuigen, ze hebben vertrouwen op het zeemanschap van den kapitein, die het commando voert.

Op halve kracht stoomt in het maanlicht van een oorlogsnacht de zeestoomer door de haven.

Het silhouet van den vuurtoren staat waarschuwend gericht aan de Zuidzijde....

De „Van Renselaer" nadert het begin van de pieren.

De menschen aan boord zien de zee reeds en hooren het geluid van haar golfslag....

En dan.... dan gebeurt het vreeselijke, het ontzettende....

Een geweldige knal weerklinkt door den stillen nacht en een hevig gegil schrilt over het water van de haven!!

Een enorme waterzuil bruischt hoog op en slaat klaterend terug op het scheefgaande schip.

Sissende stoom vindt een onverwachte vrijheid en een dikke, verstikkende rookwolk zweeft om de pijp en de masten.

Een onbeschrijfelijke paniek is losgebroken onder de vluchtelingen, een woelige chaos van vrouwen, mannen en kinderen, die door een onzichtbare kracht plotseling tegen de harde planken van het dek gesmeten worden of opgenomen en overboord geslingerd.

Koffers en andere bagage schuiven over het dek, naar den lagen kant, want de „Van Renselaer" maakt reeds zwaar slagzij!

Het personeel tracht wat kalmte te brengen in het losgebroken tumult van menschen, die bijna als dieren wild te keer gaan, vechten en schreeuwen in de donkerte van een verschrikkelijken nacht.

De „Van Renselaer" * is op een der magnetische mijnen geloopen, die uit vliegtuigen in de haven aan parachutes zijn neergelaten en zoo den uitgang versperren en op het laatste oogenblik, vlak voor de poort van de zee, den weg van dezen vreeselijken exodus hebben afgesneden.

Door het gedreun van de daverende explosie is Leendert uit zijn peinzen opgeschrikt.

Buiten gekomen heeft hij direct bemerkt wat er gebeurd is op het water en is naar binnen gehold om den overste op te bellen voor orders.

De Commandant blijkt het vreeselijke lawaai ook gehoord te hebben en is volledig lamgeslagen en daarom zegt hij tot Leendert: „Handel naar goeddunken!"

Helpen moet Leendert.

Er moet geholpen worden en wel onmiddellijk.

Menschenlevens zijn in gevaar.!

---

*)De gebeurtenis van de „Van Renselaer" speelde zich af in den nacht van 12 op 13 Mei 1940.

Hij rent weer naar buiten, waar vlak bij het wachthuis z'n motorboot gemeerd ligt.

Gelukkig komt daar Barend ook juist aan met een van de andere booten waarmee hij een onderofficier en een matroos heeft weggebracht naar de pieren, die ze moeten bewaken.

„Loop als de donder naar het wachthuis, Barend!!" gilt Leendert „en bel den Rooden-Kruisdienst op!!"

Als hij in zijn boot gesprongen is schreeuwt hij nog tot Barend ook de reddingsbooten te waarschuwen.

Wanneer Leendert al in de donkerte verdwenen is roept Barend uit het veerhuis, dat de Roode-Kruisdienst geen gehoor geeft, maar Leendert hoort hem niet meer.

Als een razende voert hij zijn dansend bootje op goed geluk af naar de plaats, waar hij denkt dat de „Van Renselaer" liggen moet.

De maan is weer schuil gegaan achter een zware wolk en diepe duisternis hangt over het water, dat nu tamelijk woelig geworden is.

Niet ver van den symophoor verneemt Leendert het geluid van een motorboot van zijn eigen veerdienst boven het gekerm en gegil in de verte, waarin hij vaart, uit. Als de boot vlak bij is, roept de veerman uit alle macht: „Waarom varen jullie terug, bliksems.... vooruit.... op je posten!!"

Maar een stem uit de langszij-gekomen boot schreeuwt terug over het water: „De sleepbooten durven ook niet dichter bij te varen.... Denk er om Leendert.... denk om de magnetische mijnen.... pas op!"

„Gaan jullie dan maar terug, verdomme!" vloekt Leendert en, zonder acht te slaan op de waarschuwing, vaart hij door op volle kracht naar het getroffen schip: Er zijn menschen in levensgevaar.... er zijn gewonden. Leendert moet voort.... voort!

Nu denkt hij niet aan vrouw en kinderen, nu klopt zijn hart onbewust van ware naastenliefde en van vertrouwen op de hulp van den Almachtige.

Ook het eigen leven telt Leendert nu niet, nu het gaat om dat van anderen te redden.

Voor hem doemt ineens het vage zwart van een dansende sloep op en een botsing lijkt onvermijdelijk. Maar het zijn Leendert's handen, die het stuurwiel houden en het omgooien, zoodat het bij een lichte aanvaring blijft.

Gelukkig goed afgeloopen.

De sloep, die nu weer voorbij gedobberd is, was tot zinkends toe gevuld met drenkelingen en even later passeert ook het volgeladen bootje, dat de loods had afgehaald en daarom het eerst hulp bieden kon. In het voorbijvaren vangen Leendert's ooren nog een snerpenden kreet van een vrouwenstem op, die vol vertwijfeling door de duisternis uitgilt: „Piet is weg.... Piet!!!.... Oh, Piet is weg!"

Maar dan is Leendert met zijn bootje langszij de „Van Renselaer" gekomen op de plaats van de ramp.

Juist aan den hoogen kant komt hij aan, aan den anderen kant raakt het dek bijna de waterlijn. Vanaf het scheefgeslagen schip schreeuwt een stem hem toe naar dien lagen kant te varen en vandaar de gewonden over te nemen.

Barend, die nu ook aangekomen is, zal aan den hoogen kant de ongekwetsten aan boord nemen.

Nu werkt Leendert als een stier. Nu hebben zijn sterke armen een geweldige oer-kracht en vangen de vertwijfelende menschen op, die in het donker het vergane schip verlaten.

Heel alleen zwoegt Leendert, zwoegt als een bezetene.

Een zwaar gewonde oude dame is de eerste, die in zijn veilige armen gevangen wordt en voorzichtig neergelegd op het dekje van zijn boot. Eindelijk, na eenigen tijd, die een eeuwigheid

schijnt te duren, een bange, donkere eeuwigheid, heeft Leendert zeven menschen in zijn bootje geborgen.

Aan den anderen kant helpt Barend de schipbreukelingen in zijn boot. Dat is een gevaarlijk karwei; want té veel willen er van de neerhangende touwladders gebruik maken en slingeren daardoor gevaarlijk heen en weer, botsend tegen den ijzeren romp van de getroffen boot; want de deining is toegenomen.

Nu wordt van boven ook een reddingsboot neergelaten, berstens toe gevuld met menschen, die luid gillend weg willen van deze plaats vol onheil. Maar nòg is het vele leed voor hen niet ten einde; want ineens kapseist de neerdalende sloep en storten de inzittenden onder hartverscheurend geschreeuw in de golven. Vlak bij Barend's scheepje. Radeloos, waanzinnig vechten mannen en vrouwen met den dood, die nu in het water te loeren ligt op zijn prooi. Maar Barend weet hen allen op te visschen en in zijn motorschuitje te trekken.

Barend en Leendert zoeken met hun lading geredden den weg terug naar de haven. Verwezen en gelaten zitten de drenkelingen in de kleine voortdansende bootjes. Zoo hevig zijn de doorgestane emoties geweest dat ze niet meer schreeuwen kunnen. Een huilt er eentonig en jammerend en dat snijdt door de ziel, erger dan het gegil van straks.

Onderweg praait Leendert's boot nog twee leege sloepen, die de veerman op sleeptouw neemt.

Leendert en Barend varen door, de sterke vuisten geklemd om het stuurrad, voorbij het Veerhuis varen ze, naar de lange vischhallen, die donker afteekenen tegen den bewolkten nachthemel.

In de hallen worden de geredden voorloopig ondergebracht.

Ook de boot, die den loods van de „Van Renselaer" afhaalde, en de meesten gered heeft, heeft de lijdende last hier heen

gevaren. Een aangrijpend beeld van ellende heerscht er in de hal, die, mager met enkele handlantaarns verlicht, er spookachtig uitziet.

Drijfnatte en gescheurde kleeren, bebloede gezichten, bemodderde lichamen, die smeriger zijn door de olie, die op het water drijft rond de ongelukkige „Van Renselaer".

Het meest beklagenswaardig zijn de arme verkleumde kinderen, die met groote schrikoogen temidden van al dit samengebrachte leed zitten. Zoo behulpzaam als verplegers in het ziekenhuis en moedgevend zijn de robuste zeelui, die zelf ook door en door nat zijn van het spattende water, maar die geen vermoeidheid voelen, of aan zich zelf denken, hier, waar zooveel kommer tezamen is....

Wanneer Leendert en Barend klaar zijn met hun troostend werk, bemerken ze buiten enkele botters, trawlers en reddingsbooten, die naar de halfgezonken zeeboot koersen en die ze nu kunnen toeroepen, dat het niet meer noodig is....

Bij de punt van de haven teruggekomen, waar de veerlui hun schuiten vastmaken, zien ze de „Nestor", die vlak langs vaart, en eveneens een droeven last vervoert. Aan boord van deze sleepboot ligt in een deken gewikkeld, het lijk van den kapitein van de „Van Renselaer", die op zijn post, op de brug van zijn schip, té zeer aangegrepen door de tragische gebeurtenis het leven liet, getroffen door een hartverlamming....

Op de pier loopen de matroos en de officier, die hier door Barend heengebracht zijn.

Zij hebben de wacht.

Gelijkmatig rollen de golven af en aan en drijven wolken langs de halve maansikkel in de lucht, alsof niet ver van de pier juist een vreeselijke ramp is geschied.

Ineens blijven de wachters staan en luisteren. Ze hebben iets gehoord in het water, een geluid, dat naderbij komt.

Nu de maan juist even in het water schijnt, zien ze een man, die, zoo nu en dan „help!" schreeuwend, naderbij zwemt.

Eindelijk is de drenkeling bij de geweldige betonnen blokken van de pier en probeert zich met alle krachtsinspanning uit het water te werken.

Over de basaltblokken klauteren de beide militairen naar beneden en dragen een doornatten man naar het vlakke gedeelte bovenop.

„I'm tired.... so tired...." zucht de man bijna onhoorbaar en nu zien de beide soldaten, dat de Engelschman zwaar gewond is aan het hoofd, waaruit bloed stroomt. Er waren dus buitenlanders aan boord van het vergane schip.... Het vergane schip....? ....maar, dat ligt heelemaal aan den overkant, dus.... in ware doodsangst moet deze Brit de geheele breedte tusschen de pieren overzwommen hebben. Dat is toch wel een paar honderd meter en dat gewond en in woelig water....

De doornatte man, die er afschuwelijk uitziet in het bleeke licht van de maan, zoo vol bloed langs het gelaat en geheel besmeurd door modder en vuile olievlekken, heeft na deze bijna bovenmenschelijke prestatie het bewustzijn verloren.

Door mannen van de marine wordt hij even later op een baar naar het logementsschip de „Heemskerk" gedragen....

Breed en naakt staan Leendert en Barend in het veerhuis en wrijven met natte doeken, tot rood-wordens toe hun lijven.

De vloer is nat van het water dat uit de doorweekte kleeren druipt. De beide kerels wikkelen zich in dikke dekens, die voor den nachtwacht steeds in het veerhuis aanwezig zijn.

Dan zitten ze daar in het kleine vertrek, dat schamel door de petroleumlamp wordt verlicht, de twee helden, en zien elkander

met staal-blauwe oogen aan en verwarde haren hangen nat om hun verweerde koppen.

Leendert en Barend.

Helden! Niemand kent ze, niemand weet van hun moed, die ze in dezen nacht zoo noodig hadden.

Maar in dit kleine, houten veerhuisje zijn ze tevreden en een warm gevoel van overwinning doorstroomt hun binnenste.

Leendert zoekt naar zijn pijp, maar die is gesneuveld en trouwens de tabak is door het water niet te rooken.

Ze zitten daar stil en zien elkaar zwijgend aan.

Dan reiken twee naakte, behaarde armen uit de ruige dekens en sterke handen gaan naar elkaar toe over tafel en drukken stevig ineen....

Al sedert den eersten oorlogsdag staan de woningen in Oud-IJmuiden, vooral die in de nabijheid van de havens en de sluizen gebouwd zijn, verlaten en de bewoners hebben een veiliger kant van het stadje opgezocht.

Overal zijn voorzorgsmaatregelen genomen.

Draadloos heeft een bericht over zee geklonken en werd opgevangen door de buitenzijnde schepen, door de trawlers en loggers: „Wij zijn in oorlog met Duitschland, begeeft U naar een Engelsche haven".

Twee dagen heeft de storm van den oorlog geraasd over het kleine land, en nu, bij het begin van den derden dag, is weer de zon in stralende pracht naar den hemel gerezen. De natuur leeft niet mee met den rouw, die beneden bij zoovelen gekomen is. Integendeel, de natuur praalt in de frissche, vroolijke schoonheid van een zeldzame lente.

De zon is weer op haar post en in IJmuiden is alles ook op zijn plaats. De geredden van de „Van Renselaer" zijn weggevoerd uit de hallen. De gewonden werden behoedzaam naar het

ziekenhuis gereden en de anderen keerden, diep onder den indruk van al het doorgestane leed, terug naar Amsterdam.

Er wordt verteld, dat er acht in de golven zijn omgekomen.... Bij de pier ligt het lamgeslagen schip met den zijkant op den bodem van de haven, die hier niet ver onder de waterlijn ligt.

In den ochtend is Barend teruggevaren naar de „Van Renselaer", om zich te overtuigen, dat er geen menschen aan boord zijn achtergebleven.

Daar ontmoet hij een somberen stuurman, die achtergebleven is en op de brug de wacht heeft gehouden. Zijn uniform is gescheurd en vuil en het ongeschoren gezicht ziet er moe uit en verraadt de overspannenheid van den man.

Barend ziet een onbeschrijfelijken chaos van koffers en pakken en sjouwt in den vroegen morgen de bezittingen van de schipbreukelingen op een hoop bij elkaar.

Tusschen den rommel aan dek vindt hij een zwarte, leeren tasch, die zwaar gevuld is met vreemde bankbiljetten. Het is Engelsch geld. Barend geeft deze vondst aan den stuurman.

Bloed en olie besmeurt de bruine planken van het dek, maar menschen vindt hij niet meer.

Een stilte, die in dezen zonnemorgen toch niet zoo verschrikkelijk is, ademt een vreemde rust, kalmeerend, na het geweld van den nacht. De stuurman blijft zwijgend toezien naar het werk van Barend, maar even later eten ze toch samen enkele boterhammen.

Het leven moet voort, ook na een bangen nacht.

De berg koffers is grooter geworden. Barend heeft er ook uit het water opgepikt. Alle bagage is in overhaastheid gevuld. Kleeren, schoenen, toiletartikelen liggen door elkaar. Hij werkt alles bijeen en later zal het naar Amsterdam opgezonden

worden, naar het kantoor van de K.N.S.M., die wel zal zorgen, dat de bezittingen weer in handen van de eigenaren terecht komen.

In het middaguur is Barend weer teruggevaren naar het veerhuis en heeft met Leendert aan de anderen in een paar korte zinnen het gebeuren van den afgeloopen nacht verteld.

Het gezamenlijke, harde lied van het geschut aan den Noord- en Zuidkant van de haven begint weer, geheel onverwacht te donderen en herinnert aan den storm, die nog immer woedt.

Even later klinkt het geluid van naderende vliegtuigen, dat altijd angst verspreidt.

Een Engelsche Blauwpijper, die al vroeg is binnengeloopen en bij het fort, in de buurt van den toeristensteiger is gemeerd en onder stoom ligt, zal wel het doel zijn van de vliegtuigen, die nu zwaar ronkend boven de haven verschenen zijn.

Uit IJmuiden klinkt in de verte de klaagtoon van het luchtalarm en vlakbij blijft het geschut in ononderbroken hevigheid te keer gaan. Direct daarna dreunt het daverend geweld van inslaande bommen die de vliegtuigen hebben uitgeworpen. Een krakend lawaai van brekende balken en het gerinkel van glasscherven verspreidt zich rond de haven en een wolk van stof en steen springt op tusschen de oude straten bij het water. Vier bommen, die wellicht bestemd zijn voor de Engelsche Blauwpijper, treffen enkele haringpakhuizen, vischopslagplaatsen, een paar verlaten woningen en een café en richten een groote ruïne aan. Muren storten met donderend geraas ineen. Gebouwen liggen bijna gelijk met den grond en uit de puinhoopen dringt een dreigende, zwarte rookkolom omhoog. De oorlog heeft een diepe wonde geslagen, thans vlak bij de groote ijsfabriek, die wit omhoog steekt achter de geblakerde muren van de getroffen huizen en de rookende resten.

Gelukkig hebben de bommen geen menschenlevens geëischt,

want alle bewoners zijn van hier vertrokken. Zouden ze vroeger afgeworpen zijn, dan zou zich hier een geweldige ramp hebben afgespeeld; want het was hier een van de drukste punten, hier heerschte anders de volle bedrijvigheid en het rumoer van een nijvere plaats, bedrijvigheid van visschers en knechten en van koopers, die met hun vrachtauto's de vischvoorraden kwamen afhalen.

Wie denkt er nu aan visch, aan koop en verkoop, wie denkt er nu aan dingen, die anders zoo belangrijk lijken, maar niets beteekenen bij het tumult van den krijg, bij het gedonder van geschut en bommen, bij het razen van vliegtuigen en het gegil en geschreeuw van menschen in uitersten nood?

Niets van dit alles heeft nu waarde, nu het eigen leven van alle kanten wordt bedreigd, uit het water en uit de lucht, nu de berichten uit andere deelen van het land zoo vaag zijn en in de onduidelijkheid en overdreven optimistischen toon, toch iets vertellen van de slagen, die het land overal moet opvangen.

Geruchten vertellen dwaze geschiedenissen, die echter van mond tot mond gaan en waarvan niemand den oorsprong weet of de waarheid kan nagaan.

Door de radio galmt voortdurend het vroolijke geluid van marschen en van vaderlandsche liederen, maar het meest van Engelsche „songs" en „jazz".

Nu is het Pinkster-Zondag, een droeve, zwarte Pinkster-Zondag. Wie had durven denken, dat deze feestdag onder zulke omstandigheden zou komen, dat zoo wreed alle illusies, alle plannen en berekeningen zouden worden verstoord?

Wat zijn de menschen klein tegenover dit ontstellende gebeuren, in dezen vreemden storm, hoe nietig is hun macht.

Ja, wel hebben ze vliegtuigen gemaakt en kanonnen en onderzeeërs, wel vervaardigden ze bommen van enorme explo-

sieve kracht, wel maakten ze betonnen muren om lijf en leden te beschutten, maar toch, klein zijn ze, heel klein, nietig in hun smart en angsten.

Niet in de robuste gewelddadigheid ligt 's menschen grootheid, maar in het plukken en waardig gebruiken van de vruchten, die de natuur zoo kwistig biedt en het geloof in het geluk, dat de arbeid geeft.

Deze Pinksterzondag dwingt toch te denken hoe machtig de natuur is en hoe goed, hoe de natuur wel geknakt kan worden, maar zich toch weer opricht door de Bronnenkracht, waaruit alles het leven put. Hoe zwaar wegen de slagen van het moment maar hoe onbeduidend worden ze in den gang der tijden en hoe vaak groeit uit alle macht en doodelijke ontzetting een begrip voor het doel, een vinden van den weg, die vaak pas met geweld te bereiken is en begaanbaar gemaakt kan worden door offers, door bloed, door tranen.

Mevrouw Kooistra zit in de huiskamer en kijkt naar buiten, waar de tuin weer opnieuw tot leven gekomen is door de voedende zonnewarmte, na de barre gevangenheid van den winter.

Haar handen rusten in den schoot. Grijzer lijken de haren van de vrouw, die hier eenzaam zit en het geweld buiten hoort, wachtend op de terugkomst van haar man. Zij voelt, dat hij bij haar terug zal keeren. Van den chauffeur, die de autobus bestuurde, waarin haar man en de anderen weggevoerd werden op dien eersten stormdag, heeft men gehoord, dat Kooistra en zijn lotgenooten weggebracht werden naar het Noorden en eenige tientallen kilometers verder in een oude gevangenis opgesloten zitten. Hoe lang lijkt dit al geleden en hoe lang zal het nog duren alvorens Kooistra weer terug komt, hier, waar de tuin vraagt om de verzorging door zijn kundige handen.

De vrouw kijkt naar buiten en peinst over alles wat ze heeft gehoord en door de radio werd verteld.

Dan staat ze op en gaat naar de hooge boekenkast en neemt uit de lange rijen een zwart, dik boek, waarop gouden letters zeggen dat in deze bladzijden troost te vinden is voor de eenzamen en voor hen, die gelooven kunnen in het wijs bestuur van God, Wiens wegen onnaspeurlijk en besluiten ondoorgrondelijk zijn.

Op Pinksteren leest de vrouw van den man, die gevangen zit, den ouden Bijbel en het brengt haar rust, sterkte en opbeuring in haar verlatenheid.

In IJmuiden gaat, na het bombardement in den middag, de Pinksterdag rustig voorbij, maar er is bij het fort voortdurend gespannen waakzaamheid en bij het veerhuis wordt de dienst weer verricht.

Leendert is moe en Barend, maar beiden blijven op hun post bij de punt van de haven, waar het water nu weer rustig is geworden en de gouden glans van de zon in de golfjes beweegt.

Verder en verder daalt de zon in het Westen en groet de duinen en de kust. De branding ruischt voort en slaat schuin op het natte zand, dat met schelpen bezaaid is.

Op de pieren houden matrozen de wacht en bij de batterijen turen de soldaten naar de lucht......

Klaas, de kok, heeft weer het avondeten bereid, dat dampend uit de zwarte ketels geurt. Zijn gedachten vertoeven thuis, bij Marie en Marijke, maar hij is op zijn post en doet, als anderen, zijn plicht.

Nu is het Pinksteren en dit is dus geworden van zijn hopen en verlangen. Aan verlof denkt hij nu toch niet. Nu moppert hij

ook niet, want Klaas heeft de harde noodzakelijkheid begrepen. Als zoovelen hoopt hij op het einde van het losgebarsten geweld en vraagt zich af hoe dit einde zal zijn. Dat kan hij niet gissen en diep erover doordenken durft hij niet. De jongens vertellen wel, dat de Hollanders goed stand houden en zich verweren als leeuwen, maar wanneer Klaas nog denkt aan de groote zwermen vliegtuigen, die eergisteren kwamen aangevlogen in hevig geraas en aan de knallen van uit elkaar springende bommen en granaten, dan vreest hij, dat tegen zulk een vijand ons land niet opgewassen zal zijn.

Dat vreest Klaas, ook al melden de berichten, dat de Belgen den vijand reeds teruggedrongen hebben tot in zijn eigen land en de Fransche troepen door Brabant optrekken, de Duitsche legers tegemoet en de onzen hevigen en verbeten tegenstand bieden.

Klaas heeft geen verstand van politiek, maar hij heeft eens gelezen wat beloofde hulp Finland, Polen en Noorwegen gebracht heeft en hier in IJmuiden zijn niet méér Engelschen dan de eerste honderdvijftig op den eersten dag.

Hoe het ook loopen zal, Klaas zal op zijn post blijven, Klaas zal zijn plicht doen en als het moet zal hij zich óók verweren, omdat hij weet, dat Marie het zoo ziet en hij beseft, dat hij dan feitelijk voor haar en voor zijn klein Marijke vechten zal.

Als de avond weer rond de huizen gevallen is, loopt een lange trein het stationnetje van IJmuiden binnen. De eerste krijgsgevangenen worden binnengebracht en uit goederenwagens en wagons stijgen de Duitschers uit. Ze zijn allen stil en bij velen ligt een vastberaden trek om den mond, een berusting in het lot, dat hen te wachten staat.

Tot het uiterste hebben ze zich geweerd in den strijd voor hun land. De gescheurde uniformen, die van dezelfde grijs-

grauwe kleur zijn als die van de Nederlandsche soldaten, dragen versche sporen van den strijd. Nu drommen ze op het kleine perron samen, ongewapend en sommigen blootshoofds. Ook zijn er bij, die vuile lappen om het hoofd gewikkeld hebben, waardoor het bloed nog heendringt, stroomend uit groote, gapende wonden.

Enkelen kunnen niet meer door eigen kracht gaan door verminking aan voeten en beenen, waardoor de tegels van het perron met bloed worden besmeurd. Deze worden door hun makkers gedragen, de armen om sterke nekken en breede schouders.

Maar allen zijn vermoeid.... uitgeput.

Onder toezicht van de Nederlandsche soldaten worden de krijgsgevangenen naar de vischhallen geleid, waaromheen de duisternis dieper gedaald is.

Een slepende troep gevangenen.

Maarten, die van het veerhuis op weg naar zijn woning bij den overweg met zijn fiets moet wachten, ziet het leed van ontwapende soldaten voorbijtrekken. De gewonden ziet hij voorbijstrompelen, moeilijk en met van pijn vertrokken gezichten. Hoeveel jonge kerels loopen daar in de kracht van hun leven, groote, blonde jongens, met blauwe oogen en sterke gestalten? Maarten schudt meewarig het hoofd en de altijd-vroolijke twinkeling in zijn oogen is nu verdwenen en zijn mond, die zoo graag lacht en kwinkslagen kwistig rondstrooit, is nu vertrokken en vast drukken de lippen op elkaar. Dan vloekt hij stil voor zich, wanneer hij bemerkt hoe de gewonden door hun makkers worden meegedragen, maar niemand hoort het. „Die hooren toch in een hospitaal" denkt hij. „Dat kan zóó toch niet in orde zijn!" Nu herinnert hij zich het eerste legerbericht weer, dat de oude Arie in het veerhuis heeft voor-

gelezen. „Dit zijn zeker parachutisten" peinst hij. „Voor deze dapperen is de oorlog nu ten einde. . . ."

Weer schudt Maarten zijn kop en wringt nijdig de vuisten om het stuur van zijn fiets en vindt, dat de gewonden niet genoeg verzorgd zijn. Hij vloekt nog eens en nu luider, als hij waarneemt, dat de krijgsgevangenen in de hallen, op den onbedekten, harden, kouden tegelvloer moeten liggen, zonder eenige dekking tegen den tocht, die onder de deuren van de pakhuizen aan den eenen kant, en van de haven aan den anderen kant, hier altijd door trekt.

Na de vluchtelingen en de drenkelingen houden de betonnen muren van de vischhal een nieuwe massa leed verborgen en hebben ruim achthonderd soldaten gevangen in hun kille omarming.

Bij de uitgangen van de lange hallen staan buiten Hollandsche soldaten met geladen geweren, waarvan de dreigende bajonetten in de lucht steken. Zij bewaken de vermoeide en gekwetste strijders en zullen met den kogel iedere poging tot ontvluchten verhinderen.

Maar de gevangenen hebben zich op den grond laten vallen en spoedig komt de slaap over hen, alleen klinkt hier en daar het klagende gekreun van jonge bloedende mannen door de hal. Die denken aan moeder, ver weg. . . . ver weg.

Maarten is verder gefietst, vloekend, en nijdig heeft hij op den grond gespuwd.

Een nieuwe oorlogsnacht spreidt een onzichtbaar kleed over het plaatsje bij de kust.

VI.

ARIE VAN KNIERTJE

HEEL vroeg vertrekt den volgenden morgen uit de visschershaven de trawler „De Knikker" en wordt gesleept door de „Maria" op weg naar Engeland, op last van de regeering. De bemanning aan boord begint een gevaarvollen tocht over zee, die nu vol is met gevaarlijke, vernietigende mijnen. De schipper heeft echter een kaartje, waarop de ligging van de mijnenvelden is aangegeven, volgens de laatste opgaven, maar er zijn zooveel helsche machines bijgekomen, uit vliegtuigen en mijnenleggers. De zeelui hebben het bevel gehoorzaamd en vragen niet naar het waarom, temeer omdat de schipper, hún schipper is en ze onder zijn leiding staan.

Langs de „Van Renselaer" stoomen de trawlers naar het eindpunt van de pier en het begin van de zee, die als een meer zoo rustig in de verte uitgespreid ligt.

Van andere zeelui, die in Amsterdam gingen monsteren voor de „Perseus", (evenals de „Van Renselaer" een boot van de K.N.S.M.) hebben ze gehoord, dat dit schip volgeladen met goud den weg naar Engeland zou kiezen. De „Van Renselaer" vertrok eerder en liep op een magnetische mijn, die door het ijzer van zijn boeg werd aangetrokken en strandde. Daardoor kon later de „Perseus" met zijn kostbare lading het zeegat kiezen en ontliep zoo het gevaar zelf door de mijn te worden getroffen.

„De Knikker" en de „Maria" varen tusschen de pieren door en de mannen aan dek hopen veilig aan den overkant te kunnen landen.

Op hoop van zegen!

De Engelsche Blauwpijper bij den toeristensteiger, gisteren ontkomen aan den vliegeraanval, ligt eveneens onder stoom en wanneer de klok van den watertoren en de wekker van Leendert elf uur wijzen, komen uit de vischhallen de verkleumde en gewonde krijgsgevangenen en worden onder toezicht van met machinegeweren gewapende soldaten in de ruimen van het Engelsche schip gelaten. Zij zullen dus ook naar den overkant worden gebracht; want langzaam maakt de blauwpijper zich, met haar droeven last los van den steiger en koerst in de richting van de zee, waar in de verte de twee trawlers verdwijnen.

Maar, evenals den vorigen dag, razen weer vliegtuigen door de lucht naar den havenkant en opnieuw gillen van de daken de sirenes en verkondigen den menschen het naderen van het vliegende gevaar.

Hoog in de lucht zien de piloten de lijnen van water en land, de groote sluizen en landtongen in het rechte kanaal en glimmend rails in het zonlicht.

Witte wolkjes van het geschutvuur verspreiden in de lucht en het lawaai van de afweerbatterijen vermengt zich met den dreun van zware motoren. In het water bij de pieren nemen de piloten het Engelsche schip waar, dat den weg naar zee zoekt en de witte streep van het kielzog wijst de richting. In een fluitenden duik buigen de vliegende gevaarten half om hun as en storten pijlsnel naar beneden. Mijnen worden uitgeworpen en zijn zoo gericht, dat het dampende schip in de diepte belet kan worden de haven te verlaten. Dan trekt met een doordringenden

„zoem!", de motor het vallende gewicht weer op en vliegen de piloten terug naar het front in de verte, in oostelijke richting. Leendert ziet de mijnen in het water terecht komen en weer spat het water in de haven hoog op. De Blauwpijper wordt zelf op een haar na geraakt, maar koerst verder en als door een wonder ontkomt het schip aan het mijnengevaar, waardoor de krijgsgevangenen in de ruimen gespaard blijven van een vreeselijken dood in de golven.

Voor den zooveelsten keer in de laatste dagen, ratelt de oude telefoon in het veerhuis bij de deur in den hoek en iederen keer dat Leendert de haak afneemt, beteekent dit, dat hij een opdracht moet gaan uitvoeren. Geregeld wordt er om zijn hulp gevraagd en moet hij ter assistentie uitvaren. Zoo dient de oude veerman het land op zijn wijze. Nu wordt hij weer opgebeld vanuit het cargadoorskantoor en wordt hem gevraagd naar den steiger te varen, om daar enkele vluchtelingen te gaan afhalen en te brengen aan boord van een schip van de Hollandsche Stoombootmaatschappij, dat op Engeland vaart en verderop in de haven gereed ligt. Vanuit zijn bootje ziet Leendert op den steiger menschen staan. Het zijn vrouwen en mannen met kinderen, die de komst van het veerbootje afwachten. Leendert vaart er recht op af.

Als hij dichterbij gekomen is hoort hij hun geroep dat hem over het water tegenklinkt en waaruit hij begrijpt, dat zijn komst met spanning wordt verwacht.

Een paar minuten later ligt zijn boot bij den steiger, waar het water tegen de houten stutsels golft.

Eerst worden hem de kinderen aangereikt, die hem met zwarte oogjes beangst aankijken en kleine petjes op hun gekroesde krulharen dragen. Daarna volgen de vrouwen, die bijna niet in het deinende bootje durven stappen en, als ze aan dek zijn, een doordringende geur van parfum verspreiden.

Leendert ziet, dat de vrouwen bleek zijn en roodbehuilde oogen hebben, als van slaaplooze nachten. Kronkelige traanbanen hebben strepen door de rose poeder op de wangen getrokken en zoo aan de gezichten iets lijdends gegeven. De mannen komen het laatst aan boord en zijn ook erg nerveus. Zij willen weg, weg uit dit land, waarover de storm, waarvoor ze vluchten willen, losgebarsten is.

„Breng ons naar die groote boot!" zegt een van de mannen tot Leendert, die knikt ten teeken, dat hij het wel begrepen heeft. Met de vluchtelingen aan boord vaart hij weg, zwijgend het stuurwiel houdend en voert het dansende scheepje naar den stoomer verder op. Daar aangekomen, levert hij de angstige menschen af en vaart terug naar het veerhuis, om daar weer te wachten op nieuwe orders. Wanneer hij de boot wil vastleggen aan den meerpaal, vindt hij een klein koffertje op het dek, dat aan de menschen, die hij zoojuist heeft weggebracht, moet toebehooren en dat ze blijkbaar, in hun haast om weg te komen, hebben vergeten mee aan boord van den stoomer te nemen. Leendert moppert, dat hij dat ding niet eerder heeft opgemerkt. Hij maakt de boot weer los en stuurt opnieuw terug naar het zeeschip, waar hij het koffertje, dat zwaar weegt, ondanks de geringe afmetingen, overreikt aan den man die hem op den steiger vroeg naar het schip te varen. Gretig grijpt die er naar: „Dank je, dank je, schipper", stamelt hij „dank, daarin zit ons heele bezit, onze kostbaarheden", hij wijst op het leeren ding, „hoe konden we dát vergeten; het is alles wat we hebben. Hier, hier, dat is voor jou!" en hij drukt Leendert een belooning in de hand.

De veerman aarzelt, maar neemt de fooi toch aan, tikt even aan zijn pet en vaart terug.

Arie van Kniertje, een stoere zeeman en een volbloed

Egmonder, die jarenlang op een stoomtrawler schipper is geweest, staat als de rust zelf in de ruime gelagkamer achter het buffet de tapkraan te poetsen. Bij Arie moet het blinken. In zijn huis en zijn café, „Zeemansrust" geheeten, moet het, zooals hij dat zelf zegt en in praktijk brengt: „Krâek en krâek zindelijk zijn, joi!"

Ook op dezen Tweeden Pinksterdag staat Arie van Kniertje, zooals de baas van „Zeemansrust" in IJmuiden bekend is, te poetsen en te wrijven van jewelste. Hij heeft een heldere gele stofjas aan en de platte, zwarte zeemanspet, die hij alleen maar afzet wanneer hij naar bed gaat, drukt op zijn pepergrijze haren, die bij de ooren krullen. De mouwen van de stofjas heeft hij opgestroopt, waardoor twee vleezige armen, gespierd en krachtig, te zien zijn. De dikke knuist houdt den poetslap, waarmee hij ijverig de blinkende kraan nog glimmender wrijft. Getatoueerd zijn die armen en knuisten van Arie. Op de linkerarm prijkt een groot anker, om de dikke vingers zijn blauwe ringen in het vleesch gebrand en op de rechterpols staan de versierde cijfers 1885, dat is het jaar waarin Arie te Egmond als zoon van Kniertje geboren werd.

De goedmoedige, dikke kop glundert onder de pet bijna even hard als de kraan en verraadt een groote rust en kalmte, die er altijd van Arie uitgaat. Zoo rustig en bedaard is hij immer geweest, zelfs tijdens de hevigste stormen op een ziedende zee en ook toen het zware geschut op de duinen, bij de visscherijschool, die vanuit „Zeemansrust" te zien is, voor den eersten keer bulderend te keer ging en de sirenes over de stad loeiden.

„Zeemansrust" ligt precies op den hoek van de Trawlerkade, die aan den Zuidkant langs de visschershaven loopt en links kan men uit de gelagkamer het duinenlandschap zien, een heuvelig, onregelmatig terrein waarover de helm een ruw kleed gelegd heeft. Precies tegenover de voordeur van „Zeemans-

rust", waarboven de naam van het café van Arie in krulletters geschilderd staat, begint de hoogte waarop het eigenlijke IJmuiden ligt en de kleine watertoren, die den watertoevoer voor het visschershavenbedrijf levert, is maar tweehonderd stappen van Arie's domein verwijderd. Schuin daarachter op de hoogte, beginnen de straten en op den eersten hoek verrijst vierkant de visscherijschool, in baksteenen, die verweerd zijn door den wind uit zee.

Hier worden de toekomstige schippers en stuurlui opgeleid en kijkt Arie, de zeerob, die al zooveel reizen achter den rug heeft en al zoo vaak het geweld van den storm heeft gevoeld en het zoute water in golven over oliejas en zuidwester gekregen heeft, vanuit zijn rustplaats aan de kade, naar het gebouw van de toekomst tegenover hem. Hij ziet ze komen en gaan, de nieuwe schippers, die daarboven hebben geleerd in Arie's kielzog te varen, op weg naar verre vischgronden, op weg naar de zee, die hen geroepen heeft.

Vér van de zee heeft Arie van Kniertje zijn jaren aan den wal toch niet willen slijten en als het stormt buiten, gaat hij naar de kust of geniet vanaf een hoogen duintop van het machtige, wilde spel van wit-schuimende golven en voelt hij weer den stormwind door de haren waaien. Uren kan hij zoo van de grootschheid der woeste natuur genieten, genieten van de razernij van water en wind, genieten, zooals alleen iemand dat kan, die ook den roep van de zee heeft gehoord en haar lief heeft. Dan wenscht hij wel weer eens in stilte de jaren terug toen hij nog jong en onbezonnen op de baren dobberde en tegen de kracht van de elementen vocht, of meehielp de netten vol visch aan boord te trekken.

Daarom herinnert in „Zeemansrust" alles aan de zee, die zoo dichtbij is. Het interieur van de gelagkamer is versierd met in felle kleuren geschilderde zee-tafereelen. Zoo stoomt aan de

wanden een trawler met spattend water voor den boeg en andere beelden vertoonen varende en den vischvangst beoefenende botters en loggers, schokkers en kotters in volle zee, die hier rustig is en helder, elders weer ruw en grootsch.

Arie is trotsch op deze schilderingen en heel vaak vertelt hij aan de zeelieden, die in zijn zaak komen bier drinken of een partijtje billart-spelen, na het binnenloopen in de haven, dat ze vervaardigd werden door Eden, den bekenden zeeschilder. Ook de groote platen, die bij het buffet opgehangen zijn, hebben wat over het leven op zee te vertellen en ook uit het leven van Arie zelf en op een klein rond tafeltje, vlak naast het buffet, bevindt zich een klein optisch instrumentje, dat de windsterkte registreeren kan.

Zoo is „Zeemansrust" van Arie van Kniertje heel anders dan men altijd opmaakt uit boeken en gesprekken als er sprake is van „zeemanskroegen". Ook daar is Arie trotsch op. Zijn vrouw en dochters poetsen en schuren niet voor niets en lappen de groote ramen van de gelagkamer iedere week, dat het een lust is.

Schippers en visschers komen hier graag vertellen van hun ervaringen of luisteren naar die van Arie.

Maar nu, op dezen Maandagavond, is het stil in „Zeemansrust" en omdat het al te donker geworden is, houdt Arie ook maar op met poetsen.

Soldaten komen binnen.

Engelsche soldaten, die enkele dagen geleden bij Arie werden ingekwartierd en die nu hun avondeten komen gebruiken.

Van zijn tochten en verblijf in vreemde havens heeft Arie nog wat Engelsche woorden onthouden en daarom bromt hij vriendelijk: „good evening" tot de binnenkomende mannen. Achteloos wordt zijn groet beantwoord. De Engelschen gaan

om de tafels zitten, in afwachting van het eten, dat in de keuken door de vrouw van Arie wordt klaar gemaakt.

Die kookkunst van zijn vrouw is wéér iets, waar Arie trotsch op is en dat hij haar kunde weet te waardeeren, dat bewijst wel de graagte en de gulzigheid waarmee hij iederen dag zich het eten laat smaken. Ook de Engelsche soldaten weten wel raad met den dampenden kost, die nu door Arie's dochter wordt binnengebracht.

Nu klinkt in de gelagkamer het getik van lepels en vorken en het half-zacht gepraat van de Britten.

Andere bezoekers komen er niet.

Natuurlijk niet; wie zou er nu zin hebben in een spel billart of in bier drinken, nu iedereen in het plaatsje gevangen is in den ban van den oorlog, die nu bijna een vierden vreeselijken dag heeft gevuld met lawaai en verschrikking?....

VII.

EXODUS!

„PIET, ik geloof, dat er gebeld wordt!"

Vrouw Mulder stoot den schipper aan, die te snorken ligt in een diepen slaap.

„Mmmm", gromt Mulder terug, woelt even heen en weer en slaapt verder. Weer wordt er beneden gebeld.

Nu heeft de schipper het zelf toch ook gehoord en met knipperende oogen zit hij, met de vingers krabbend op zijn hoofd, ineens, als zijn vrouw, recht overeind in bed.

„Wie zou dat zijn? Wie komt er me nou, midden in den nacht uit mijn nest halen?"

Brommend trekt Mulder de lamp aan en ziet op den wekker naast hem dat het pas half vier is.

Mopperend gaat hij naar beneden en als hij de deur opendoet, waait de kille morgenlucht hem tegen zoodat hij huivert in zijn nachtkleeren.

Voor hem staan drie groote, dikke mannen en als hij vraagt, wat ze van hem willen, op dit uur, dan antwoorden ze met stemmen,waarin hij angst hoort klinken, of „mijnheer" soms een schip te koop weet.

„Een schip te koop?" vraagt Mulder verbaasd. „Waarvoor moeten jullie in 's hemelsnaam een schip hebben en dat midden in den nacht?"

„Ach, mijnheer, verkoop ons Uw schip, verkoop ons Uw

schip. Zeg maar wat het ons kosten moet. We moeten naar Engeland" zeggen ze smeekend.

„Maar ik heb geen schip" bromt Mulder „en waarom willen jullie naar Engeland, is het daar zoo goed soms, daar is toch ook oorlog?"

„Ach, we willen weg van hier, we willen vluchten, wij zijn bang!" „En", vervolgen ze weer: „Verkoop ons Uw schip, help ons, arme menschen, we zullen U met goud betalen, met goud, mijnheer. Verkoop ons Uw schip; anders zullen wij alles verliezen!"

„Verdomme!!" Piet Mulder windt zich op „Ik heb daarnet toch al gezegd, dat ik geen schip heb. Gaan jullie maar gauw terug naar waar je vandaan komt." Buiten heeft hij een groote, lange auto zien staan, waarvan de motor nog draait. „Kom maar 'ns met me mee, dan zul je zelf zien, dat je beter naar huis kunt gaan, inplaats van mij uit mijn bed te bellen!" Piet trekt een jas over zijn pyama heen en loopt naar buiten op zijn pantoffels. De drie mannen volgen hem en hij voert ze naar den hoek van de straat. Beneden ligt in den ijlen morgenschemer de onbewogen haven: „Daar, kijk zelf" zegt Mulder „De haven is bijna leeg, op een paar booten na. Ga toch terug naar jullie auto en naar huis!"

Maar een van de mannen wijst naar beneden en vraagt: „Van wie is die kleine boot daar, die linker, vooraan?" Langs den wijzenden dikken vinger, waaromheen twee breede, gouden ringen glanzen, volgt Mulder de richting en ziet, dat de man den kleinen motorkotter van Jan de Koning bedoelt, die gemeerd is aan de trawlerkade.

„Dat is de kotter van De Koning" zegt hij norsch; want de mannen beginnen hem met hun geweeklaag en hinderlijke vasthoudendheid te vervelen en bovendien verlangt Piet terug naar zijn warm bed: „Als jullie die soms ook wilt lastig vallen

moet je ginder wezen" en hij wijst naar het kleine huisje bij de visscherijschool, waar de familie De Koning woont en voor de mannen meer kunnen vragen heeft hij zich omgedraaid en is haastig op zijn pantoffels weggesneld om dan met een harden klap de deur achter zich dicht te gooien.

Nu stappen de drie mannen naar De Koning. Op hun herhaald bellen verschijnen vader en zoon in de deur en kijken vragend de mannen aan. Als zij binnen in het kleine gangetje van De Koning's woning staan, vertellen ze ook hier, dat ze naar Engeland vluchten willen en dat ze graag zijn kottertje willen koopen.

Eerst kijken vader en zoon elkaar verwonderd aan en dan: „Mijn kotter verkoopen? Ik denk er niet aan". De Koning schudt het hoofd.

„Ik bied U veertigduizend gulden voor Uw boot" klaagt een der mannen.

„Ik dénk er niet over!"

„Zestigduizend gulden dan!" aarzelt de tweede.

„Geen haar op mijn hoofd, dat er aan denkt!"

„Tachtigduizend gulden!" huilen de drie bijna tegelijk. Maar De Koning houdt vol.

„Tachtigduizend gulden en U mag de boot houden, hij blijft van U als......

„O, wel erg vriendelijk van de heeren, dat ik mijn boot mag houden!" grinnikt De Koning.

„......als U ons maar naar Engeland wilt varen!"

„Hoor je het, Jan", keert De Koning zich tot zijn zoon, „....alleen maar naar Engeland varen. Spijt me wel, heeren, maar voor zoo gek zien jullie me toch zeker niet aan?"

„Onze auto staat buiten, die mag U ook hebben als U ons maar naar Engeland wil brengen!"

„Wat heb ik aan jullie auto, als ik verzuip tusschen de mijnen, ze kunnen me er niet eens mee begraven.

Daar rillen de drie mannen hevig van. Maar nu komt de zoon er tusschen en hij wil voor tachtigduizend gulden en een „Buick" die lui wel naar den overkant brengen, als ze dat nou zoo graag willen.

„Als jij het hart in je donder hebt....", vaart de oude De Koning tegen zijn zoon uit en vervolgt tot de mannen, die zich met een glans van hoop in de oogen tot zijn zoon hebben gewend, hem aan de mouw trekken en smeekend vragen hen naar Engeland te brengen: „Ik heb met U te doen, heeren, maar het spijt me, m'n kotter verkoop ik niet, en naar Engeland varen heelemaal niet, 'k denk er niet aan. Waarom blijven jullie niet rustig thuis, als wij, ga toch terug, voor gevaar kan een mensch toch niet vluchten. Gevaar is er overal en zeker nu op zee en ik zeg maar zoo, vóór je tijd ga je 't hoekje niet om. Luister naar mij, ga rustig terug en hou je auto en je geld en wees nou niet zoo kinderachtig. Geloof me, aan den wal is het veiliger dan daarginds......" en De Koning wijst in de richting van de zee.

„Maar mijnheer" probeeren ze opnieuw „als de Duitschers komen verliezen we alles wat we hebben!!!"

„Wat kan jullie dat verrekken, wat gaat mij dat aan, als je maar in leven blijft; hebben jullie dan geen vrouwen, geen kinderen, zijn die niet meer waard dan je geld en je auto?"

„Onze vrouwen zitten buiten in de auto te wachten, ach mijnheer, ze willen ook weg van hier, breng ons naar Engeland, breng ons en onze arme vrouwen in veiligheid!!!!"

„'t Spijt me heeren, maar het gaat niet, ik wil niet!" en met een energiek gebaar weet De Koning hen buiten de deur te krijgen, die hij achter de zichtbaar teleurgestelde mannen in het slot duwt.

* * *

Op de wegen, die uit de straten van Amsterdam langs de polders en het kanaal naar de haven van IJmuiden leiden, rijden heele stoeten auto's, meest groote luxe wagens, in de richting van de zee, hoog beladen met koffers en volgepropt met mannen, met vrouwen in bontjassen en huilende kinderen.

Auto na auto suist in de vroege morgenuren voorbij en wordt verbaasd door menschen naast den weg nagekeken. Velen zijn getuigen van dezen geweldigen exodus van menschen, uit wier gezichten de angst en de haast om weg te komen spreekt.

Een ware invasie van vluchtende vrouwen, kinderen en mannen op de kaden bij de havens van IJmuiden.

Bij de dokken is het weldra een drukte van dringende en weeklagende menschen, die geheel overstuur en totaal buiten zich zelf zijn, allen aangegrepen door een gedachte: vluchten!

Op de kaden klampen vrouwen mannen aan, die nieuwsgierig zijn komen aanloopen en door hun kleeren verraden, dat ze visschers zijn, of iets met de zee te maken hebben en smeeken hen naar Engeland te brengen.

Ze trekken de zware bontmantels van hun lichamen en bieden die aan. Schuiven ringen van de vingers en geven ze weg, beloven geld, goed, sieraden en andere kostbaarheden.... alles voor den tocht naar Engeland.... naar Engeland, weg van hier; de Duitschers komen!!

Nu is de gelagkamer van „Zeemansrust" prop en propvol. Daar is een „trammelant van jewelste" zooals Arie van Kniertje het vindt. Een kluwen van menschen dringt samen in het vertrek en de kastelein staat achter het buffet en ziet al die drukte en zenuwachtigheid voor zich.

Vooral een groote man, met volle zwarte baard, trekt zijn aandacht, die zit tegen het billart geleund en om hem staan zijn vrouw en kinderen, die al even nerveus zijn als de anderen.

„Kunnen we niet weg? Kunnen we niet naar Engeland!" maar Arie weet het niet en vraagt: „Waarom willen jullie weg, menschen blijft toch kalm!", „Waarom al die drukte?"

Koffers, pakken, tasschen en zakken, alle soorten bagage hebben ze meegebracht en in de gelagkamer gezet.

Ook heele kleine kinderen zijn er bij, die nog niets begrijpen kunnen van de angst, die de ouderen bezielt. Zij worden op den arm gedragen, de stumperdjes, die van het tumult, dat rondom hen is, zijn beginnen te huilen en zich niet laten sussen.

In den hoek geeft een jonge vrouw haar baby van amper drie maanden de blanke borst en het kleine ingebakerde „wurm" laaft zich aan deze bron van leven, terwijl anderen, aanwezig bij dit wonder, meenen aan het einde daarvan te staan wanneer ze niet naar Engeland kunnen.

„Do'nt act so foolish" zegt een Engelsche soldaat, tegen een der mannen, die hem gevraagd hebben, of hij dan niet kan zorgen dat ze naar Engeland worden overgezet: „Do'nt worry, we'll beat the „huns" all-right", vervolgt de Brit met vaderlandsch flegma „And, soon there'll be a revolution in Germany, and than this war is all over. Wé are here, and millions more are to come, we'll march to Berlin, so do'nt be afraid!!" Maar deze woorden brengen toch niet de troost waarvoor ze zijn gezegd. De angst en de spanning blijven, maar zwellen aan tot een onbeschrijfelijke paniek als tegen den middag Duitsche Stuka's boven de duinen komen aangevlogen. Daarvan wordt zelfs de Engelschman wit om zijn mond.

Een verschrikkelijk, heidensch lawaai, vervult nu de gelagkamer. Gillen en schreeuwen en huilen, kreten van angst en ontzetting klinken op uit de massa, maar worden overdonderd door het afweergeschut, dat bij de visscherijschool in werking is gesteld, zoodat de groote ramen van „Zeemansrust" door den hevigen luchtdruk ervan trillen.

Grooter en heviger groeit de paniekstemming onder de dringende vluchtelingen, maar, temidden van deze schreeuwende vrouwen, staat iemand, die zijn kalmte bewaart en dat is Arie van Kniertje.

Nu is hij ineens weer de schipper die in menigen zwaren storm met krachtige bevelen onheil wist te voorkomen.

Hij klimt op het buffet en neemt ook in dezen vreemden storm het commando; zijn bevelen klinken luid door de gelagkamer, terwijl buiten zonder ophouden het geschut blijft doorvuren en het lawaai van bommenwerpers, zwaar en onheilspellend het gejoel der sirenes overdreunt: „Kinderen naar den kelder, vrouwen in de gangen, de mannen hier blijven!!" galmt Arie's stem.

De rust en het dringende in de stem van den zeeman brengen wat bedaren onder de menschen. Door Arie's dochters worden de kinderen naar den kelder gebracht en in de gangen dringen de vrouwen zich tegen elkaar en luisteren naar het zware geweld, dat boven het dak voorbijgaat.

In de gelagkamer zijn alleen de mannen achtergebleven en nu is het kalmer geworden. Arie schuift enkele stoelen terug bij de tafels en probeert wat orde te scheppen in het door elkaar staande meubilair.

De Engelsche soldaat is vertrokken, bij den Commandant der genietroepen geroepen.

Wanneer even later de sirenes het signaal: „Veilig!" geven is het Stuka-gevaar weer voorbij, maar niet voor lang, want nauwelijks zijn de vrouwen en kinderen weer terug in de gelagkamer of opnieuw naderen de machines in de lucht. Nu gaat alles veel geregelder. De menschen voelen, dat er nu leiding is. Die leiding geeft Arie, die overal mee helpt en druk in de weer is om een zoo goed mogelijke orde te scheppen.

Tot vijf maal toe worden de vluchtelingen uit de gelagkamer

verdreven door naderende vliegtuigen, maar dan is er een verademing; want in de havens liggen de trawlers: „Hornrif", „Isabel", „Neptunus" en de „Oostzee" onder stoom en er is bevel gekomen om daarmee naar een Engelsche haven te varen en zooveel mogelijk menschen mee te nemen op hun vlucht daarheen. Ook de „Amstelstroom", die de laatste lading visch niet eens heeft kunnen lossen, zal naar den overkant koersen.

De bemanningen van de gereedliggende trawlers zijn door marine-autoriteiten gedwongen om de schepen te bedienen en mee over te varen. Nu moet ook Piet Mulder naar Engeland en „de Rooie" en Cor en Jaap en lange Dirk, nu heeft de oorlog ook op hen vat gekregen. Ze moeten mee, weg van hun vrouwen, weg van hun kinderen, ze moeten gehoorzamen aan het bevel van hoogerhand.

Als het bericht van het vertrek der trawlers in de gelagkamer van „Zeemansrust" door dringt, ontstaat er een wilde race naar de booten. Iedereen wil mee. Op de kaden wordt er gevochten en gesmeekt om een plaatsje aan boord; want nu.... nu is er eindelijk een kans om naar Engeland te vluchten.

Zinloos en buiten zich zelf rennen de vrouwen over de moeilijke kadesteenen. Er struikelen er over de rails van den trein die hier langs de kade loopen.

Maar als ergens vader aan boord gesprongen is, blijkt de trawler vol te zijn en staan vrouw en kinderen nog jammerend aan den wal. Dan moet hij er weer uit en een ander kan in zijn plaats mee. Zoo van de kadehoogte springen ze, in hun angst te laat te komen en niet meer mee te kunnen, in de schepen en sleuren in hun sprong nog tasschen en koffers mee.

Een vrouw mist den sprong, die ze in haar haast waagde en plonst tusschen de trawler en den kademuur in het water van de haven, waar helpende handen haar weer uittrekken. Mannen helpen, zooveel hun eigen haast om te vluchten dit toelaat, de

vrouwen en kinderen. Bij alle drukte en gejaagdheid bestaat nog de vrees voor terugkeerende vliegtuigen, die op het laatste nippertje hun kans kunnen benemen. Zoo'n massa aangrijpend leed heeft IJmuiden nimmer gezien, zulk een wilden exodus, zulk een mengeling van angst en verschrikking verbaast de visschers die toch wel meer stormen hebben meegemaakt.

Eindelijk zijn de trawlers vol. Overvol. Meer dan dertig menschen kunnen er onmogelijk aan boord en deze zullen zonder eenige accomodatie de zeereis moeten ondernemen. Gelukkig is de zee kalm, maar zeker niet minder gevaarlijk, nu de mijnenvelden met den dag grooter worden. Achter elkaar vertrekken de trawlers in de richting van de pieren en langs de kade hollen in vertwijfeling de achterblijvenden mee of blijven, totaal verlamd van opwinding en teleurstelling, vol wanhoop voor „Zeemansrust" staan.

Achter de gebouwen aan de Trawlerkade staat onbewogen de slanke vuurtoren, eenzaam op zijn duintop en tuurt de tawlers in de verte na.

Rond zijn breeden voet heeft een storm van menschen gewoed, een vreemde storm, die nog lang niet is gaan liggen.

De achtergeblevenen keeren moedeloos terug in de gelagkamer van „Zeemansrust" en binnen hangt een zwaar gedrukte stemming.

De Engelsche soldaten zijn nog niet teruggekeerd......

VIII.

„BONDGENOOTEN!"

DIENZELFDEN morgen heeft Leendert in het veerhuis het bevel ontvangen direct met de steeds gereedliggende motorbooten naar het fort te varen en daar Engelsche matrozen af te halen.

Nog eerder is de groote zeevrachtboot „De Naaldwijk" tusschen het fort en de symophoor gesleept en van den Engelschen officier, onder wiens leiding tien matrozen in Leendert's bootje zijn gestapt, krijgt de veerman het bevel naar dit groote schip te varen.

Kisten met springstof hebben de matrozen mee aan boord gedragen en Leendert begrijpt al heel gauw waarvoor dit gevaarlijke goedje zal moeten dienen.

Ze willen de „Naaldwijk" in de haven tot zinken brengen. De Engelsche commandant beveelt hem norsch in de richting van het stilliggende schip te varen en zonder antwoord gehoorzaamt Leendert.

Wanneer hij met zijn bootje langszij het tot zinken veroordeelde schip gekomen is begeven de officier en de matrozen zich aan boord van de „Naaldwijk". Leendert, die met een van de matrozen in de motorboot is achtergebleven, heeft een pijp opgestoken; dat kan geen kwaad, nu de Engelschen de springstoffen mee van boord gedragen hebben. Maar hiermee is de matroos het niet eens „Do'nt smoke!" voegt hij Leendert

toe, maar deze doet toch nog snel twee diepe zuigen en klopt dan met een spijtig gezicht de pijp tegen zijn groote handen uit en ziet de tabak wegwaaien in de lichte bries, die uit den zeekant waait. Boven, aan boord van het zeeschip, treffen de Engelschen voorbereidingen om de springstof tot ontploffing te brengen en nu ziet de veerman den officier en de mannen uit het voorruim komen en naar het achterruim overloopen. Hij wacht op de knal, die nu wel spoedig volgen zal, maar er gebeurt niets. Als even later de officier en zijn helpers haastig uit het achterruim snellen, davert het geluid van een ontploffing en langzaam begint het achterschip van de „Naaldwijk" te zinken. Nu zijn de Engelschen weer naar het voorruim gegaan, maar, als ze daaruit even later terugkomen, blijft de verwachte ontbranding van het kruit achterwege en keeren de matrozen en de officier onverrichterzake bij Leendert in de boot terug.

„Do you have gasoline on board?" vraagt de commandant van de genietroepen, maar Leendert heeft geen benzine, alleen maar ruwe motor-olie en dit maakt hij den Engelschman duidelijk.

Deze doet zijn stropdas af en doopt die in de bus ruwe olie, die Leendert hem gewezen heeft. Met de doordrenkte das klimt daarna de officier alleen terug naar het dek van de „Naaldwijk", waarvan het achterschip nog dieper in het water gezonken is.

Voor de derde maal verdwijnt hij in het voorruim en haast zich even later weer terug in Leendert's boot. Maar ook nu gebeurt er niets en zoo verlaten ze dan het schip, dat met den voorkant omhoog ligt, maar weerstand geboden heeft tegen totalen ondergang. Als ze aan den anderen kant van de haven gekomen zijn bemerken ze, hoe andere matrozen een sleepbootje naderbij gevaren hebben en wanneer de buitenboordskranen opengedraaid zijn, zinkt deze boot langzaam naar de diepte, zoodat alleen de schoorsteen en de masten uitsteken boven het

water, dat borrelt en bruischt en dan weer glad strijkt en de sleepboot onder zijn rimpelig oppervlak in den bodem gevangen houdt. Leendert kan maar niet begrijpen waarom de Engelschen de schpen in de haven laten zinken; en zoodoende de haven probeeren te versperren. Vanuit het kanaal zijn inmiddels vele schepen aan komen varen uit de richting Amsterdam, de eene boot na de andere vol met vluchtelingen, die, omdat langs deze zijde de haven niet kan worden verlaten door de gezonken schepen, door het Noordergat, achter het fort om, naar zee worden gevoerd. Als enkele van deze schepen buitengaats gekomen zijn klinkt uit de verte het doffe geluid van een nieuwe ontploffing en Leendert denkt aan de ramp, die zoo een boot vol vluchtelingen enkele dagen geleden overkomen is. Is dit lawaai uit zee misschien weer het luide begin van een waanzinnige paniek, nu niet in de rustiger haven, maar in volle zee, of was het afkomstig van geschut?

Met dezelfde ploeg aan boord moet Leendert naar de Middensluis varen, waar de genie-menschen enkele tijdbommen monteeren evenals bij de groote Noordersluis, een meesterwerk van menschelijk kunnen en van de bijna ongeëvenaarde Nederlandsche waterbouwtechniek.

Leendert krijgt dan bevel terug te koersen in de richting van het fort en wanneer het motorbootje daar is aangekomen, verlaten de Engelsche officier en de matrozen het scheepje en blijft weer een matroos achter, die dezen keer met een revolver in de vuist, die hij met den vinger om den trekker op Leendert gericht houdt, den veerman blijft bewaken en met hem op den terugkomst van de matrozen wacht.

Daar schrikt Leendert toch van. Voor den drommel, wat moet die kerel met zijn vuurwapen. Hij behoort toch ook tot de bondgenooten. Wat heeft dit malle gedoe te beteekenen?

Dan beginnen de moegepeinsde hersenen van den ouden

zeerob opeens iets te begrijpen. Het beukt in zijn kop, zoodat de aderen bij de slapen en midden op het voorhoofd dik opzwellen. Nu begrijpt Leendert de beteekenis van de bommen, die de Engelschen bij de sluizen hebben neergelegd, maar „verdomme", sist Leendert, nu wit van ingehouden woede tusschen de tanden, „als die bommen de groote sluisdeuren vernielen, dan, dan.... God, nee, dat kán toch niet. Zoo wreed kan toch geen fatsoenlijk en weldenkend mensch zijn. Dat zou lafhartig zijn. Een ontzettende schade zou worden toegebracht aan gebouwen en landerijen, ja, zelfs zouden mannen, vrouwen en kinderen verdrinken.... Nederlanders.... Bondgenooten!" Bij hoog tij zal het water van de zee, dat, wanneer de sluizen zijn vernietigd, geen beletsel meer ondervindt, verder het land instroomen, langzaam verder, onhoorbaar, gelijk een sluipende dood, dichter en dichter. Dan zal de groote polder weer in een ontzaglijk binnenmeer veranderen en de boerderijen en huisjes zullen vernield worden, zullen ondermijnd worden door de nietsontziende kracht van een geweldigen watervloed!!!

Leendert begint hevig te transpireeren, hij houdt het niet uit. Deze gedachten zijn onverdraagbaar.

Achter hem staat onbeweeglijk en waakzaam de Engelsche matroos.

„Je bent overspannen, Leen" gromt de oude zeeman in zich zelf. „Het is je, geloof ik, allemaal naar je kop geslagen!"

Werktuiglijk zoekt hij naar zijn pijp, waaruit hij troost en kalmte zuigen kan.

Met een beweging vraagt hij zijn bewaker of het dezen keer toegestaan is, als hij gaat rooken. Ineens wordt Leendert gewaar, welk een behoefte hij aan zijn pijpje heeft juist nu. „Als die vent nu maar niet weigert!" Leendert voelt, dat hij hem dan naar den strot zou kunnen vliegen.

Het is mogelijk, dat de matroos iets vreemds in Leendert's oogen heeft zien lichten en misschien is het daarom dat hij nu zwijgend knikkend zijn toestemming geeft. Gretig frummelen Leendert's stijve vingers in de tabak, die hij in den kop van zijn pijp nog eens stevig met den duim aandrukt en er dan den brand injaagt.

Geleund tegen het stuurrad rookt hij en blaast de zware rookdampen voor zich uit, turend over het water, dat kalm tegen den boeg van het scheepje kabbelt.

Water.... water....!

Het water, vriend van Holland, maar ook zijn grootsten vijand. „Hol"-land!!!

Als er geen duinen, geen dammen, geen dijken en geen sluizen waren, wat zou dan nu water en wat zou er land zijn?

En Amsterdam?

Het trotsche Amsterdam, met zijn Vondelpark en Muntplein, met zijn groote huizen, hotels, musea, fraaie kerken en torens?

Wanneer, als de sluizen vernield zijn, een Westerstorm vaart zou geven aan het binnendringende water, dan kan de voortgestuwde watermassa zelfs doordringen tot in Amsterdam, en, al gelooft de veerman niet dat het water zou kunnen rijzen tot halverwege de Westerkerk, zooals ze hem wel eens hebben verteld, hij weet, welk een ramp het zou zijn als het zoute water de polders overstroomt en wat voor een enorme schade dit aan den grond en aan het gewas zou toebrengen. Als de Noordersluis, die door de natuur practisch niet vernietigd kan worden, door de duivelsche machines wordt vernield, dan zal het water ook doordringen tot in de straten van de stad, verder nog, tot bijna in Utrecht. Dan zullen menschen verdrinken....

Hier, bij IJmuiden, hebben de menschen een uitgang gegraven naar de zee, hier is het begin van de reizen naar den Indischen Archipel en andere overzeesche gewesten, hier langs komen de

specerijen binnen en de andere producten uit koloniale gebieden, hier is als het ware het beginpunt van den Nederlandschen handel!

Maar eveneens kan hier de zee binnendringen, want de duinenrij is doorgebroken en de zee benut altijd haar kansen. De golven hebben eeuwenlang geduld, maar waar ze een plaats vinden om de banden te breken, om zich te bevrijden uit de kluisters door menschenhanden vervaardigd, dan zal het water zich weer meester maken van den grond die ook in vroegere tijden de bodem van de zee is geweest.

Dit alles heeft Leendert maar al te goed onthouden.

Hij weet ook van welk een geraffineerden bouw de sluizen zijn, hoe de bouwers met de krachten van het water rekening gehouden hebben en alle vindingen hebben toegepast om deze te keeren en te weerstaan.

De enorme deuren zelf zijn op een minutieuze wijze geconstrueerd en niets werd overgelaten aan het toeval. Het zou immers misdadig zijn geweest een doorbraak naar het water te maken, zonder er een stevige bescherming voor in de plaats te stellen.

Nederland kan trotsch zijn op zijn ingenieurs.

Nederlandsche mannen, die met de modernste wetenschap den strijd, den eeuwenlangen strijd, tegen het water voortzetten en het in veilige banen leiden, het overspannen met prachtige, solide bruggen, die nu lamgeslagen neerhangen, verderop in het land, over de groote rivieren en op een droevige wijze het geweld van den oorlog demonstreeren en het waanzinnige van de beslissing tot vernielen met stalen stem verkondigen.

Die offers heeft het land reeds gebracht, maar de sluizen.... de sluizen, dat offer is té groot.... dat is onmenschelijk.... misdadig!!!!

Leendert stopt een nieuwe pijp en ziet in de lichte avond-

schemering, getrokken door twee sleepbooten, een grooten oceaanstoomer naderbij komen. Het schip, dat leeg is, steekt hoog boven het water en met kennersoogen heeft Leendert gezien, dat het de „Jan Pietersz. Coen is", het groote oceaanschip, dat de zeeën doorkliefde en nu, verderop in de haven, blijft stilliggen.

Er komen Hollandsche militairen uit het fort. Het zijn een luitenant en een vaandrig, die Leendert altijd „het Joodje" noemt vanwege de kennelijke uiterlijke teekenen, die dat ras verraden.

„Het Joodje" heeft de kas bij zich en dat geeft Leendert aanleiding om te vragen, hoe het met zijn uitstaande vordering staat; want bij het zien van deze Nederlandsche militairen begint hij zijn gepeins over watergevaar en vernielde sluizen toch wat onzinnig te vinden. Ook het feit, dat hij op zijn vraag nul op request krijgt laat hem koud, want hij heeft gezien hoe overstuur de vaandrig is, dit valt den veerman des te meer op, nu hij zelf zijn rust en kalmte weer herwonnen heeft.

„Vaar weg van het fort, schipper!" commandeert de officier, maar Leendert wijst met het roer van zijn pijp naar den matroos die nog steeds de wacht houdt: „Vraag het die maar, da's m'n baas!" zegt hij.

„Ik gebied je weg te varen van hier, hoor je me, schipper? Ik gelást het je!"....

„Spijt me luitenant, als mijn kinderjuffrouw achter me het goed vindt is het mij ook best, maar al ben ik maar een ouwe kerel en is er aan mij niet veel verloren, ik voel er toch verdomd weinig voor een blauwe boon tusschen mijn ribben te krijgen!"

De luitenant maakt een driftig, ongeduldig gebaar en dan: „We must leave here, at once!" snauwt hij tot den zwijgenden Engelschman, maar deze schudt het hoofd en nog dringender

spreekt de revolver de weigering. „I demand to sail away, do you hear me?" raast de luitenant nu.

„Sorry, Sir, I receive my orders only from English officers", antwoordt de onverstoorbare matroos langzaam. Nu probeert de vaandrig toch ook een duit in het zakje te gooien: „We háve orders from your officer!" hakkelt hij. Ook dit maakt geen indruk op den matroos. Hij blijft bij zijn weigering.

Al het verdere verzoeken en bevelen van den luitenant en den vaandrig is vergeefs, de Engelschman geeft niet toe.

Er moet op het fort een fel debat gehouden zijn tusschen den commandant en den Engelschen officier, die het bevel over de gelande genietroepen heeft. Een debat waarin de Nederlandsche overste de overwinning heeft behaald, want met alle kracht, die in hem is, heeft deze man, die in deze bange dagen nog het meest zijn bezinning heeft bewaard, gestreden tegen een afschuwelijk voorstel, dat de Engelschman hem heeft gedaan.

Definitieve gegevens over den stand van de gevechten aan het front zijn nog niet binnengekomen, maar de berichten, die door den telefoonwacht werden doorgegeven zijn verward en onduidelijk. Het eene bericht is in strijd met het voorgaande en een onlogische tendenz ligt aan vele ten grondslag. En nu komt deze genie-officier met een waar duivelsch plan, waartegen het rechtvaardige gevoel van den overste zich verzet, hetgeen deze den nijdigen officier, die voor hem staat ook mededeelt. Ofschoon zelf geen zeeman, zooals Leendert, weet de overste, die hier zoolang bij de zee het bevel over de bezetting van het fort heeft gevoerd, hoe de ligging van het Hollandsche land ten opzichte van den waterspiegel is en hoe kernachtig hij dit den officier ook aan het verstand wil brengen, het schijnt alsof deze den ouden en ervaren militair niet wil begrijpen.

Uit het voorstel dat de Engelschman heeft gedaan heeft de overste wel begrepen hoe ongeveer de situatie van het Nederlandsche leger op dit moment moet zijn en dat verklaart wel eenigszins de tegenstrijdigheden in de berichtgeving. Er is bekend geworden, dat de troepen in het binnenland teruggetrokken zijn op verder naar achter gelegen stellingen en daar den strijd zullen voortzetten. De overste heeft tevens uit de woorden van den Engelschman een pijnlijk beeld gekregen van het Engelsche bondgenootschap en de manier waarop dit wordt verleend.

De overste is bepaald woedend; want hij is een rechtschapen mensch, die normale opvattingen heeft van zijn plichten en die onder alle omstandigheden bevelen van hoogerhand zal opvolgen.

Uit het plan van den officier proeft de overste een afschuwelijk eigenbelang, het opofferen van anderen, van bondgenooten, voor eigen voordeel. Of is die man voor hem een krankzinnige?

Immers, wat deze wil gaan uitvoeren is waanzinnig en volkomen in strijd met alle normen van menschelijkheid, die toch ook in een oorlog niet met de voeten getreden behoeven te worden.

Is dit Engelsche vriendschap, hebben daarom zijn soldaten en hij zelf ook, gejuicht bij de komst van de geringe Engelsche hulp op dien eersten oorlogsdag? Veel begint de overste te begrijpen van den strijd in Finland en ook van het verslagen Polen. Is Engeland dan werkelijk nog steeds het „perfide Albion", dat door zijn optreden onder weerlooze vrouwen en kinderen van de boeren in Zuid-Afrika, een zwarte bladzijde schreef in de boeken der wereld- en Nederlandsche geschiedenis?

Maar, zoo dénkt de overste niet alleen, hij zégt het ook hard

en vierkant in het gezicht van den officier voor hem....

Leendert ziet vanuit zijn boot, waar ook de luitenant, de vaandrig en de matroos zich nog in bevinden, ineens de Engelschen uit het fort terugkeeren.

De officier, die met driftige snelle passen vooraan loopt, heeft een geheel bebloed hoofd, dat met een zakdoek onvolledig verbonden is. Daar begrijpt Leendert niets van.

De lange officier kijkt nog stuurscher dan eerst en gebiedt Leendert op barschen toon opnieuw terug te varen naar de „Naaldwijk".

De vaandrig begint, wanneer hij dit hoort, te klagen en zegt dat hij nu zijn leven verliezen zal, omdat ze de „Naaldwijk" in de lucht zullen laten vliegen en Leendert voelt een walging in zich opkomen tegen dit „schijtebroekerig" gedoe.

Weer worden springstoffen aan boord van de „Naaldwijk" gebracht en weer begeeft de Engelsche officier zich aan dek van het reeds half gezonken schip.

Even later keert hij vloekend terug, want er is niets gebeurd.

Eindelijk kan Leendert, nadat hij eerst de Engelsche matrozen en hun commandant bij het fort weer aan wal heeft gezet, naar zijn veerhuis terugkeeren. Daar stappen de Nederlandsche militairen over op de veerboot van Barend om weg te varen naar de Zuidzijde, waar nog enkele trawlers liggen....

In het veerhuis zitten ook de andere mannen van Leendert's veerdienst al bij elkander. Zij zijn ook den geheelen dag druk in den weer geweest en zijn nu moe en zwijgend als Leendert.

Ze vragen elkaar niets, maar weten toch wat er te vertellen zou zijn. Leendert, die in zijn ouden rieten stoel zit, stopt zijn oude pijp, die hij weer tevoorschijn heeft moeten halen, nu hij

de andere in de „Van-Renselaers-nacht" heeft verloren en rookt stil verder.

Doodmoe is hij van het vele werk, het vreeselijke werk van de laatste dagen en dat vertellen de lijnen om zijn mond en de diepe groeven in zijn voorhoofd. Rond zijn kin is een ruige stoppelbaard gegroeid. Het lijkt of hij magerder geworden is en of zijn borst niet meer zoo breed uitstaat en zijn rug niet meer zoo recht en stevig. . . .

De mannen zien het ook en kunnen zich niet voorstellen, dat in zóó weinig dagen een mensch zoo door de gebeurtenissen kan veranderen.

„Het loopt mis, mannen, het loopt mis". Leendert zegt het met doffe, moedelooze stem en wanneer Barend ook weer terug is: „Op het fort is het niet pluis, geloof ik" en dan vertelt hij aan de anderen van den bebloeden kop van den officier, die uit het fort kwam loopen, maar van zijn gedachten over sluizen en het water vertelt hij hen niets, maar instinctmatig brengt hij deze sluizengeschiedenis toch in verband met het verwonde hoofd van den Engelschman, al kan hij het waarom ook niet verklaren. Daarom vervalt Leendert weer in zijn gepeins van daareven.

Ook de andere kerels gaan niet in op de sombere veronderstelling van hun baas, al weten zij toch maar al te goed wat deze heeft bedoeld, wat mis zal loopen.

Ze hebben dat ook begrepen uit de gedragingen van de Hollandsche en Engelsche militairen hier in IJmuiden en uit de geruchten over de ontzettende gebeurtenissen die zich in het binnenland hebben voorgedaan maar die zich ook dichter bij de kust hebben afgespeeld.

Ja, het gaat misloopen.

Maar hebben ze feitelijk anders verwacht?

Gehóópt wel, ja, maar verwácht??

Maarten is het die de telkens teruggedrongen gedachten van

de anderen uitspreekt: „Laten ze zich maar overgeven. Wat moeten we verder beginnen?"

„Overgeven, wat overgeven? Zoo zijn onze jongens niet. Als jij van iemand op je donder krijgt, geef jij je dan ook direct over, of probeer je je knuisten opnieuw?" wil er een weten.

„Als ik met iemand mot heb, die me met sterkere klauwen al half krankjorem heeft geslagen, zeker, dan geef ik het op, word ik tenminste niet heelemáál kapot gemaakt!" antwoordt Maarten.

„Zoo denk ik er nou ook precies over, Maarten!" komt Leendert tusschenbeide. „Er is in ons land overal al genoeg kapot gemaakt en hoeveel zouden er al gesneuveld zijn? Voor de vrouwen en kinderen is het 't ergst. Wat kunnen die er aan doen? Moeten die arme bloedjes van kinderen ook sneuvelen omdat wij door willen gaan?

Ja, hou maar vol, dan kun je later trotsch wezen op je land, dat alleen nog maar zal bestaan uit puinhoopen en kerkhoven. Wat zullen ze in Engeland plezier hebben, als de „Perseus" met het goud aangekomen is. Neen, Maarten heeft gelijk, vind ik, groot gelijk......" Leendert zwijgt en denkt aan sluizen en water.

Nu is het gepraat pas goed begonnen in het veerhuis en in het kleine vertrek hebben de zware zeemansstemmen een doffen klank. De gesprekken houden op als de telefoon overgaat. Leendert is blijven zitten en daarom heeft Barend den haak genomen en als hij even geluisterd heeft: „Zal 't doorgeven!" zegt en wendt zich tot Leendert, die nog steeds voor zich uit zit te staren en er nu, in de avondschemering, die wat dieper gevallen is, nog slechter en afgetobder uitziet.

„Met twee booten moeten we naar het fort, Leendert, om Engelsche en Hollandsche militairen aan boord te nemen. Zullen Maarten en ik dat maar doen, dan kun jij hier wat blijven uit-

rusten, want je ziet er beroerd uit, ouwe, net of je de nieuwe aardappels niet meer halen zult!"

Maar nu springt Leendert op uit zijn stoel en met heesche stem, die angstig klinkt vraagt hij: „Gaan er Engelschen mee en springstof? Waarheen? Naar de sluizen, soms? Neen, Barend, wij gaan en laten we ieder nog maar een mannetje meenemen! Vooruit mannen, naar de booten!" Op het laatst heeft Leendert's stem de oude vastberadenheid teruggekregen en klinkt zelfs dreigend.

Leendert gaat met Maarten samen in de eene en Barend met de oude Arie in de andere motorboot en even later koersen de beide scheepjes achter elkaar in de richting van het fort.

Daar neemt Leendert weer den Engelschen officier aan boord en de tien matrozen en Barend Hollandsche militairen, die onder commando van een sergeant staan.

Kisten met springstof zijn er ook. Die zijn mee aan boord gebracht en terwijl Leendert stevig het stuurrad bedient, houdt hij de gevaarlijke lading, die dicht bij hem staat in de gaten. Binnensmonds vloekt de veerman en bidt tegelijk. Het liefst had hij die kisten beetgepakt en naar den bodem van de haven geslingerd; want waar dat goedje is volgt ergens een vernietiging.... en weer moet Leendert aan de sluizen denken. Maar deze gedachten voert hij niet uit; want zoo lang ze varen in de richting van de „Heemskerk", het logementsschip, is dat ook niet noodig. Ook Barend vaart in dezelfde richting.

Leendert krijgt bevel langszij de „J. P. Coen" te varen, die voortgetrokken wordt door den sleper „Atjeh" en door een mijnenveger.

Als het groote schip stil ligt gaan de Engelschen aan boord van den oceaanreus, terwijl aan den anderen kant ook de Hollanders uit de boot van Barend op de „Coen" overstappen.

De schemering is nog dieper gedaald en werpt over dit

gebeuren, hier op het donkere water, een onheilspellend waas van geheimzinnigheid. Uit de verte, meer uit het Noorden, klinkt door dit waas plotseling het geluid van een enorme explosie, onmiddellijk gevolgd door een tweede. Ook van den Oostkant dreunt het zware geluid van ontplofte springstoffen door.

Wilde geluiden in een halfdonkere raadselachtigheid....

Leendert krimpt ineen als hij dit hoort. Het lijkt hem, of zijn hart van deze zware dreunen blijft stilstaan en hij heeft een dringend gevoel om te schreeuwen, luid te gillen, maar hij doet het niet, hij kán het niet; een vreemde ontzetting heeft hem aangegrepen. De sluizen.... het water?

Zijn nu de sluizen vernietigd? Zoekt nu reeds het water zijn weg? Leendert verricht de werkzaamheden, die hem worden opgedragen automatisch.

Wat is er gebeurd in deze bange schemering? Welke verwoestingen hebben de springstoffen aangericht??

IX

„DUIN-IN!"

IN „Zeemansrust" zitten de vluchtelingen, die niet met de trawlers meekonden, verslagen bijeen om de tafels. In de gelagkamer is het donkerder geworden, maar nog zijn de Engelsche soldaten niet teruggekeerd. In de keuken heeft de vrouw van Arie het avondeten al klaar, toch nog klaar gekregen, ondanks de consternatie, die in den middag onder haar dak heeft geheerscht. Maar plichten moeten doorgaan en een vrouw heeft ook haar plichten. Misschien is ze ook met de bereiding van het avondeten begonnen, omdat deze werkzaamheid haar gedachten afleidt en iets van alledag terug brengt; want het gebeurde van vanmiddag heeft haar toch erger aangegrepen dan ze zichzelf bekennen wil.

Kwamen nu die Engelschen maar gauw, anders wordt alles weer koud en opgewarmd eten smaakt lang niet zoo goed.

Als ze de aardappels afgiet, schrikt ze op van een hevigen knal, die uit de verte dreunt, waardoor de dampende pan bijna uit haar handen schiet. Direct daarop klinkt weer een luide ontploffing, nu wat dichterbij, maar er wordt geen luchtalarm gegeven, dus zullen het wel geen bombardementen zijn.

De explosies zijn in de gelagkamer ook gehoord en de al nerveuze menschen, die hier in het halfduister bij elkaar zitten, schrikken er van en voelen de groote angst van straks weer over zich komen. De wijzers van de klok boven het buffet

gaan langzaam naar vijf uur en dat is anders meestal den tijd, waarop de Engelsche genie-menschen „Zeemansrust" binnenkomen, tenminste een gedeelte van het aantal ingekwartierden, tegelijk kunnen ze hun dienst niet verlaten.

Arie staat achter het buffet en leunt op de ellebogen, terwijl hij naar buiten kijkt, waar het aan den duinenkant nu rustig is en niets meer aan de kade-zijde verraadt van de opgewonden drukte, die er enkele uren geleden nog volop heerschte.

Arie is moe geworden en daarom rust hij hier wat uit op de armen. In de gelagkamer voor hem zit de jammerlijke groep achtergeblevenen, die er uit zien of ze alle hoop verloren hebben. De verwarde haren van de vrouwen zijn in strijd met de dure kleeren die ze dragen en onophoudelijk rooken de mannen sigaren. Arie heeft ook al zijn sigaretten reeds verkocht en nu hangt er een zware rook in de gelagkamer en overal is er rommel van papier en asch, peukjes en touw.

„Zeemansrust" is niet langer „kraek en kraek" zindelijk meer, maar dezen keer ergert Arie zich daar niet over, hij vraagt zich af, wat hij met al deze menschen moet beginnen.

Ook de knallen, die zoo juist in de verte daverden geven hem te denken, want vliegtuigen heeft hij niet gehoord. Zouden er trawlers met vluchtelingen op mijnen geloopen zijn?

Hoe vreemd is deze avond, hoe angstig vreemd. Bijna zou Arie het gejaag in den middag terugwenschen. Nu in deze doffe, droeve stilte, lijkt het of er iets dreigends in de lucht hangt, veel erger, dan op dien eersten morgen, toen de eerste vliegtuigen hier verschenen. Arie voelt het, maar dan bedenkt hij, dat dit gevoel wel ontstaan zal zijn uit de vele ongewone en opgewonden tooneelen, die zich dezen dag in zijn café hebben afgespeeld. Maar hoe hij ook voor zijn onrust een verklaring tracht te vinden, de gewaarwording blijft en dat geeft zelfs aan den rustigen kastelein van „Zeemansrust" een ongekend gevoel

van zenuwachtigheid. Daar ergert hij zich over, maar voor de aanwezigen blijft hij zoo achter zijn buffet een toonbeeld van onaandoenlijke rust en wilskracht.

Opeens beukt heel vlakbij met enorm geweld een vreeselijke ontploffing!!!

Een krachtige, plotse luchtdruk duwt onder luid gerinkel een ruit in en de groote ramen van de gelagkamer trillen van dit groote geweld, dat in de onmiddellijke nabijheid onverwacht dreunt.

Onbeschrijfelijke ontsteltenis......

Arie is van achter zijn buffet naar de deur gehold, maar die wordt vóór hij er is met een krachtigen zwaai opengesmeten en enkele Hollandsche soldaten stormen met hevig ontstelde gezichten de gelagkamer binnen en geven het bevel onmiddellijk naar de duinen te vluchten.

Arie is ook erg geschrokken en vóór hij kan vragen wat er aan de hand is, klinken vlakbij weer eenige luide knallen. Dat geluid komt uit de visschershaven.

De soldaten schreeuwen te vluchten......

„Vlucht naar de duinen.... Vlucht.... De Engelschen zullen het fort en de sluizen in de lucht laten vliegen.... Vlucht!!!.... Heel IJmuiden gaat er aan!! De hoogovens worden ook opgeblazen!!!"

Dan rennen ze weer wild weg en loopen in hun haast enkele stoelen om. De deur blijft wijd-open staan. Zij zijn hard weggehold om anderen de verschrikkelijke mare te verkondigen, om anderen te vertellen het veege lijf te redden, te vertellen, dat geheel IJmuiden vernietigd zal worden onder de gigantische slagen van explosieve krachten. In de haven zijn de dokken tot zinken gebracht en ook enkele kolenaken en sleepbootjes.

Verderop klinkt andermaal een zware ontploffing, die uit de richting van de pieren komt.

Dit dus heeft Arie gevoeld. Nu komt het leed diréct over IJmuiden.

God, God.... de hoogovens in de lucht met hun grooten gashouder en het fort met al zijn opgeslagen munitie en de sluizen, de sluizen......

Welk een ramp gaat ons nu treffen....?

Even heeft Arie van Kniertje zich op een stoel laten neervallen. In de gelagkamer hebben de menschen het verschrikkelijke nieuws ook vernomen. Al hun angsten van straks, al hun vertwijfeling en panische vlucht zijn nu slechts nietig vergeleken bij de verbijstering, die hen nu heeft aangegrepen.

Het lijkt of de wereld vergaat.

Vrouwen vallen flauw en worden door mannen opgebeurd en weggedragen, weg.... weg.... verder, verder.... de duinen in.... verder, steeds maar verder, naar het open veld onder de bloote hemel. Koffers worden achtergelaten en dekens meegesjouwd.

Arie heeft zijn bezinning teruggekregen, springt op van zijn stoel en holt naar de keuken.

Maar zijn vrouw is daar niet. Ze is naar boven gerend en daar vindt hij haar weenend wat lijfgoed bij elkaar pakken en wat dekens ineen knoopen. Zijn dochters huilen ook en wringen radeloos de handen. Wat eten wordt ingepakt.... „Moeten wij ook vluchten?" vraagt Arie.

„Wat denk jij dan? Heb je niet gehoord, wat de soldaten hebben verteld...... oh...... Arie, heel IJmui-en gaat er aan!!"

„Als het maar waar is wat ze vertellen" aarzelt Arie nu „Nou begrijp ik waarom die Engelschen vanavond niet zijn komen eten. Ze zijn alles aan het vernielen. God, ja, ze leggen IJmuiden plat. Mooie hulp, die honderdvijftig stumperds. Nou gaat alles mis, met allemaal. Waren ze, verdomme, maar daar ginder

gebleven!!!" en driftig wijst Arie in de richting van de zee.

De kasten worden afgesloten en de deuren gegrendeld.

Nu zijn Arie met zijn vrouw en kinderen een zielig troepje. Nu zijn ze zelf vluchtelingen en laten alles achter om het eigen leven te redden.

Ieder oogenblik kan het hevigste tumult, wat alles nog in vernietigingskracht zal overtreffen, in IJmuiden losbarsten.

Alles zal ineenstorten. De huizen, de gebouwen, de fabrieken, ook de vuurtoren en ook.... „Zeemansrust"!! De soldaten hebben het toch verteld.

Arie kijkt nog eens achterom en werpt een laatsten blik op zijn „Zeemansrust", waar hij zich zoo gelukkig voelde. Hij denkt aan de schilderingen, die hij ook moet achterlaten, de schilderingen van Eden!

Dan legt hij plotseling zijn bundeltje goed voor zich neer op den grond en holt ineens terug naar zijn café. Het geroep van zijn vrouw en dochters kan hem niet weerhouden.

Maar enkele minuten later is hij weer bij hen terug en heeft het windmetertje en een foto van den trawler, waarop hij zoolang schipper is geweest, meegenomen.

Nu loopen ze snel voort en sluiten zich aan bij den grooten stoet van andere vluchtelingen, die zonder verband en met groote haast voortgaan „duin-in".

Arie kan niet gelooven dat het ontzettende wat de soldaten zijn komen vertellen, over IJmuiden komen kan. Hoe gauw immers wordt in deze dagen een gerucht verspreid en hoe graag gelooven opgeschrikte menschen daaraan. Waar blijven nu toch de knallen, die komen zullen....? Maar.... het dok dan en de gezonken schepen in de haven??

De vreeselijke mare is door IJmuiden gegaan.

Een panische schrik is teweeggebracht en heeft duizenden

en duizenden in het oude en nieuwe gedeelte van de stad, aangegrepen. In alle straten dringen drommen vluchtelingen gepakt en gezakt met haastig bij elkaar gezochte dingen zich voort. Groot is de haast waarmee ze voortgaan, de drommen, naar de duinen, weg uit de gevaarlijke zône.

Het fort gaat de lucht in en de hoogovens en de sluizen. Het is van mond tot mond gegaan. Weg gerend zijn ze allen, ramen en deuren openlatend, alles achterlatend, zooveel liefs, zooveel waar dierbare herinneringen en gelukkige en vredige momenten aan verbonden zijn.

Maar nu telt het eigen leven het meest en het leven van de kinderen. Denken kunnen ze niet.... ze vluchten zonder gedachten, wild dooreen en dringen zich voor anderen, pakken en koffers, die hun snelheid belemmeren, maar die ze eerst nog mee wilden sjouwen, gooien ze zoo maar neer om vlugger, vlugger voort te kunnen.

Die auto's bezitten hebben nog zooveel mogelijk meegenomen en tusschen den rommel van huisraad en haastig gepakte koffers zitten de ontstelde familieleden.

Het kleine auto'tje van Levertsen bijvoorbeeld, waarin amper vijf man kunnen plaats nemen, puilt bijna uit. Acht groote menschen zitten er in opgepakt, als haringen, die Levertsen, de visch-groothandelaar, zooveel in zijn leven heeft verkocht. Links en rechts van hem drukken stijf de lichamen van zijn twee kinderen tegen hem aan en achterin zit zijn oude moeder, die is de zeventig al gepasseerd, geperst tusschen zijn vrouw en haar broer en op den bodem van het wagentje de broer van Levertsen en diens zoontje.

En dan zijn overal nog pakken en koffers in de kleine ruimte geperst. Levertsen heeft het stuur. Waar moeten ze nu heen? Geen doorkomen aan door de verwarde, gehaaste drukte op de straat en op het plein. Maar dan hebben zijn voeten toch

den starter kunnen vinden en juist als hij wil overschakelen holt er een vrouw met verwarde haren en wijd-open angstige oogen naar het autotje. Ze draagt een klein kind, stevig ingebakerd in de armen en als ze bij het wagentje van Levertsen gekomen is, reikt ze het schreeuwend wicht door het open raampje naar binnen, terwijl zij smeekend uitroept: „Oh.... neem ook mijn kindje mee, neem het toch mee.... breng het in veiligheid!"

Binnen in de auto wint de ontroering het van de angst.... Dát is moederliefde. Veel mooier, veel sprekender, dan boeken kunnen beschrijven. Maar het gaat niet, nog geen kleiner pakketje, dan het levende, wat de vrouw angstig voor zich uit houdt, kan er zelfs bij.

Snikkend begrijpt de vrouw ook, dat het niet gaat en dat Levertsen natuurlijk ook het eerst aan zijn kinderen en familie moet denken. Als de oude moeder zegt, dat het kindje in haar plaats wel mee kan en dat, als haar ook iets zou overkomen, daar toch niet veel aan verbeurd is, wil de vrouw daar niet van hooren.... Ze lijkt nu ineens veel kalmer.... een bijna heilige berusting teekent zich af op het bleeke gelaat. Dan holt ze ineens weer verder in de richting waarin we allen gaan....

Klaas Groen heeft het groote rumoer op de straat, waarin de school gelegen is ook gehoord en als hij in de deur van zijn keuken staat, de houten keuken, die op de vroegere speelplaats is gebouwd, ziet hij menschen voorbij loopen, snel en gehaast. Mannen en vrouwen met kinderen, met pakken en koffers, op fietsen en in auto's.

Wat gebeurt daar. Wat is er aan de hand?

In zijn besmeurde kokskleeren en met de platte muts op, rent hij naar de straat en laat het eten, dat hij voor de mannen in

het fort, die straks zullen komen, klaar maakt, in den steek. De eerste de beste houdt hij staande: „Wat is er aan de hand, Gé ....wat gaat er gebeuren?" schreeuwt hij een man toe, dien hij kent. Gé blijft even staan en haastig vertelt hij het van de hoogovens, van de sluizen, van het fort, en van de vernietiging, die IJmuiden dreigt.

„Zijn ze nou heelemaal gek geworden?" roept Klaas uit.

„Soldaten hebben het overal al verteld!" roept Gé nog en haast zich dan weer weg.

Een oogenblik staat Klaas te duizelen daar midden op straat en wordt opzij gestooten door de voorthollende, jammerende menschen. Maar dan heeft hij zich weer in toom en nu dringt hij zich dwars tegen den stroom menschen in, botst hier en daar tegen de beladen vluchtelingen, die hoog opgepakte karren en kinderwagens voortduwen. Met de ellebogen baant hij zich een weg door de drommen IJmuidenaren. Hij hijgt en zweet.

Op zijn klompen rent hij door straten verderop, waar de huizen al allemaal verlaten zijn. Het geluid van de klompen klinkt hol door de doodsche straten. Deuren en ramen ziet hij in het voorbijsnellen wijd open staan en een paar maal struikelt hij over achtergelaten bagage op de stoepen.

Een hondje is met hem meegehold.

Het beest is ook angstig; het blaft klagend, want de baas is weg en heeft zich niet om hem bekommerd. Nu holt het dier met Klaas mee. Man en hond rennen wat ze kunnen door de stilte van dit verlaten gedeelte van IJmuiden....

Dan zijn ze aangekomen bij Klaas' klein huisje.

Hij holt naar binnen: „Marie!!!.... Marijke!!". Zijn vertwijfelde roep klinkt koud door de vertrekjes van zijn woning: „Marie.... Marie, Marijke!" Klaas gilt zoo luid, dat zijn stem er van overslaat en de hond, die achter hem aan mee de trappen op en af is gerend, begint te janken. Klaas geeft het dier een

trap zoodat het nog harder jankt, maar toch blijft het hem volgen op zijn radeloozen tocht door de kamers. Zijn beide meisjes zijn weg. Ze zijn dus ook al gevlucht. Dan rent hij weer naar buiten, nu ook in de richting, waarin hij nog steeds de menschen ziet gaan. Voorbij het kleine kerkje, dat zijn spits torentje in de avonddonkerte omhoog steekt, voorbij het verzekeringsgebouw, holt hij en eindelijk komt hij uit in het „Heerenbosch", waar de duisternis om de boomen is gedaald en overal geluiden van menschenstemmen en gehuil van kinderen zijn oor treffen.

Klaas denkt niet langer meer aan plicht, aan de school of aan zijn keuken. Radeloos is hij beginnen te zoeken tusschen de jammerende menschen, die hier overal neerzitten en liggen tusschen de boomen, naar zijn vrouw en dochtertje, naar Marie en Marijke!! En het wonder gebeurd!

Tusschen deze chaotische verwarring en panische schrik, temidden van al de gevluchten, vindt Klaas zijn Marie en Marijke terug.

„Klaas!!"

„Pappie, pappie!"

Hij laat zich op de knieën in het zachte duinzand bij hen neervallen en neemt ze allebei tegelijk in zijn armen, drukt ze tegen zich aan, vol bescherming en onuitgesproken liefde.

Dan keert de rust weer in hem terug.

„Zoo, zoo is het goed" denkt hij „wij drieën!" Maar het zijn er vier geworden; want Marijke heeft in de donkerte vriendschap gesloten met het hondje, dat nu kwispelstaart en uitgelaten de kleine handjes likt.

Na een tijdje zegt Klaas: „We kunnen hier niet blijven!"

„We moeten wel" zegt Marie zacht met moede stem „we

moeten, Klaas, want hier is het veilig hebben de soldaten gezegd!"

„Kom" zegt Klaas resoluut „Kom, laat ons naar huis teruggaan, we kunnen hier den nacht toch niet doorbrengen" en hij staat op.

„Nee, nee, Klaas, niet teruggaan.... IJmuiden gaat er aan!"

„Ben je bedonderd?", vraagt hij ruw, „dat is toch onmogelijk en dat kleine huisje van ons zal heusch wel blijven staan!"

Klaas vloekt en smeekt en tracht Marie te overtuigen. Als hem dit eindelijk lukt keeren ze terug.

Maar bij den rand van „het duin" van het „Heerenbosch" gekomen houden soldaten hen tegen: „Terug, blijf in de duinen!" gebieden ze en bemerken niet eens dat het Klaas, de kok, is die voor hen staat.

Nu begint deze toch zelf ook te gelooven dat er iets van waar is, wat de menschen hem en Marie hebben verteld.

Ze gaan terug en zoeken een beschut plekje in een duinpan, maken daar voor Marijke een bedje en bakeren het kleine meisje in een deken.

Marijke houdt het warme hondenlijf tegen zich aangedrukt en zoo valt het kind in slaap. Klaas en Marie waken en wachten op de ontploffingen, die Marijke weer zullen wakker schrikken en IJmuiden zullen vernietigen......

X.

STORMSEIN NEER!

GELATEN wacht Leendert in zijn motorboot op verdere bevelen, die komen zullen.

„De Atjeh" en de mijnenveger sleepen de „J. P. Coen" in de richting van den uitgang, bij de punt van de pieren. Langszij vaart Leendert mee en nu houdt Maarten het stuurrad.

Opeens hooren ze aan den kadekant het geroep: „Wait, wait!" Ze zien een man, die zijn jasje uittrekt, dan in het water duikt en naar hun bootje zwemt.

Als de man vlakbij is trekken Leendert en Maarten hem aan dek. Het mannetje is drijfnat en staat bibberend voor de twee zeelui. „Wat moet jij?" vraagt Leendert met ruwe stem.

„Oh. . . ." hijgt het mannetje „Oh, spreekt U Hollandsch. Ik wil mee met die groote boot. . . . Zal U veel geld betalen. Ik wil daarmee naar Engeland!" en hij wijst naar de hooge „Coen".

„Zal je niet erg glad zitten, vader" komt Maarten tusschenbeide. „Die boot daar, zie je, dat is de „Coen" en die gaat niet verder dan de pieren, daar laten ze hem zinken!"

Als het mannetje te keer blijft gaan, neemt Maarten hem op en duwt hem in het vooronder: „Blijf daar maar wat uitblazen" gromt hij „Hier, aan dek zul je maar kou vattten!"

Als de „Coen" even later ter hoogte van den strekdam gekomen is, nadert een vliegtuig, dat ineens uit zijn machine-

geweren naar beneden begint te paffen en tegelijk drie mijnen uitwerpt. Een daarvan treft de Noordpier en ontploft met een daverenden knal, maar de tweede en de derde vallen buiten de pier in het water. Voor den zooveelsten keer is het afweergeschut aan het woord en verdwijnt het vliegtuig weer in de schemering, maar niet voor lang, want even later keert het weer terug en begint opnieuw de mitrailleurbeschieting en worden dezen keer enkele bommen uitgeworpen die in het water tot ontploffing komen.

Leendert en Maarten hebben zich plat op dek geworpen en dekking gezocht tegen de gierende kogels, die door de lucht schieten en uit het vooronder hooren ze het luide schreeuwen van het mannetje, dat ze aan boord getrokken hebben.

Onder deze aanvallen uit de lucht wordt de „Coen" verder voortgesleept en als het vliegtuig eindelijk verdwenen is ligt de oceaanreus „slaagsch" tusschen de pieren.

Wanneer de Engelsche officier aan boord van Leendert's bootje terugkomt beveelt hij den veerman door de kleine opening, die nog tusschen de „Coen" en de pier is vrijgebleven, naar buiten te varen, de zee op.

Leendert beseft heel goed het gevaar, dat er aan de gevolggeving aan dit bevel verbonden is, maar hij gehoorzaamt, ook al weet hij, dat er buiten mijnen zijn, die door het vliegtuig zoojuist werden uitgeworpen.

In stilte heeft hij toch ook wel eenige bewondering voor dezen Engelschman, die onder alle gebeurtenissen zoo onverstoorbaar blijft.

Voor ze „buiten" zijn keert het vliegtuig terug en schiet opnieuw een kogelregen naar beneden.

Op zee, waar het scheepje heviger begint te dansen, zien ze

op een flinken afstand het groote gevaarte tusschen de koppen van de pieren liggen.

Even later ontploft op het voorschip van de „Coen" de springstof, direct gevolgd door een tweede explosie in het middenschip en daarna een derde in het achterschip.

Het vliegtuig is verdwenen.

De mannen op de „Atjeh", op den mijnenveger en aan boord van de scheepjes van Leendert en Maarten en van Barend en Arie, zien hoe het groote, trotsche schip zwaar slagzij maakt, maar daarna zich nog eens recht richt, voor het laatst groot en fier.... en dan zinkt het, dieper en dieper in het water weg. In vijftien minuten is het gebeurd.

Het is elf uur in den avond. Nu is de haven bijna geheel versperd.

Als de „Coen" is gezonken praaien buiten de mijnenveger en de „Atjeh" elkaar en stapt de bemanning van den mijnenveger op de sleepboot over. Daarna wordt ook nog de mijnenveger tot zinken gebracht.

Bij het fort worden de Engelschen en Hollanders weer aan wal gezet.

* * *

In het veerhuis zitten Leendert en Barend, Maarten, Arie, Dirk en Gert.

Veel vreeselijke dingen hebben de mannen meegemaakt en heel veel leed van nabij gezien.

Ze zijn stil.

Gert heeft het verteld: „Nederland heeft gecapituleerd!" en daarom zwijgen de mannen; ze zijn er toch van onder den indruk geraakt. Maarten zegt: „Goddank", maar uit de oude oogen van Arie glippen twee tranen over het verweerde gezicht, die hij vlug wegveegt.

„Hoe is het met de sluizen?" wil Leendert alleen weten. Dirk vertelt: „De Engelschen hebben de electrische centrale van de middensluis in de lucht laten vliegen!"

„Ik heb hooren vertellen" zegt Gert, „dat de Engelschen de groote schutdeuren van de Noordersluis ook wilden opblazen. Toen moeten de Hollanders het toch te bar hebben gevonden en zijn met de Engelschen slaags geraakt. Als ze daar dus gevochten hebben, hebben onze jongens daardoor het vernielen van de sluisdeuren kunnen verhinderen. Er wordt ook verteld, dat er nog een Engelschman is neergeschoten en in de sluis gestort. Hoe vindt je dat van bondgenooten!?"

„Het fort wilden ze ook in de lucht laten springen" zegt Arie, „Toen Barend en ik de Hollanders aan wal hadden gezet was de rest van de fortbezetting 'm al gesmeerd, maar toch moeten ze het lont, dat al brandde, hebben uitgetrapt."

„Dat komt uit" vult Gert aan. „Het lont was al aangestoken, maar iemand moet het op het laatste oogenblik hebben uitgedaan, anders was het fort er nu niet meer. Ik heb zelf een paar soldaten van de bezetting naar den anderen kant van de haven gebracht. Daar waren de dokken ook al gezonken. Maar er wordt overal zooveel verteld en wat er nu allemaal van waar is, dat weet ik ook niet!"

Dirk vertelt, dat in IJmuiden de menschen naar de duinen gevlucht zijn. Maar Leendert luistert niet verder, hij zucht diep en voelt zich onnoemelijk bevrijd van een zwaren last: „Als onze jongens dat daar bij de sluis hebben opgeknapt", zegt hij, „dan mogen we ze dankbaar zijn en duizenden en duizenden met ons" en nu vertelt Leendert aan zijn mannen wat er gebeurd zou zijn indien het den Engelschen gelukt zou zijn de sluizen te vernietigen. „Ik geloof ook" zegt hij „zeker weet ik het natuurlijk niet, want toen het gebeurd moet zijn zat ik in

mijn bootje, dat de ouwe overste van het fort deze ramp heeft tegengehouden!"

„Dat waren dus de knallen, die we gehoord hebben" zegt Barend. „Dat was natuurlijk het geluid van de centrale, die de lucht in vloog".

„Ja", slist Arie „en de pompinstallaties bij de hoogovens hebben ze ook opgeblazen".

„Dus Holland heeft gecapituleerd, ondanks de Engelsche hulp, die hier zoo fraai de boel heeft komen kapotdonderen. Ik durf wedden, dat de heeren 'm nou al gesmeerd zijn", schampert Dirk, maar de anderen gaan daar niet op in, ze kunnen zich nu nog onmogelijk een beeld vormen van alles wat er de laatste uren is gebeurd, ze weten alleen, dat Nederland zich heeft overgegeven en vragen zich af welke gevolgen dit mee zal brengen.

„Verdomme, Leendert" vraagt Maarten opeens „Zou dat schreeuwerige mannetje, dat we in het vooronder hebben gestopt daar nog steeds in zitten?"

„Da's waar ook, die was ik ook heelemaal vergeten!" roept Leendert uit en holt dan, gevolgd door Maarten naar buiten, maar als ze het bootje doorzoeken, bemerken ze dat de vogel al gevlogen is.

Op het voetbalterrein „Stormvogels" en overal in de duinen in de omgeving van het verlaten IJmuiden hebben de vluchtelingen in spanning gewacht op de ontploffingen, die voorspeld werden, maar er is niets gebeurd.

Wel hebben uit de verte bij de zee zeer harde knallen geklonken en schieten van afweergeschut, maar verder niets.

In het „Heerenbosch" en overal in de duinen zit het vol gevluchte menschen, allen te wachten op het vreeselijke.

Hoe tergend en opwindend is dit wachtten in de donkerte van den laten avond. Er zijn er, die alles in gereedheid hebben

gebracht om den nacht in open lucht door te brengen. Wat een geluk, dat het lente is en dat het weer zoo goed blijft.

Ook op de wegen, die naar Driehuis en Velsen-Oost leiden zijn vluchtelingen getrokken en hebben daar een onderkomen gevonden bij de menschen, die hier veiliger wonen. Die hebben bedden gemaakt van divans en kermisbedden op den grond en koffie gezet en brood klaargemaakt, de heilige plicht van naastenliefde beoefend. Daar heeft ook de jonge moeder met haar baby een beschermend onderdak gevonden. Het kindje slaapt nu en de moeder lacht met stralende oogen vol dankbaarheid, haar lieve beschermster toe.

Op het vlakke voetbalveld zegt Arie van Kniertje: „Er komt niks van die ontploffingen. Kom moeder, laat ons maar teruggaan; die Engelschen zijn er toch al lang en breed van door!" Dat zegt hij omdat er een nieuw gerucht door de duinen is gegaan, dat heeft verteld dat Nederland gecapituleerd heeft, maar de op den duingrond liggende en zittende menschen gelooven het niet, niemand gelooft het, het kan wel een truc zijn, vinden ze.

Levertsen is alsmaar met zijn auto'tje doorgereden en is eindelijk een heel eind in den polder blijven steken. Hier zullen ze toch wel veilig zijn.

Daar staan ze nu en weten niet wat verder te doen.

De oude moeder van den vischhandelaar schiet, ondanks alles in een lach en zegt snikkend: „Hier zijne me nou, vriezen we dood, dan vriezen we dood!"

Dat brengt toch wat vroolijkheid, ze knappen er van op en het brengt de zenuwen wat tot bedaren. Nu zien ze toch ook het dwaze van de situatie in; ze hadden toch ook in den kelder van hun huis kunnen gaan zitten! Maar ja, als iedereen overstuur is, word je daardoor zelf ook aangegrepen.

„Zullen we maar weer teruggaan" vraagt Levertsen „hier is het toch ook niks gedaan?"

En op den terugweg hooren zij wat ze eerst niet wilden gelooven:

„Nederland heeft gecapituleerd!"

Om tien uur 's-avonds loopen manschappen van de marechaussee de duinen in en verkondigen overal: „Nederland heeft gecapituleerd, Nederland heeft gecapituleerd, ga terug naar jullie huizen.... Hier is de oorlog afgeloopen!"

Eerst worden ze niet geloofd door de overspannen vluchtelingen, maar dan begint toch langzaam, eerst enkelen, later meer en meer, de terugtocht naar IJmuiden. Terug naar de huizen, die onbeschadigd worden teruggevonden. Een vreeselijke nachtmerrie is voorbij.... maar.... Nederland heeft gecapituleerd!

De baby slaapt door en Kooistra's vrouw en de jonge moeder zitten bij de tafel en dan hooren ze het door de radio:

„Nederland heeft gecapituleerd!"

„Goddank" zucht de jonge vrouw en begint te snikken.

„Gode zij dank" zegt de vrouw van Kooistra en wrijft zacht over de haren van de vluchtelinge, die bij haar is binnengekomen: „Nu zal er veel leed bespaard kunnen worden", en zij denkt aan haar man, die nu wel weer gauw bij haar zal terugkeeren. Ook de jonge moeder hoopt op den terugkeer van haar man, die als soldaat ook ergens zijn plicht heeft moeten doen....

Reeder De Bruin is ook onder den indruk gekomen van het bericht door de radio, dat de strijd is geëindigd en dat Nederland de wapens heeft neergelegd.

Voor hem heeft dit nieuws nog een heel andere beteekenis.

De Bruin denkt aan zijn schepen, die nu in Engeland zijn en vraagt zich af, wat een reederij zonder booten beteekent.

De vrouw van Leendert schrikt als haar man heel laat nog voor haar staat en zij juist klaar gekomen is met het verwijderen van de sporen, die herinnerden aan de vlucht met haar dochters naar de duinen. Zij schrikt er van, zooals haar Leendert eruit ziet.... ouder.... ruiger.

Maar dan pakt ze hem beet bij de schouders, oh, wat een angst heeft ze voor hem uitgestaan, en zoent hem op de harde stoppelbaard.... „We zijn gecapituleerd" zegt ze.

„Zoo is het" zegt hij, „zoo is het!"

Arie is weer terug in „Zeemansrust". Terug in de gelagkamer met de schilderingen van de zee en dit feit doet hem gauw de angstige vlucht vergeten, want nu zal er weer echt „rust" in zijn café en in zijn woning zijn en nooit meer zal hij zijn „arm zoodje" in den steek laten, zoo besluit hij en gaat naar boven. Morgen, morgen zal de boel beneden weer worden schoongemaakt. Alvorens Arie van Kniertje van de vermoeienissen in slaap valt neemt hij zich dit vast voor.

Klaas, Marie en Marijke en het hondje hebben het kleine huisje teruggevonden en zoo zal het spoedig waar zijn wat Marie op een avond tegen haar man zei: „Het zal wel weer voor elkaar komen, dan worden we weer gelukkig, zoo met ons drietjes". Maar dezen avond gaat Klaas toch nog terug naar de school, waar de andere kameraden zijn. Morgen is alles weer anders en dan......

Ansje Borgerdijk, de secretaresse van De Bruin, is ook weer terug van haar vlucht en nu denkt ze aan Dirk. Haar eigen

leed voelt ze niet en de vlucht is ze al weer vergeten, maar Dirk.... Dirk? Nu de oorlog in ons land afgeloopen is, nu zal haar Dirk wel weer gauw terugkeeren. Als Dirk nu maar niet...... Oh, dat zou ze niet kunnen verdragen, ze zou het niet kunnen uithouden als haar Dirk niet meer terug zou kunnen keeren. Als je werkelijk van iemand houdt, werkelijk echt innig liefhebt, dan moet je toch voelen of die terugkeert. Ze heeft zooveel met haar gedachten bij Dirk vertoefd, zoo hevig naar hem verlangd en nu voelt ze, ja, haar Dirk zal terugkeeren.

Na een bange avond in de duinen klinkt voor Ansje het capitulatie-bericht als een bevrijdingslied.

Een storm, een hevige storm, die veel vernielde en heel veel leed heeft gebracht, is uitgewoed.

De wind is gaan liggen en er is weer rust gekomen. Die rust ademt in den lentemorgen, die na een bangen dag, opnieuw gekomen is.

Lente bij de zee en in de duinen. Lente bij de kaden en in de havens van IJmuiden, die nog de wonden van den vreemden storm toonen.

De meeuwen zweven door de lucht, nu het stormgeloei ten einde is en krijschen hun schor lied.

Maar de havens zijn verlaten, geen trawlers en loggers deinen langs de kanten. De golven spelen rond het groote wrak bij de pieren en hier en daar steken masten en pijpen van gezonken schepen boven het water uit. De dokken zijn ook in de diepte verdwenen en ook het kleine kottertje van De Koning.

Dezen volgenden morgen is Arie van Kniertje in „Zeemansrust" al weer druk in den weer om orde te scheppen in den chaos van de gelagkamer, om de sporen uit te wisschen, die herinneren aan de bange dagen, die nu voorbij zijn.

Hij heeft de gele stofjas aan en de platte zeemanspet op en

hij werkt heel vroeg al, nu iedereen nog in diepen slaap ligt, na de doorgestane emoties van de vlucht naar de duinen.

De Engelsche soldaten zijn niet meer bij Arie teruggekeerd, die zijn misschien, zooals Arie gisteren al zei: „'m gesmeerd!"

Mooi is zoo'n lentemorgen bij de duinen.

Arie kijkt op van het poetsen en bij het raam, dat wijd open de frissche lucht binnenlaat, ademt hij met volle teugen de reine lucht op en zucht heel diep. Maar dit is een zucht van bevrijding.

Maar daar hoort hij iets. Wat is dat? Dat, ja, dat lijkt wel gekreun, gekreun van een mensch, die pijn lijdt. Het geluid komt van dichtbij, vlakbij het venster waarvoor Arie staat. Hij buigt zich naar buiten en tot zijn groote ontsteltenis, ziet hij daar, bijna vlak voor zijn voeten twee mannen half over elkaar heen liggen in een grooten rooden plas bloed, die Arie verraadt, dat zich hier iets ergs heeft afgespeeld. Hij snelt naar buiten en daar, bij de op den grond liggende mannen, overziet hij in een oogopslag het vreeselijke van de situatie. Hij ontdekt, dat de mannen zich de polsen hebben doorgesneden.

De man, die boven den ander ligt kreunt nog. Arie bukt zich over hem heen: „God.... wat hebben jullie nou gedaan, stommelingen ....Mijn God ....Ik zal direct een dokter halen...."

Dan opent de stervende man kreunend de oogen, die Arie glazig aanzien, een blik om nimmer te vergeten, zoo aangrijpend, zoo vol leed en smart en ook vol doodelijke berusting en zegt: „D....d....dat is niet ....meer ....noodig....; ik ben zelf.... dokter...., het zal wel gauw af..ge..loo..pen zijn....!" Maar Arie loopt snel naar binnen en stormt naar boven, waar hij zijn dochter wekt, die hij in een paar woorden van zijn afschuwelijke ontdekking verhaalt en naar den geneeskundigen dienst zendt: „Gauw, haast je, vlug. Zeg, dat het gaat om iemand, die stervende is.... vlug!"

Daarna rent hij weer naar buiten en vindt de heldere lentemorgen nu verschrikkelijk, nu hij zulk een vreeselijk duidelijk licht werpt op de twee stervende mannen en hun waanzinnige daad. Arie probeert de mannen wat te verbinden, maar hij weet niet hoe hij hier helpen moet. De onderste man begint te reutelen. Dit vindt de zeerob, die van de natuur houdt, verschrikkelijk. Hoe kan een mensch zich zelf zoo iets aandoen?

Even later komt de auto van den G.G.D. aangereden en worden de zieltogende mannen zoo snel als maar eenigszins mogelijk is naar het Antonius-ziekenhuis vervoerd.

Een paar uur later verneemt Arie, dat een van de twee mannen misschien nog in leven gehouden zal kunnen worden, na vijf bloedtransfusies, maar dat de andere reeds bij aankomst in het ziekenhuis was gestorven.

In de gelagkamer wordt hem ook verteld dat verderop langs den duinrand nog een doode man werd gevonden, met een schot door het hoofd.

Van deze gebeurtenis is Arie stil geworden. Zoo slecht kan het in het bestaan van 'n mensch toch niet gaan, dat men zich van het leven beroofd. Weten die menschen dan niet hoe mooi de zon vanmorgen is opgegaan, hoe alles toch eigenlijk mooi is en dat alles loopt zooals het loopen moet. Als er een storm heeft geraasd worden de golven toch weer rustig, na den winter komt toch altijd weer de lente?

Anders zouden die mannen nu nog hebben kunnen genieten van een prachtigen lentedag bij de duinen, bij de zee.....: „Arme kerels" mompelt Arie. „Wat stomme sufferts zijn jullie toch!"

Wanneer Arie peinzend en werkend eindelijk toch de gelagkamer in orde heeft gebracht stopt er voor de deur van „Zeemansrust" een groote zwarte auto en een vrouw, een man en vier kinderen stappen bij Arie binnen. Maar wanneer de man heeft gevraagd „of er nog een kans bestaat, om naar Engeland

te vluchten, want dat de Duitschers komen" dan, ja dan verliest Arie van Kniertje, de kastelein van „Zeemansrust", toch zijn geduld, dan raakt hij zelfs over zijn zenuwen.

Eerst kijken zijn oogen lang en strak den man voor hem aan, strenge, harde oogen en bijt hij op de lippen en laat dan krachtig zijn sterke vuist met een harden klap op het buffet neerdalen: „En nou opgeso.... Dáár staat jullie auto, ga als de donder terug naar Amsterdam, maak dat je wegkomt.... verrekte sufferds.... ze zullen je toch zeker niet opvreten!!!"

Nog nooit in zijn leven heeft de kastelein zich zoo opgewonden, nog nooit heeft zijn zware stem zoo door de gelagkamer gedaverd, hij schrikt zelf van zijn ruwe uitbarsting, maar dan vangen zijn oogen zulk een innig-dankbaren blik van de bleeke vrouw op, dat Arie er van ontroert en beseft, dat hij goed gedaan heeft en dat zijn ruw uitgestooten advies zal worden opgevolgd.

Lang kijkt hij de auto na, die de hoogte oprijdt en om den hoek in de richting Amsterdam verdwijnt....

XI.

LEENDERT

ZOU Leendert dan toch niet meer „de nieuwe aardappels halen", zooals Barend het uitdrukt?

In het veerhuis vragen de mannen het elkaar en ze kunnen ze geen antwoord op geven; want de laatste dagen, dat Leendert nog hier bij hen is geweest, voor zijn dochtertje was komen vertellen dat vader ziek te bed lag, zag de oude veerman er slecht en vermagerd uit en waren zijn gedachten steeds ergens anders. Ook rookte hij niet meer als vroeger zijn oude pijp, daar, in dien scheeven, rieten stoel bij het raam. Hij zat maar zwijgend naar buiten te staren naar de zwevende meeuwen of naar het fort aan den overkant.

Een keer waren de mannen toch werkelijk van hem geschrokken, toen de veerman gezegd had, dat het hem verwonderde niet meer vanuit het fort te worden opgebeld en een andere maal nog eens, toen hij met alle geweld naar de sluizen wilde om zich zelf ervan te overtuigen dat ze nog bestonden. Ook zat Leendert wel eens te mopperen over slechte betaling en had hij gejammerd over moeilijke tijden en onvoldoende verdiensten. Dat deed hun baas vroeger nooit. Nooit klaagde hij en als er iemand in den put zat, was hij het altijd die opbeuring gaf. Ruw, zooals hij nu eenmaal was, maar eerlijk, eerlijk en rond, zooals een man van de zee dat kan zijn. Leendert had zoo zijn eigen filosofie, zonder groote woorden, maar even

duidelijk als de zee en ook vaak zoo onstuimig. Wie Leendert voor het eerst ontmoette, zou hem voor onbehouwen en gevoelloos hebben gehouden, maar wie den veerman kende, zooals Barend en Maarten en de anderen, die wisten wat een prachtkerel hij is. Daarom bevreemdde het zoo, dat Leendert in zijn stoel had zitten mopperen over dingen, waarover hij anders met hen nooit sprak; want over zichzelf deed hij dat bijna nooit.

De mannen probeerden hem weer op te beuren en zoo nu en dan lukte dat ook en kon hij weer in een bulderenden lach schieten om de grappen van Maarten. Dan bemerkte hij niet eens, dat Barend hoe langer hoe meer de leiding van den veerdienst op zich genomen had en dat hij langer dan anders in zijn ouden stoel bij het raam kon blijven zitten.

En nu was Nellie, zijn jongste dochtertje, komen vertellen, dat Leendert ziek te bed lag en veel koorts had en ijlde over water, sluizen en bommen.

Het verbaasde de mannen niet dit te hooren, ook al konden zij zich niet herinneren, dat Leendert ooit een dag wegens ziekte had verzuimd.

Zij vroegen Nelly haar vader beterschap toe te wenschen.

Kooistra is teruggekomen.

Hij is stiller dan vroeger geworden en heeft zijn vrouw maar weinig verteld van de bittere dagen, die hij in een oude gevangenis heeft doorgebracht. Mevrouw Kooistra is dankbaar nu haar man weer terug is, nu haar eenzaamheid voorbij is en zij vertelt hem ook niet veel van de angstige dagen, die zij alleen heeft meegemaakt en van het vele, dat in IJmuiden is gebeurd.

Nu is het hier pas werkelijk lente geworden, die des te schooner is nu de spanning is weggenomen, nu de storm uitgewoed is.

„Nu zal alles wel weer goed worden" denkt zij en dat is Kooistra met haar eens; want evenals op dien eersten dag, den eersten dag van de mobilisatie, nu negen maanden geleden, zegt hij tot zichzelf: „Kooi, er is werk te doen!"

Veel werk zelfs, want deze mobilisatie, die een oorlog werd, en die nu voorbij is, heeft nog meer werkkracht en wijs beleid geëischt van Kooistra, maar al is deze ook stiller dan anders en nog ernstiger, zijn werklust heeft niets geleden, integendeel, is eerder nog toegenomen. Daarom praat hij ook niet over de dingen, die gepasseerd zijn; want iemand die zich werkelijk een taak heeft gesteld, kijkt niet achterom, maar vooruit.

En daar, in het verschiet, ziet hij het lichter worden.

Als Kooistra op een morgen tegelijk met „Groote Cor" en met „Kleine Cor", waarmee hij tezamen in de gevangenis opgesloten heeft gezeten, naar zijn kantoor in de vischhal wandelt, voelt hij zich bevrijd van een zwaren druk en lijkt hem het leven veel schooner en veel rijker toe. Daarom neemt hij zich voor in den middag zijn tuintje te gaan opknappen en het onkruid te wieden, want, zoo zegt hij „daar hebben vrouwen toch maar geen verstand van".

Zoo staat Kooistra dan 's middags in zijn klein tuintje te harken en te snoeien en.... te zweeten in zijn oudste pak en op klompen.

En daar trekt weer een stoet langs het witte tuinhekje en hij ziet nu geen groepen marcheerende soldaten voorbij loopen, maar een rouwstoet, langzaam en droevig. Wanneer de lijkwagen voorbij is, ziet Kooistra aan de inzittenden van de volgrijtuigen, dat het Leendert, de veerman van de haven is, die daar voorbijgereden wordt.

Dus het is toch waar wat „Groote Cor" hem vanmorgen heeft verteld: de oude Leendert is gestorven. Wie had dat kunnen denken van zulk een kranigen baas, die men amper vijftig

gegeven zou hebben, maar die toch al enkele jaren ouder was.

De begrafenisstoet is om den hoek van den weg verdwenen....

Daar ligt Leendert nu.

Barend staat in het kleine kamertje van Leendert's woning en kijkt naar de oude, vertrouwde kop, die daar wasbleek tusschen de kussens ligt en naar den dunnen mond, die heel even open staat en waardoor nimmer meer luide bevelen klinken zullen. En naar de gesloten oogleden, die de doode oogen bedekken, oogen, die nimmer meer het vliegen van de meeuwen zullen volgen.

Op het witte laken rusten de doode, ruwe handen van Leendert en steken donker af tegen het blanke linnen. Die handen zullen nooit meer het stuurrad omklemmen of zoeken naar die van Barend, zooals in den „Van Renselaers"-nacht.

Nu Barend weer naar Leendert's kop kijkt, vindt hij, dat het lijkt of de doode veerman lacht, een stillen, tevreden lach en is het alsof de lippen direct zeggen zullen: „Zoo, zoo is het goed, Barend!" Barend voelt een prop in de keel schieten, die hij niet wegslikken kan en er is een vreemd en branderig gevoel in z'n oogen. Barend snuit zijn neus.

Dan zegt hij zacht: „Vaarwel, Leendert, ouwe jongen, vaarwel!"

XII.

DE AANGEWEZEN WEG!

DE vijand is bezetter geworden.

Op motoren, met vrachtauto's, luxe-wagens, met geschutwagens en te voet zijn heele drommen door het land gereden en geloopen, vanuit het Oosten, langs rivieren, over zandgronden, langs weidevelden en heidevlakten, over polderwegen en door dorpen en steden.

Ook door IJmuiden.

Met stalen helmen en camoufleerende rubber blouses, die de soldaten een zonderling uiterlijk geven, zijn ze in lange, bijna onafzienbare rijen, door de straten gereden en aan de kanten hebben de menschen toegekeken, nieuwsgierig, ook wel angstig, maar de meesten toch bevrijd van den druk der laatste dagen.

Tot bij de kust is de troepenmacht doorgedrongen, bij het oude fort, waar geen eigen soldaten meer zijn, op den hoogen duinkop. Daar ligt de zee voor haar wijd en golvend.

De vreemde storm is uitgeraasd en een onbegrijpelijke rust is er nu bij de zee en bij de duinen.

De zon zegeviert in de mooie, klare lentelucht en in fraaie vlucht zwieren de meeuwen rond de hallen en de verlaten havens.

In de lichte bries, die uit de zee-richting waait, wappert aan een hoogen, rechten vlaggestok een vreemde oorlogsvlag.

Een bange exodus is geëindigd, maar een nieuwe begint te trekken. Vanaf de grenzen, uit het Zuiden en het Noorden komen de soldaten weer terug naar hun plaatsje bij de duinen. Nu niet in lange, golvende troepen, zooals ze eens, nog niet zoolang geleden, zijn weggemarcheerd, maar één voor één.

Wanneer nieuwe vuurmonden zijn opgericht en enorme zoeklichten op de duinen zijn geplaatst, komen uit het Oosten de soldaten in lange treinen terug en worden op het stationnetje bij de hallen afgehaald. De krijgsgevangenen zijn door den vijand van gisteren bevrijd. De Nederlandsche kerels zijn terug in hun land.... hun eigen land. Hun land, dat overal nog de verschrikkelijke sporen van een uitgewoeden storm draagt. Daarom zijn ze teruggekeerd, om die sporen uit te wisschen, om de wonden te heelen, want al hebben de meesten onder hen vreeselijke uren beleefd, hun eigen kracht hebben ze niet verloren, gelukkig.

Veel heeft de storm met zijn brute kracht vernietigd, veel ook weggevaagd, dat geen weerstand bieden kon, veel verstrooid, dat niet meer terugkeeren zal.

De sluizen zijn er nog en hebben de enorme kracht van het gevaar opgevangen en den druk uitgehouden, evenals ze nu weer den druk van het water bestrijden.

Maar de sluisdeuren blijven gesloten; er komen geen schepen meer, die geschut behoeven te worden om naar zee te varen of binnen te draaien bij de pieren met hun ladingen, die eens het land tot zulk een machtig rijk maakten temidden van de andere Europeesche landen.

Nu is dat niet meer.... nóg niet!

Maar wat wel gebleven is, dat is de Nederlandsche kracht, dat is de eeuwenoude wil, die zegt: ende desespereert niet!....

Nederland is beduusd van het geweld, maar, al stormt het nog voort en waaien de winden nu hoog óver het kleine, lage

land, er is reeds een nieuwe strijd begonnen, een geweldige worsteling van Nederland, om zich een plaats te veroveren in het nieuwe, door den stormwind verfrischte en gereinigde Europa.

In dezen wil komt de bevolking samen en staat rond de graven van hen, die vielen, die het hoogste goed geschonken hebben voor hun vaderland, een offer, dat des te grooter is, omdat het nog zoo jong gebracht werd.... zoo jong.

„Waarom vielen zij?"

Een oud moedertje vraagt het bij het graf van haar zoon.

„Waarom vielen zij?"

Ansje Borgdijk vraagt het bij de laatste rustplaats van haar Dirk........

Waarom vielen zij? Waarom?

Zij, die nu rusten onder de groene zoden, gevallen in den storm, zij vielen niet voor niets....

Het vergoten bloed heeft vuurrood de richting gewezen van den weg, waarop anderen moeten voortgaan; want ook na een storm gaat het leven door.

Dan vullen de wegen zich met een nieuwen exodus, een tocht voorwaarts! Nu loopen allen zonder radelooze angst, niet in wilde vlucht, maar met vasten, gelijken tred, in de richting, die de gevallenen gewezen hebben en uit de rijen klinkt een lied op, eerst bijna onhoorbaar, maar dan aanzwellend, luider en luider en dan klinkt krachtig van mond tot mond, van stoet tot stoet, een vredig, vroolijk lied, het lied van de ware vreugde.... het schallende lied van den arbeid.

Wanneer de puinhoopen geruimd zijn, komen mannen met spaden en houweelen en waterpassen, met steenen en kalk en bouwen zingend de kerken en de huizen op. Ingenieurs ont-

werpen nieuwe plannen en weldra overspannen weer trotsche bruggen de breede stroomen. De boer ploegt het land en haalt nieuwe oogsten binnen. Nieuwe schepen worden gebouwd, netten gebreid en de visschers brengen de achtergebleven trawlers en de loggers weer in gereedheid om weer te kunnen vangen, wat de zee te bieden heeft en wachten op het licht uit den vuurtoren.... zooals allen wachten op het stralende licht van den VREDE....

EINDE

INHOUD